

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "ואתחנן" - שבת נחמו

י"ג במנחם אב תשע"ג, 20/07/2013

מוקדש לע.ג. בתנו היקרה
אודליה פינקלר ע"ה

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
 נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
 שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
19:26	19:25	19:17	19:24	19:09
20:26	20:26	20:28	20:27	20:25

כניסת שבת

יציאת השבת

תוכן העניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת ואתחנן – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	8
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	18
4 .	בין אדם לחברו	50
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	52
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	69
7 .	החיים הבריאים	76
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	85
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	89
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי	בכריכה האחורית

לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה , נא לפנות לדוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

על הפרשה

1- פרשת ואתחנן- על הפרשה

1.1. נתונים על הפרשה

פרשת ואתחנן היא פרשת השבוע השניה בספר דברים.
פרשת ואתחנן מתחילה בפרק ג' פסוק כ"ג ומסתיימת בפרק ז' פסוק י"א.
בפרשת ואתחנן יש 122 פסוקים.

1.2. תוכן הפרשה

א . משה מתחנן להיכנס לארץ (ג, כג-כט)

משה רבנו ממשיך בדברי הסיכום והתוכחה לפני מותו. הוא מספר עד כמה ביקש והתחנן לפני הקדוש-ברוך-הוא, שיכניסו לארץ ישראל. אולם ה' ביקשו לחדול מהפצרותיו, והסכים להראותו את הארץ רק מראש פסגת ההר. ה' אומר לו להכין את יהושע תלמידו ולחזקו, כיוון שהוא ינהיג את העם אל ארץ ישראל.

ב . להתחזק במצוות ה' ולזכור את מעמד הר סיני (ד, א-כד)

משה מחזק את בני ישראל בקיום המצוות, ומבהיר שיש לשמור את התורה בדקדוק: אין להוסיף על המצווה ואין לגרוע ממנה. הוא משתמש בלקח מחוטאי עבודת 'בעל פעור' שה' השמידם, לעומת אלה שדבקו בה' ויזכו להיכנס לארץ.

ג . סכנת השחיקה (ד, כה-מ)

משה חושש ומזהיר את בני ישראל מפני העתיד לקרות ברבות השנים, כאשר ישבו בארץ נחלתם. מרחק הזמן ממתן תורה וניסי המדבר, יחד עם העיסוק בענייני העולם, עלול לדרדר את העם לאלילות וחומרניות. הדבר יביא לגלות מהארץ ופיזור בין העמים.

ד . הקצאת ערי המקלט (ד, מא-מג)

על-פי הציווי אותו למדנו כבר בפרשת מסעי, מקצה משה שלוש ערי מקלט לרוצחים בשגגה, בעבר הירדן המזרחי: את בצר, את רמות ואת בשן.

ה . חזרה על עשרת הדברות (ד, מד - ה' ל)

כחלק משחזור אירועי העבר ודברי התוכחה לקראת הכניסה לארץ, חוזר משה (בשינויים קלים) בפני בני ישראל על כל דברי עשרת הדברות שאמר ה' בהר סיני.

ו . "שמע ישראל..." (ו, א-ט)

בהמשך לעשרת הדברות אומר משה לפני בני ישראל את פרשת שמע המפורסמת, שתוכנה, ויותר מכך הפסוק הראשון שבה - "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" - מבטאים את עיקר האמונה היהודית בקב"ה.

ז . דברי תוכחה וחיזוק (ו, י - ז, יא)

משה שב ומבטיח לעם את ירושת הארץ, ויחד עם זאת שב ומתרה על העלול לקרות כאשר השפע והברכה ישררו. העם עלול לשכוח את ה' ואת דרך התורה, ללכת אחרי עבודת האלילים. הדבר עלול להביא עונשים קשים, הכחדה והגליה. הזהרות אלה, מבהיר משה, יש להעביר מדור לדור, מאבות לבנים.

1.3. ההפטרה

השנה כבכל שנה פרשת ואתחנן נקראת בשבת הראשונה שלאחר תשעה באב והיא נקראת "שַׁבַּת נַחֲמוּ", כשם ההפטרה שמפטירים בה.

שבת זו היא השבת הראשונה משבעת השבתות הנקראות "שבע דנחמתא" - והוא הכינוי לשבע ההפטרות שמפטירים בנביא, לאחר קריאת התורה, בשבע השבתות שבין תשעה באב לראש השנה, העוסקות בנבואות נחמה ובחזון הגאולה, כפי שיהיה באחרית הימים. ההפטרות לקוחות כולן מקובץ נבואות הנחמה שבספר ישעיהו, החל

מפרק מ'. על פי מנהג יהודי איטליה קוראים רק שלוש הפטרות הנחמה הראשונות (לפרשות ואתחנן, עקב וראה) ואילו שאר ההפטרות הן מענייני פרשת השבוע.

שבע ההפטרות הנחמתא הן:

- 1 "נחמו" (ישעיה מ', א'-כ"ו) - לפרשת ואתחנן.
- 2 "ותאמר ציון" (ישעיה מ"ט, י"ד עד נ"א, ג') - לפרשת עקב.
- 3 "עניה סוערה" (ישעיה נ"ד, י"א עד נ"ה, ה') - לפרשת ראה.
- 4 "אנכי" (ישעיה נ"א, י"ב עד נ"ב, י"ב) - לפרשת שופטים.
- 5 "רני עקרה" (ישעיה נ"ד, א'-י') - לפרשת כי תצא.
- 6 "קומי אורי" (ישעיה ס', א'-כ"ב) - לפרשת כי תבוא.
- 7 "שוש אשיש" (ישעיה ס"א, י' עד ס"ג, ט') - לפרשת ניצבים או לפרשות ניצבים-וילך.

1.4 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת ואתחנן

א. פרשת השבוע נקראת פרשת "ואתחנן" היות ומסופר בתחילת הפרשה על כך שמשה התחנן לפני הקב"ה שיאפשר לו להיכנס לארץ ישראל. כזכור, הקב"ה העניש את משה בפרשת מי המריבה בה משה היכה את הסלע ולא דיבר אליו ובכך המעיט בגודלו של הנס. גם לאחר שמשה מבקש להיכנס לארץ הקב"ה אומר לו "חלאס", מספיק לבקש "ויאמר ה' אלי, רב לך אל תוסף דבר אלי עוד, בדבר הזה". מה שכן אני אאפשר לך לראות את הארץ "עלה ראש הפסגה, ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך: כי לא תעבר, את הירדן הזה". בהמשך מצווה הקב"ה למשה לבצע חפיפה מסודרת עם יהושע אשר הוא ישחרר את ארץ ישראל ויביא את שבטי ישראל לנחלתם. (מה שנקרה טרגדיה שאפילו ספוקלס מחבר טרגדיות יווני קדום, לא היה יכול להמציא)

ב. משה חוזר ומחזק את בני ישראל לקיום המצוות ומזהיר אותם שלא יוסיפו מצוות משלהם מעבר למה שהקב"ה נתן להם. בנוסף אומר להם משה שכל העמים יעריצו את חוכמתם של ישראל כפי שכתוב "כי הוא חכמתכם ובינתכם, לעיני העמים: אשר ישמעון, את כל החקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון, הגוי הגדול הזה" ואכן (משפט קצת שחצני) ואולם לפסוק זה ישנם חיזוקים רבים שהרי שאין ספק שליהודים היתה

תרומה נכבדה מאד לכלל העולם (ראו את הכמות הגדולה של חתני פרס נובל לסוגיו (פיזיקה, כלכלה, ספרות וכו' (וגם קצת לשלום??).

ג. על משפט זה נאמר בגמרא שהכוונה לחוכמת האסטרונומיה "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן מניין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות? שנאמר: ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים; איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות". דוגמא לכך אנו מוצאים בחישוב הלוח העברי אשר הוגדר במאה הרביעית על ידי הלל השני. לוח זה אשר משלב בין שנת הירח לשנת השמש בדיוק של חלקיות דקות. בגמרא מוסבר מהו משך הזמן שבו הירח מקיף את כדור הארץ והמעניין שבבדיקות סוכנות החלל האמריקאית (נאס"א) עשתה לגבי זמן סיבובו של הירח את כדור הארץ הגיעו להבדל של 2 אלפיות השניה !!!

ד. משה מזהיר את בני ישראל מפני השגרה וקבלת הכל כמובן מאליו ומנבא על עם ישראל שלאחר שישבו מספר שנים בארץ ולאחר שישכחו את כל הניסים הם יעזבו את הקב"ה ויחלו לעבוד אלילים והקב"ה יעניש אותם יפיץ אותם בכל העולם. ואולם משה גם מבטיח להם שגם מתוך המצוקה בה יהיו הם יפנו בבקשה לעזרה אמיתית וכנה לקב"ה וימצאו אוזן קשבת "וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ, וּמָצְאתָ: כִּי תִדְרֹשׁוּנוּ, בְּכָל לַבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ. בְּכָל מְקָרָה מִשֶּׁה מֵיִיעֵץ לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל לִלְכַת בְּדַרְכֵי ה' הִיטוּ וּכְךָ יִהְיֶה לָהֶם טוֹב" וְשִׁמְרֵת אֶת חֻקָּיו וְאֶת מִצְוֹתָיו, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם, אֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ, וּלְבְנֵיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תִּאָּרִיךְ יָמִים עַל הָאָדָמָה, אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל הַיָּמִים"

ה. משה מכין שלושה ערים ("ערי מקלט") בעבר הירדן אחת בכל שבט שנשאר בעבר הירדן המזרחי עבור אותם רוצחים אשר בטעות (בשגגה) הרגו אנשים. "אֲזַי יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים, בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, מִזְרְחָה, שְׁמֶשׁ. לְנֶס שְׂמָה רוֹצֵחַ, אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בְּבִלֵי דַעַת, וְהוּא לֹא שֵׁנָא לוֹ, מִתְּמַל שְׁלֵשׁ וָנֶס, אֶל אַחַת מִן הָעָרִים הָאֵל וְחָי. אֶת בְּצֹר בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר, לְרְאוּבֵנִי; וְאֶת רְאֵמֶת בְּגִלְעָד לְגָדִי, וְאֶת גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמְנַשֵּׁי"

ו. משה חוזר ומזכיר לבני ישראל את עשרת הדברות אשר קיבלו במעמד הר סיני. בפרשה שלנו ישנם הבדלים קלים בין עשרת הדברות כפי שמתוארים בפרשת יתרו לבין המתואר בפרשתינו. (על עשרת הדיברות ראה פרשת יתרו, ספר שמות)

ז. הפסוק המפורסם ביותר נמצא בפרשתינו והוא "שָׁמַע, יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד" (האותיות ע' וד' מודגשות במקור). פסוק זה ליווה את עם ישראל לדורותיו אף בשעותיו הקשות ביותר, יהודים שהובלו למוות בעקבות יהדותם מלמלו פסוק זה בשארית כוחם, כך גם כשהצוררים הנאצים שלחו את היהודים לתאי הגזים. וכל זאת מכיון שפסוק זה מבטא את האמונה והידיעה של קבלת עול מלכותו של הקב"ה על ידי עם ישראל. במשך פרשת שמע אנו מוצאים את העיקרים: אהבת ה' בלב ובאופן מעשי, התחזקות בדרכי ה', הנחלת המסורת לבנים, לימוד התורה, מצוות התפילין, ומצוות מזוזה. "וְאָהַבְתָּ, אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לִבְבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָדְךָ, וְדַבַּרְתָּ בָּם, בְּשַׁבְּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת, עַל יָדְךָ; וְהָיוּ לְטָטְפֹת, בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ"

ח. פרשה זו אנו אומרים פעמיים ביום: בבוקר ובערב וכן בעת שאנו נשכבים לישון (קריאת שמע על המטה) לפרשה זו ישנם זמנים מדויקים עד מתי מותר לאומרה בבוקר ועד מתי מותר לאומרה בערב. אחד הדברים הקשים להסבר הינו כיצד ניתן לאהוב את הקב"ה "בְּכָל נַפְשְׁךָ" ועל כך הסיפור הבא. רבי עקיבא שהיה מגדולי ישראל בכל הזמנים היה בנוסף אחד ממנהיגי מרד בר-כוכבא (רבי עקיבא היה הישות הרוחנית וההלכתית של המרד) כשלבסוף תפסו אותו הרומאים הם הוציאו אותו להורג בצורה אכזרית ביותר. הם סרקו את בשרו במסרקות ברזל במעמד זה שהיה זמן קריאת שמע אמר רבי עקיבא את קריאת שמע ותלמידיו ניסו להפסיק "ואמרו לו תלמידיו עד כאן? אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימנו, עכשיו שבא לידי לא אקיימנו?"

ט. משה אומר לבני ישראל שהם נכנסים לארץ זבת חלב ודבש ואשר הכל מוכן להם: בורות מים חצובים, זיתים וכרמים, ערים ובתים בנויים וכו' "עָרִים גְּדֹלֹת וְטָבֹת, אֲשֶׁר לֹא-בָנִיתָ. וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל-טוֹב, אֲשֶׁר לֹא-מְלֵאתָ, וּבְרֹת חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא-חֲצַבְתָּ, כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נִטְעַנְתָּ; וְאֶבְלָתָ, וְשִׁבְעַת"ֹּ. וחוזר ואומר להם לא לזנוח את הקב"ה אלא לדבוק בתורת ישראל. "הִשְׁמַר לְךָ, פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-ה', אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, מִבֵּית עֲבָדִים"

י. אחד המוטיבים החשובים ביהדות הינו ההמשכיות והעברת הידע מדור לדור (מה שנקרא מסורת מבית אבא) וכך בלשון התורה "כִּי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר, לֵאמֹר: מָה הָעֲדוּת, וְהַחֲקִים וְהַמְּשֻׁפְּטִים, אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ, אֶתְכֶם. וְאָמַרְתָּ לְבְנֶךָ, עֲבָדִים הָיינו לְפָרְעָה בְּמִצְרָיִם; וַיִּצְיָאנוּ ה' מִמִּצְרָיִם, בְּיַד חֲזָקָה. וַיִּתֵּן ה' אוֹתוֹת וּמִפְתִּים גְּדֹלִים וְרַעִים בְּמִצְרָיִם, בְּפָרְעָה וּבְכָל בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ. וְאוֹתָנוּ, הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן, הָבִיא אֶתָּנוּ, לָתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם. וַיִּצְוֵנוּ ה', לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה, לְיִרְאָה, אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים, לְחַיֵּתנוּ בְּהַיּוֹם הַזֶּה. וַצִּדְקָה, תִּהְיֶה לָנוּ: כִּי נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת, לְפָנָי ה' אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוֵּנוּ."

יא. בסוף הפרשה משה מצווה את בני ישראל לאחר שהם נכנסים לארץ חובה עליהם לגרש את יושבי הארץ ולהשמיד ולנתץ את כל עבודת האלילים שלהם. בנוסף משה מזהיר אותם מפני נשואי תערובת (התבוללות) ואומר שהתבוללות זו תביא בליה על העם היהודי. בנוסף אומר להם משה "הַחֲרַם תַּחֲרִים אֹתָם, לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנְּם" על הביטוי לא תחנם ישנם שתי פרשנויות הראשונה לא לתת להם חנינה והשנייה לא לתת להם אפשרות מגורים (מלשון חנייה) בארץ ושוב בכדי למנוע התבוללות היות והמגורים והנישואים יחד יגרמו לכך שנזנח את יהדותינו.

לקח טוב מהפרשה

2.1 . "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי. כוחה של סיסמה / ר' משה רוט

הימים ימי מלחמת השחרור. המדינה הקטנה והצעירה שאך אתמול קמה, נלחמה נגד אויביה בכל החזיתות והגזרות ונאלצה לשלוח לשדות הקרב גם את פליטי השואה – אודים מוצלים מאש ואת העולים החדשים שזה עתה ירדו מן האוניה ואפילו לא ידעו עברית (כן, גם את ניצולי אלטלנה...).

אל אחד המפקדים ניגשו כמה מגוייסים טריים ושאלו אותו בעברית עילגת – מה אתם צועק פה?!

לאחר שיג ושיח ארוך ועילג, הבין המפקד שהחיילים שואלים אותו, מה הם צריכים לצעוק בשעה שהם מסתערים מול פני האויב.

כשנלחמנו כפרטיזנים או כחיילים למען "אמא רוסיה" נגד הנאצים ימ"ש, שרנו וצעקנו: "זא רודינה, זא לנינה, זא סטלינה הורה הורה". למען המולדת, למען לנין, למען סטלין. ומה ה"סיסמה" כאן (למען מי נלחמים כאן)?!

המפקד – הצבר הישראלי, גירד את ראשו, חשב, התלבט ולבסוף ענה: תצעקו "זא בן גוריונה" – למען (דוד) בן גוריון (ראש הממשלה)... ומסימאות למהות.

"קריאת הקרב" איננה רק סיסמה של עידוד או מורל. כולנו מחפשים אחר הגדרות של אידיאל ושל מהות. רעיונות שיעזרו לנו להגדיר את עצמנו ואת דרכנו ולמען מה אנו "נלחמים" או נאבקים. "משפטי מפתח" שמכוחם ולאורם נוכל "להסתער קדימה" על כל יעד אישי או לאומי. ועקרונות הנושאים בחובם ייחוד וייעוד – כאלה שייתנו לנו כוח להמשיך בדרך...

ואם מישהו מאיתנו חושב שה"הגדרות" זו בעיה של אחרים, הרי שטעות בידו. מידי כמה שנים, לקראת "פריצתה" של עוד מערכת בחירות, אנו נאלצים שוב ושוב, להגדיר את עצמנו. האם אני ימין או שמאל, בעד... או נגד... ומהם היעדים שלי... כאשר יונה הנביא בורח תרשישה, הסערה פורצת במלא עוזה ויונה מבקש לברוח מן המציאות באמצעות השינה. או אז מעירים אותו אנשי הספינה ושואלים אותו – מי אתה?! "מה מלאכתך ומאין תבוא מה ארצך ואי מזה עם אתה" (יונה א, ט).

לו עיתונאי היה עונה על השאלה הזאת, הוא היה מגדיר את יונה על פי מאפייניו החיצוניים: גבר דתי/חרדי בן 40 ממרכז הארץ... אולם יונה מתרכז במאפיינים העיקריים והמהותיים ועונה על כל השאלות במשפט תמציתי מרוכז אחד:
"עברי אנכי ואת ה' אלוהי השמים אני ירא אשר עשה את הים ואת היבשה" (שם, ט).
עברי אני – מבניו של אברהם!

אותו אברהם שניצב בודד מול העולם האילי כולו. כל העולם מן העבר האחד והוא לבדו מן העבר השני (זה כנראה המקור לכינוי "העברי"). ניצב הוא כנגד כולם וזועק כנגד עבודת האלילים: שקר הפסל והבל העץ והברזל. הפסל הוא כזב! יש רק מלך אחד לעולם: ה' – שברא ויצר את העולם ומנהיג אותו. הא-ל "אשר עשה את הים ואת היבשה".

אני – יונה בן אמיתי, הולך בדרכו של אברהם. זו אמונת, זו דרכי וזה מי שאני. בשולי הדברים נעיר, כי דן אלמגור בשירו ההומוריסטי "יונה הנביא" (לחן: אלברט פיאמנטה), בחר להציג את יונה לא כגבר בן 40... ולא כעברי, אלא כימאי וצוללן...

יונה בן אמת, הנביא המפרסם
ביום אחד בהיר התגיס לחיל הים.
עבר קורס ימאים, קבל דרגת שלישי,
עלה על משחתה אנית אח"י (אונית חיל הים) תרשיש...
וכך שנים רבות במעי הדג הוא שט (בצוללן),
וגם קבל צל"ש – צוללן מספר אחת.
וכשהוא השתחרר הוא עבר לטכניון,
ושם עשה מחקר על צמחי הקיקיון...

בפרשת השבוע שלנו – פרשת "ואתחנן", פונה משה רבנו לעם ישראל ואומר להם את הפסוק: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" (דברים ו, ד). פסוק המבטא יותר מכל את המהות ואת הגורל של כל יהודי באשר הוא. מה משמעותו של פסוק זה?
שמע ישראל – הקשיבו בני ישראל והבינו.
ה' אלוהינו –

- הוא הנותן מציאות (חיים, כוח ו"מקום") לכל נברא (ספורנו).
- לא קיים בעולם א-ל אחר, לא שותף ולא מתחרה.
- הוא אלוהינו הפרטי והלאומי "ולא עזבנהו" מעולם (דברי הימים ב יג, י).

ה' אָחַד – כעת, הקב"ה הוא רק אלוהינו שלנו – של עם ישראל, כי אומות העולם האליליות, אינן מכירות בו. אולם לעתיד לבוא, הקב"ה עתיד להיות ה' אָחַד – האל – והריבון האחד והיחיד של כל אומות העולם (רש"י, שם).

המשפט הקצר והתמציתי רב העוצמה הזה, טומן בחובו את תמצית התודעה היהודית, את השייכות העכשווית של כל אחד מאיתנו לעם ישראל – המקבלים על עצמם את האמונה בקב"ה – "ה' אָלוֹהֵינוּ".

בנוסף, מחברת האמירה הזאת את כולנו לחזון והייעוד העתידי של האנושות כולה, אל היום בו כל העמים והדתות יקראו רק בשם ה' – "יְהוָה ה' לְמִלְךָ עַל כָּל הָאָרֶץ, בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אָחַד וְשִׁמוֹ אָחַד (ויחיד – ללא אלילים כלל)" (זכריה יד, ט).

פסוק זה שהינו שורש ויסוד האמונה בקב"ה, תופס מקום של חשיבות בחייו של כל יהודי. אנו אומרים אותו בכל יום שחרית וערבית, חותמים בו את תפילות יום כיפור – יום הדין ומעל הכל, נהגו לאמרו על ערש דווי, לפני פטירתו של האדם (ל"ע), בעת "חתימת" חייו.

פסוק זה אינו הצהרה ריקה מתוכן. יש כאן הבעת מחויבות אישית – לשמוע, להבין וליישם אל חיי המעשה את התובנה שיש לנו ולעולם כולו "בעל בית", על כל המשתמע מכך.

העולם שסביבנו – עולם הטבע וההיסטוריה, כולו אומר רב-גוניות, ניגודים וסתירות של תופעות מנוגדות. טוב ורע, חיים ומוות, אור וחושך, אהבה ושנאה, בניה וחורבן ועוד ועוד. מכאן הסיקו עמי קדם, את הטעות האלילית. מכאן הם הבינו בטעות, שהעולם מונהג לכאורה על ידי אלים שונים הנלחמים ונאבקים זה בזה.

בעיצומו של עולם זה שכולו סתירות, מכריז ומודיע הפסוק: "ה' אָחַד". כל הניגודים והמציאויות המתחלפות של יום ולילה, של הווייה וכלייה, של פריחה ונבילה, של חיים ומוות, של קנין ואובדן, של הנאה ועינוי, של עלייה וירידה, של אהבה ושנאה, של שמחה וצער, וכן כל הניגודים שאדם חש בנפשו פנימה, של חירות ושעבוד, של רוח וחושניות, של כוחות עליונים וכוחות ארציים – הכל הוא מעשה ידי א-ל אחד – "ה' אָחַד".

החסד והדין, השפע והמחסור, החיים והמוות, הבריאות והחולי, לכולם יש רק כתובת אחת. כולם באים מידו של הקב"ה, בבחינת – "ה' אָחַד", ו"אין עוד (מציאות) מִלְבָּדוֹ" (דברים ד, לה), (על פי הרב הירש, דברים ו, ד).

הפסוק הייחודי הזה, הקורא לנו להבין ולהפנים כי: "... ה' אלוהינו ה' אחד", יש בו משום הזמנה למסע רוחני, לכל אחד ואחד מאיתנו.

• הזמנה לחפש ולראות את יד ה' החבויה בטבע ובהיסטוריה ומנהלת את העולם מתוך הסתר.

• הזמנה לנסות לחוש ולהרגיש את "יד ה'" ה"נוגעת בנו" – בכל אחד מאיתנו, במהלך חיינו הפרטיים והלאומיים. לעיתים יד מלטפת של חסד ורחמים, ולעיתים ל"ע.... גם יד של דין...

• הזמנה להצטרף אל עם ישראל, אשר "פעמים (ביום) באהבה שמע (ישראל) אומרים". עם החי מתוך תחושה וייעוד שהוא עמו של הקב"ה, ככתוב: "...והייתם לי סגלה ("אוצר" נכבד, חביב וקרוב) מִכָּל הָעַמִּים" (שמות יט, ה). העם שבעבורו ובזכותו העולם מתקיים.

• הזמנה להיות "אור לגויים" – "לאור גוים" (ישעיהו מב, ו). להיות דוגמה ומופת של התנהגות ראויה לעולם כולו, בנושאים של צדק ויושר אישי וחברתי ועוד. או אז, כאשר יתקיים בנו "והלכו גוים (עמים) לאורךך..." (ישעיהו ס, ג), נגיע אל הייעוד הכללי עולמי (אוניברסאלי) של: "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (ללא אלילים כלל)" (זכריה יד, ט).

הסיסמה והייעוד שלנו, הם לא "למען סטלין" ואפילו לא (ברוך המבדיל...) "למען בן גוריון". הסיסמה שלנו היא "שמע ישראל": "עבדי אנכי", ה' הוא אלוהי, הוא ה-אל ואין בלתו, הוא האחד והיחיד: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד".

בימי מלחמת לבנון השנייה, בעת הקרב הקשה ב'בינת ג'בייל', זינק רס"ן רועי קליין הי"ד, סמג"ד בגולני על רימון אויב ובגופו בלם את רסיסיו. בכך, מסר רועי הי"ד את חייו והציל את חיי חייליו. על מעשה גבורה ומסירות עילאי זה, קיבל רועי לאחר מותו, את עיטור העוז.

חבריו של רועי מספרים, כי תוך כדי מעשה, קרא רועי "שמע ישראל" וקפץ על הרימון. בכך הצטרף רועי אל דורות של קדושים וגיבורים, אשר הלכו אל מותם ומסרו את נפשם כשהקריאה "שמע ישראל" על שפתיהם – על בימת העינויים הרומית (רבי עקיבא ושאר הרוגי המלכות) על מוקד האינקוויזיציה הנוצרית, בתאי בגזים ובמלחמות ישראל.

קריאה שיש בה קבלת עול מלכות שמים וקבלת הדין. קריאה שיש בה חיבור אל הייעוד של עם ישראל ואל אלוקיו.

הסיפור הבא ממחיש לנו, עד כמה "קריאת שמע" מחברת כל אחד מאיתנו אל העם ואל מורשתו. לאחר השואה, יצא הרב הרצוג – הרב הראשי לישראל לחפש את שארית הפליטה באירופה. הוא קיבל מידע על מינזר ובו כמאה ילדים יהודיים. הוא נפגש עם ראש המנזר וביקש ממנו למסור בידו את הילדים על מנת להחזירם אל עמם ומשפחותיהם. ראש המנזר סירב בכל תוקף וטען שמדובר בילדים שהגיעו בגיל צעיר מאוד ואין כל זכר ליהדותם. הוא הראה את הילדים ענודים בצלבים ושאל האם הוא מבחין בילד יהודי. הרב הרצוג ביקש מראש המנזר דקה אחת על מנת להבדיל בין הילדים היהודיים לגויים. הוא נכנס לאולם בו שהו הילדים וזעק ממעמקי נשמתו: "שמע ישראל...". מיד כמאה ילדים רצו לעברו וזעקו כל אחד בשפתו "אמא...". בביקור זה ורבים אחרים, הצליח הרב הרצוג להציל ולחלץ כאלף ילדים מצפורי הנצרות... ואסיים בסיפור אישי. תוך כדי שיחה עם חבר שגדל בברית המועצות, התברר לי שהוא אינו מכיר את תפילת "שמע ישראל". למדנו את הפסוק ואת משמעותו וכשסיימנו, הוא אמר לי: "זאת הסיסמה שלנו..."

כשנפגשנו שוב, הוא אמר לי: אני אומר את הסיסמה הזאת כל יום והיא נותנת לי כוח...

הלוואי עלי, חשבתי לי בליבי. הלוואי שקריאת שמע תהיה בעיני כל יום כהכרזה חדשה, שאתחבר איליה ולמהותה ומכוחה אצלח את חיי היום יום, את הנסיונות ואת הקשיים ואצליח להתחבר אל האידיאלים ואל הייעוד... הלוואי! וכך, באתי ללמד ונמצאתי לַמֵד.

ונחתום בפסוקים שהיו הלוז והעיקר של המאמר:

"...עֲבְרֵי אֲנֹכִי וְאֵת ה' אֱלוֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יֵרָא אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַיָּם וְאֵת הַיַּבֵּשָׁה" (שם, ט).

"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלוֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו, ד).

"וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד (ללא אלילים כלל)" (זכריה יד, ט).

הערת העורך:

יש לך הערה או הארה על מאמר זה? נא להפנות זאת ישירות לר' משה רוט

באמצעות הדוא"ל שלו: nekudatova.roth@gm

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה כבד את אביך ואת אימך / ניר אביעד

פרשת "ואתחנן" ממשיכה את המהלך הכללי של ספר "דברים" בו משה רבנו עומד מול העם, רגע לפני הכניסה לארץ ישראל, מזכיר להם את שעבר עליהם בארבעים השנה האחרונות במדבר ומציידם ב"טיפים" לחיים בריאים, נכונים ואמוניים יותר. בפרשה הנוכחית משה שב ומונה את עשרת הדיברות שניתנו בהר סיני, כפי שקראנו בפרשת "יתרו" שבספר "שמות". ברצוני להתייחס השבוע לאחת המצוות הבסיסיות ויחד עם זאת הקשות ביותר לביצוע – מצוות כיבוד אב ואם.

עשרת הדיברות, שקיבלנו בהר סיני, חקוקות על לוחות הברית בשני טורים. בלוח הימני כתובות חמש המצוות שבין אדם לאלוקים (לדוגמא: "לא תעשה לך פסל"), ועל הלוח השמאלי כתובות חמש המצוות שבין אדם לחברו (לדוגמא: "לא תרצח"). למרות שמצוות כיבוד ההורים נתפסת כמצווה חברתית, היא נמצאת בצד ימין, יחד עם המצוות שבין אדם לאלוקיו. למעשה, ניתן לומר שזאת המצווה שמחברת/מגשרת בין הצד הימני לשמאלי ואנו למדים מכך שיש קשר רב בין מערכת היחסים שלנו עם הורינו לבין מערכת היחסים שלנו עם בורא העולם. קריאה השוואתית בתורה מגלה כי ההקבלה מופיעה במקומות שונים: "איש אימו ואביו תיראו" כמו גם "את ה' אלוקיך תירא" ו"מקלל אביו ואמו מות יומת" כמו גם "איש כי יקלל אלוהיו ונשא חטאו". בגמרא נכתב בצורה מפורשת אף יותר כי ישנם שלושה שותפים למלאכת בריאת האדם: אביו, אימו והקב"ה, כלומר מבחינתנו כילדים – יחסנו כלפי הורינו אמור להיות דומה ליחסנו כלפי בורא העולם. כשם שאנחנו מחויבים לכבד את הקב"ה, כך גם עלינו לכבד את הורינו.

"כיבוד" בא מהשורש "כבד" – קשה. ידוע לכל שלכבד את ההורים זאת מצווה קשה (מלבד את הוריי שודאי יקראו מאמר זה וניחנו בכל המעלות הטובות בלי כחל וסרק...). התורה נותנת לנו מצוות והנחיות היכן שהיא יודעת שקשה לנו ושאנחנו מועדים לנפילה, ולכן יש מקום להנחיה אלוקית כדי שנדע כיצד נכון להתנהג. לא קיים ציווי של "כבד את ילדיך" או "תטפל בילדיך", משום שזה בטבע שלנו ובא לנו באופן הכי אינסטינקטיבי. לעומת זאת, כיבוד הורים בדר"כ קשה הרבה יותר ונתפס

לא אחת כמועקה וכעשייה שאינה תמיד נעימה וכייפית. הדבר מתחדד בעיקר כשההורים עצמם מתבגרים ויש לטפל בהם בצורה צמודה יותר. עבור רבים תקופה זו נתפסת כנטל וכעול מבחינה כלכלית ורגשית. על כך נאמר ש"הורה אחד יכול לדאוג לעשרה ילדים, אבל עשרה ילדים לא יכולים לדאוג להורה אחד". הקב"ה, שכאמור יצר אותנו ומכיר את נימי נפשנו, מבין זאת היטב ולכן נתן לנו גדרים והנחיות ברורות בנושא בדמות מצוות והלכות. פרוש יפה לדבר מחזיר אותנו לשורש של כולנו – האדם הראשון, אשר לא היו לו הורים בשר ודם ולכן הוא לא ידע דבר על כיבוד הורים. מאז טבוע בנפש של כולנו הקושי בכיבוד ההורים. מי שלא בא אל המשימה הזאת תוך הבנה שעליו להכניע את יצרו ושעליו לתת מעצמו גם אם זה קשה לו, בקלות ייפול לתחושה שהקשר עם הוריו עלול להיות מכביד, ובנסיבות מסוימות אף מעיק.

דוב האנשים עוברים שלב מסוים בחיים שלהם בו הם חושבים שגידלו אותם לא כמו שצריך ומפתחים כעסים ומטענים רגשיים לא פשוטים כלפי הוריהם. רק כשאותו אדם מתבגר ונהיה הורה בעצמו, הוא מבין עד כמה זה קשה ומורכב להיות הורה, ולרוב הוא רואה את הוריו באור הרבה יותר חיובי ומבין. הסיבה העמוקה לקושי שיש לילדים עם ההורים (ולא אחת גם להורים עם ילדיהם) היא שההורים שלנו מהווים עבורנו את המראה הכי חזקה לחסרונות ולחולשות שלנו עצמינו. מה שמעצבן אותנו אצל הורינו בהכרח קיים בצורה כזו או אחרת גם אצלנו. אנחנו מתרגזים עליהם על שהם כאלה ועוד יותר על ש"הורישו" לנו את המגרעות שלהם. ככלל, אדם יכול לראות אצל הזולת מגרעות אך ורק אם הן קיימות קודם גם אצלו ("הפוסל במומו פוסל"). עם ההורים זה חזק במיוחד משום שהם גידלו וחינכו אותנו והעולם הפנימי הכי בסיסי שלנו מושגת על המחשבות, רגשות ומעשים שלהם. אדם יכול לברוח לקצה השני של העולם, אבל לעולם את הבית בו גדל הוא יסחב עימו.

אחת הבעיות שלנו עם המצווה היא שאנחנו חושבים שהנתינה של ההורים שלנו מובנת מאליה ושתפקידם לתת לנו בלי סוף. על מנת לחזק את ההערכה שלנו אליהם מומלץ להיזכר מידי פעם שלאחר שהם הביאו אותנו לעולם, גידלו וחינכו אותנו, החל מגיל 18 הם לא באמת חייבים לנו כלום. עצם הנתינה שלהם לאחר מכן היא חסד גמור ומגיע להם תודה גדולה על כך. הסיבה הראשונה לקיום המצווה נעוצה, אם כך, בהכרת הטוב – להכיר טובה על השפע שקיבלנו מהם. מומלץ לכל אדם שיתבונן עד

כמה הוא חייב תודה להוריו!! הרי אם אדם עשה למישהו טובה קטנה, כגון שהראה לו בסופר היכן מוצרי החלב, בודאי הוא יחשוב שמגיעה לו על כך תודה רבה. ואם טרח עבורו טרחה מרובה יותר, כגון שנתן לו טרמפ והסיע אותו עד לפתח ביתו, הוא כבר לא יודע כיצד להודות לו. לעומת זאת, אם הוא עשה עבורו משהו משמעותי כמו שדאג לו למצוא עבודה חדשה או שידוך מוצלח, אזי ודאי הוא כבר ירצה לקנות לו מתנה. ואם טובה זו מתמשכת כגון תמיכה כספית חודשית אז ודאי הוא ירגיש מחויבות רגשית גדולה ועמוקה... לעומת זאת, הורינו היקרים עשו הרבה מעל כל אלה ולא תמיד אנחנו זוכרים להם את זה. אמנו סבלה צער של הריון ולידה כדי שבכלל נהיה כאן ואבינו עמל שעות נוספות במשרד כדי לממן את חוג החלילית שכה רצינני כמה דאגו לנו הורינו. כמה הם התאמצו וטרחו. להחליף חיתול, להחזיר מוצץ באמצע הלילה, להאכיל, להשקות, לרחוץ, להלביש, לחנך, ללמד, לכבס ולגהץ. כמה פעמים הם ויתרו על מעט זמנם הפנוי ורצו איתנו לרופא המשפחה, למסיבת סוף השנה ולחבר בקצה השני של העיר. כמה דברים חסכו מעצמם על מנת לאפשר לנו את רצונותינו. האם משום שמדובר בהורינו אזי הכול צריך להיות מובן מאליו?!

על כל זה (ועל הרבה מעבר) יש להכיר תודה להורים. גם אם ההורה נטש אותנו בילדות ולא היה שותף למלאכת הגידול, עדיין יש להכיר לו תודה על שבכלל הביא אותנו לעולם. זה לא היה קורה בלעדיו! כל הצרות מתחילות כשמתייחסים אל השני כמובן מאליו (נכון במיוחד גם בזוגיות), וכל הטוב שהוא נותן לנו נראה לנו כהכרח המציאות. גם אם יש לנו תלונות כאלה או אחרות, המינימום שאנחנו יכולים להחזיר להורים שלנו זה לכבד אותם. האם הורינו עשו טעויות כשגידלו אותנו? בוודאי שכך! כל אדם טועה. האתגר שלנו הוא לקבל את מה שנתנו לנו ההורים, את הטוב ואת הרע, לנסות להפיק את המרב ממה שיש בידינו ובלי קשר אליהם – לעמול על התיקון האישי שלנו. הטעויות שלהם אינן פוטרות אותנו מלהעניק להם יחס של כבוד. שווה לומר זאת שוב – הם העניקו לנו את החיים.

כיבוד הורים זאת מצווה שצריכה להיות מאוד מעשית ולא להישאר בגדר אידיאל יפה. לא משנה מה בא לנו או לא בא לנו לעשות, עלינו לפעול בצורה אקטיבית כדי להטיב להם. יש לחפש קודם כל מה היא טובתם וכיצד ניתן לשמח אותם. חשוב להדגיש שאין הכרח שהכרת הטובה תהיה חומרית. בתלמוד כתוב שגם אם נגיש להורינו סעודת-מלכים, לא בהכרח קיימנו בזאת את מצוות כיבוד ההורים. בהמשך

כתוב שלעיתים גם הגשת "דייסת שעורה" תיחשב כקיום המצווה בהידור רב. ההבדל הוא בגישה שלנו. אין שום תועלת במתנות חומריות, אם הן ניתנות ללא סבר פנים יפות, וללא הכרת התודה. בספרי הקודש נכתב: "אחרי המעשים נמשכים הלבבות". אם מתחילים לעשות משהו שהוא נכון מתוך מקום של חוסר חשק, אבל הבנה שזאת האמת, עם הזמן גם הלב יצטרף לעשייה ונאהב ונשמח איתה. המעשים מכשירים את הלב להרגשה הנכונה. כשהולכים בדרך הזו, עם הזמן תתפתח אהבה אמיתית שלא תלויה בדבר, שלא תיסדק גם אם רואים את חולשות ההורים ושלא תשתנה גם אם היצר קורא לנו לדברים אחרים. מסופר על אימו של רבי טרפון (המוכר לנו גם מהאגדה של פסח) שיום אחד נקרע לה הסנדל בשבת. מאחר ואסור לתקן בשבת, הלך לפניה בנה, שהיה מהאנשים המכובדים של אותה תקופה, ובמשך כמה קילומטרים שם את כפות ידיו מתחת לרגליה כדי שהיא תדרוך עליהם ולא על האדמה מלאת הקוצים עד שהיא הגיע בשלום לביתה. במקום אחר מסופר כי בכל פעם שהיא רצתה לעלות או לרדת מהמיטה הוא היה מתכופף והיא הייתה עולה על גבו במקום על השרפרף. את כל זאת הוא עשה כדי להראות לה את הכרת הטוב והתבטלותו המוחלטת כלפיה. מעשיו אומנם מעט קיצוניים, אך עדיין יכולים ללמד אותנו דבר מה.

כיבוד הורים אומר, בין היתר, לקבל את העובדה שהם בני אדם ולא לנסות לשפץ אותם לפי מה שנראה לנו כנכון. זה פשוט לא תפקידנו לחנך אותם. בדור שלנו היוצרות קצת התהפכו וניתן לראות ילדים רבים שמעבירים ביקורת על ההורים שלהם, כועסים עליהם ומטיחים בהם האשמות. אדם בוגר יודע לקבל את החולשות של הזולת, להכיל אותן ולא להעיר לו עליהם. אנחנו צריכים לדעת שהאדם היחיד בעולם הזה שעלינו לתקן הוא את עצמינו (שוב – רלוונטי מאוד גם בזוגיות). עלינו להתאים את עצמינו אל ההורים שלנו ולא לנסות להתאים אותם אלינו. זה לא רלוונטי אם ההורים מוצאים חן בעינינו או לא. מחובתנו לכבד אותם. כאן יש מקום לסייג ולומר שאם ההורה הוא הורה מתעלל שמכה או עושה דברים חמורים אחרים, הדין הוא מעט שונה ויש להתייעץ לגבי כל מקרה לגופו.

בעומק הדברים, על פי הקבלה, השפע הרוחני והגשמי של האדם עובר אליו דרך ההורים שלו. הם השורש והוא הענף. כמו כל ענף, הוא יונק את המזון שלו דרך השורשים. אין דרך אחרת. מבחינה רוחנית, כל דבר טוב שהאדם רוצה לעצמו חייב

לעבור קודם כל דרך הוריו. ברגע שהקשר שלו עם הוריו חלש בגלל יחסים רעים וריבים או ש"סתם" אין לו סבלנות אליהם, הצינורות שמעבירים אליו את החיות מהשורשים נחסמים. אדם חכם, אם כך, יודע שבעצם העובדה שהוא מקיים את מצוות כיבוד הורים, הוא למעשה מיטיב בראש ובראשונה עם עצמו, משום שהוא פותח את הצינורות המתאימים לקבלת השפע מהעולם. מעבר לכך, על פי הקבלה, ברגע שהענף מתקן את עצמו – התיקון עובר הלאה גם לשורש. המשמעות היא שאדם, שעושה עבודת תיקון מידות אמיתית ומחליט להלחם ביצר הרע שבתוכו שמפתה אותו לכעוס, לקנא, לחמוד, לרכל, לקטר וכו', מזכה בכך גם את הוריו בשכר הגשמי והרוחני של מעשיו. מהפרות של מאמציו ייהנו גם הוריו ולא רק הוא עצמו.

רבים שואלים עצמם כיצד ניתן לחנך ילדים לכיבוד הורים? התשובה הטובה ביותר היא לשמש מודל לחיקוי ודוגמא אישית לכבוד הדדי לזולת בכלל ולבן/בת הזוג בפרט. כשהילדים רואים את הוריהם מדברים בנימוס אחד כלפי השני, לא מרימים את הקול, לא מבטלים איש את דברי רעהו, מרבים במחמאות הדדיות, וחשוב מכל – בשום אופן לא רבים בפני הילדים, אזי הם יפנימו שאל הורים האלה מתייחסים בצורה מכובדת, בדיוק כפי שהם ראו וספגו. כמו כן חשוב להקפיד על "דיבור בקול אחד" מול הילדים. כאשר ההורים לא שומרים על "חזית אחידה" וכל אחד מהם מאפשר התנהגויות שונות מאלה שבן זוגו מאפשר, הילדים יפעילו מניפולציות שונות על ההורה שנתפס כ"חלש" והסמכות ההורית תפגע אנושות. מעבר לכך, הגישה המודרנית שגורסת ש"כל בני הבית שווים" ושעל ההורים להיות "החברים של הילדים" נכשלה. בבית אסור שתהיה דמוקרטיה וההורים חייבים להיות דמויות סמכותיות. למרות שבחיצוניות זה נראה הפוך, הילדים משוועים שההורים יציבו להם גבולות ברורים, יענישו כשצריך (כמובן במינון ובאופנים הנכונים) ויכוונו לכיוון ההתנהגות המקובלות עליהם. אסור להשאיר לטלוויזיה, לרחוב וליד המקרה את מלאכת חינוך הילדים. זה מתכון בטוח לילדים אומללים ולחוסר כבוד כלפי ההורים.

שנזכה לכבד את הורינו בליבנו ובמעשינו ושנטיב עימם עשירית ממה שהם היטיבו עימנו. J

א. "אֶעֱבְרָה נָא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הֲהִיא הַטּוֹבָה הַזֶּה וְהַלְבַּנוֹן" (ג', כ"ה)

לכאורה הרי ברור מאליו שאם יעבור בארץ יראה אותה? ברם, צריך אדם לבקש תמיד כי יראה לו ה' יתברך את הטוב שבכל דבר ודבר, לפיכך בקש משה רבינו "ואראה את הארץ הטובה" שאראה רק בצד הטוב של ארץ ישראל, וכך בכל דבר ודבר, שנזכה לראות את הטוב... (אהל תורה)

ב. . "וַיִּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף דִּבַּר אֵלַי עוֹד בַּדְּבָר הַזֶּה" (ג', כ"ו)

בעל החתם סופר היה רגיל להאריך בתפלתו. שאל אותו אחד מגדולי זמנו, הרי ע"כ הוא מבטל לימוד תורה, ונאמר "מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה" (משלי), ענה לו החתם סופר: הרי נאמר "המאריך בתפלתו מאריכין לו חייו ושנותיו, נמצא שאם אאריך בתפלתי אזכה לאריכות ימים, ואשלים ע"י זה בלימוד התורה מה שחסרים לי ע"י אריכות התפילה... (מגנזנו העתיק)

ג. "שמע ישראל את החוקים ואת המשפטים אשר אנכי דובר באוזניכם היום ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם" (דברים ה:א)

לימוד חייב להביא לידי מעשה

מן הפסוק שלפנינו רואים אנו כי אחרי הלימוד חייב לבוא המעשה. חכמי התלמוד (קידושין מ ע"ב) עוסקים בשאלה זו: "תלמוד גדול או מעשה גדול? ... נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה".

תלמיד חכם אחד חלם פעם חלום מוזר. הוא הוזמן לארמון בשמים. המלאכים נתנו בידו מפתח, שבו הוא פתח את השער החיצון.

"איזה ארמון מרהיב!" הוא קרא; ואולם דלתו של הארמון עצמו הייתה נעולה. הוא דפק בדלת, וקול מבפנים אמר לו: "אתה צריך מפתח כדי לפתוח את הדלת הזו!" התלמיד ניסה את המפתח שבידו, אך המפתח הזה לא התאים.

הוא חזק ודפק בדלת. "יש לי מפתח", הוא אמר, "אך הוא אינו מתאים למנעול".

הקול שבפנים אמר לו: "המפתח הזה מתאים אך ורק לשער החיצון. הוא ניתן לאלה שלמדו, אך לא מימשו את מה שלמדו. ידיעות מביאות אותך אל השער החיצון בלבד; המעשים הם שיכניסו אותך אל ההיכל הפנימי".

כשהתעורר אותו אדם מחלומו הוא הבין את אמיתותה של המימרה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה" (אבות א:ז).

ד . (עשרת הדיברות, דברים ה:ו-יח)

מדוע חוזרים שוב על עשרת הדיברות? – עשרת הדיברות, המובאים לראשונה בשמות פרק כ', מובאים בשנית בפרשת ואתחנן, פרשת השבוע שלנו. לחזרה זו ניתנים שני הסברים.

ההסבר האחד אומר כי הלוחות הראשונים נשברו בידי משה, ולכן הקב"ה צריך היה לחזור על מה שהיה כתוב בהם. ההסבר השני מבוסס על פירוש המלים "פסל לך" (שמות לד:א). האגדה מספרת כי הקב"ה אמר למשה: "כעת אתה תפסול את הלוחות, אתה שברת את הלוחות הראשונים שאני עשיתי – כעת עשה לוחות משלך, והם לא יישברו".

מכאן עלינו ללמוד, כי מה שאנו עושים לעצמנו נחשב תמיד יקר יותר מאשר מה שעושים אחרים בשבילנו, ולכן אנו שומרים על זה מכל משמר.

כמו כן, בין שני הנוסחים של עשרת הדיברות יש כמה הבדלים. למשל: הטעם הניתן בספר שמות לשמירת השבת הוא, להזכיר לנו שהקב"ה הוא בורא העולם. ואילו בספר דברים הטעם למצוות השבת הוא להזכירנו כי עבדים היינו בארץ מצרים, עד אשר הקב"ה גאלנו משם.

שוני נוסף אנו מוצאים בדיבר החמישי. כאן (פרק ה' פסוק טו) הפסוק ארוך יותר מאשר המקבילה בספר שמות: "כבד את אביך ואת אמך כאשר צווך ד' אלהיך למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך על האדמה אשר ד' אלהיך נותן לך" (המלים שבאות נטויה אינם מופיעים בספר שמות).

מדוע ציווה הקב"ה לכבד את ההורים, בעוד שההורים אינם מצווים לכבד את ילדיהם?
המקובלים סבורים שכל האינסטינקטים האנושיים מקורם באדם הראשון. הם אומרים
שמאדם הראשון ירשנו את אהבתנו לילדים; אך מאחר שלאדם לא היו הורים, הוא
לא יכול היה להוריש אלינו אהבה של ילד להוריו. את האהבה הזו צריך ללמוד
ולרכוש; לפיכך מצווים אנו לכבד את הורינו.

המלים "למען ייטב לך" מדגישות, כי חיים לאומיים בריאים צריכים להיות מבוססים
על חיי משפחה שלמים. הכבוד כלפי ההורים הוא הבסיס למשפחה, והמשפחה היא
היסוד לחברה ולמדינה. בכל מקום שבו יש כבוד כלפי ההורים יש גם כבוד כלפי
הסמכות, וזה מבטיח את חוסנה של האומה.

ה . "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו, ד).

עדות לאחדות

הפסוק של שמע שבפרשתנו הוא מהמרכזיים ביותר ביהדות. ההיסטוריה שלנו מלאה
בסיפורים הבנויים מסביבו, היא נאמרת ברגעי סכנה וברגעים האחרונים של היהודי.
בשגרת התפילות היא מוזכרת שלש פעמים ביום. האמונה בא-ל יחיד, המונותאיזם
הוא מקובל היום מה משמעות השמע עבורנו היום?

המילה "שמע" רומזת למעמד הלאומי שבו נודע לעם ישראל על מציאות השם, קבלת
התורה במעמד הר סיני, ובתוך כך שתי הדיברות הראשונות שהן יסודות באמונה
בהשם. מהי החשיבות של ה"אחד"? התשובה היא שמילה זו מאפשרת לנו לדעת את
השם. אנחנו לא יכולים לתאר אותו, ורק יכולים ליחס לו תכונות. האחדות היא
החשובה מביניהם. שורש הפוליתאיזם, ההולכת יד ביד עם האליליות, היא בצפייה
האנושית האנוכית. אדם המרגיש את מה שקורה לו בעולם, נוטה לסווג את מקורות
חוויותיו לפי הרגשתו: טוב לו או רע לו, אויב וידיד וכן הלאה. קשה לו לקבל את
העובדה שהכל בא מא-ל אחד, ויש לו נטיה ליחס את כוחות הטבע לגורמים שונים.
אולם האמונה באחדות השם הולכת מעבר לכך. לא רק שכל מה שקורה בעולם בא
ממנו, אלא שגם הנהגתו היא אחת. גם אם האדם מרגיש בהנהגה קשה ועונשת, זו
אותה הנהגה שיוצר אצל בן האנוש את תחושת העושר והשמחה. שניהם באים בחסד

העליון, אלא שבקוצר הראיה האנושית, אנחנו מזהים סגנון הנהגה שונה בהתאם לנסיבות.

ו . ואתחנן

מטרת התפילה!

תחילתה של פרשת השבוע מתארת כיצד מתחנן משה ומבקש מהבורא שירשה לו להיכנס לארץ ישראל. משה אומר: "ואתחנן אל השם בעת ההיא..". המדרש מספר שבעת ההיא התפלל משה 515 פעמים כדי שתתמלא בקשתו. הערך המספרי של המילה "ואתחנן" היא 515. על כן הסיקו חז"ל שהתורה משתמשת במילה זו כדי לציין לנו כמה פעמים התפלל משה. השאלה המתבקשת היא מדוע נצרך משה להתפלל כל כך הרבה פעמים למלא את בקשתו ההיא? מה הניע אותו? אם הבורא דחה את תקשתו פעם אחת, למה לבקש שוב? ונניח שמשה היה איתן בדעתו ובבקשתו, הוא היה יכול להתפלל עשר פעמים או מאה פעמים אבל להתפלל על אותו הדבר 515 פעמים אינו הגיוני. מה יכולה להיות הסיבה לכל כך הרבה תפילות? יתרה מזו, עקשנות כזו יכולה להיות סימן, חלילה, לעזות מצח. נתאר לעצמנו שענינו בשלילה לבקשתו של משה. הוא מבקש שוב ואנחנו עונים בשלילה תוך תקווה שהוא יבין שאין בדעתנו למלא את בקשתו. כעת, אנחנו הרי רוחניים ואם הוא יבקש 10 או 20 פעמים נוספות אז אנחנו נמשיך לסרב לבקשתו בצורה עדינה ומנומסת. אבל אם האדם הזה יבקש 515 פעמים, אין שאלה שאנחנו נראה בכך חוצפה ועזות מצח. אבל ברור לכולנו שאי אפשר לחשוב על משה כעז פנים. כיצד נוכל, אם כן, להבין את מעשיו? ועוד, ידוע לנו שהתורה היא המדריך הרוחני שלנו ושכל מה שכתוב בתורה הוא כדי להראות לנו את הדרך הרוחנית הנכונה. מה יש לנו, אם כן, ללמוד מהסיפור הזה? כדי שנוכל להתחיל ולהבין את זה, עלינו להבין תחילה את המטרה האמיתית של התפילה. המדרש מסביר שהפסוק "ולעובדו בכל לבבכם" מכוון לעבודת הלב או לתפילה. מה

הקשר בין תפילה לעבודה? ההבנה הרווחת היא שהתפילה משמשת כאמצעי להעברת בקשות אל הבורא. מאידך, עבודה נעשית עבור משהו אחר. רבי משה מטראני הידוע בשם "המבי"ט" מסביר רעיון חשוב ביותר הנוגע לתפילה ובכך מגלה לנו לימוד מדהים. לדבריו, המטרה של התפילה איננה כדי למלא את הצרכים והבקשות שלנו.

מטרתה האמיתית של התפילה היא כדי להראות ולהבין שאין לנו מעצמנו כלום ושאינן אף אחד בעולם שיכול למלא את צרכנו באמת מלבד הבורא. המבי"ט מלמד אותנו לקח חשוב הקשור לתפילות ולבקשות שלנו מהבורא. כשאנו מתפללים, עלינו להבין ולהפנים את העובדה שאין לנו כלום ללא עזרתו של הבורא. זו היא מטרת התפילה. מטרתה איננה בהכרח למלא את צרכנו אלא כדי לחזק בתוכנו את ההבנה וההכרה בכך שאין לנו ולא יהיה לנו אי פעם כלום מעצמנו אלא רק מכוח הבורא. ישנן, כמובן, סיבות ומטרות רבות לתפילה. המקובלים מסבירים את עוצמת האור שאנחנו מגלים באמצעות התפילה. המבי"ט מצידו מאיר את עינינו להבנה מעמיקה וחשובה. בכל פעם שאנחנו מתפללים ומבקשים מהבורא, עלינו להבין והחדיר אל התודעה שלנו שרק הבורא יכול למלא את בקשתנו ואת צרכנו. זה הוא דבר שכל אדם רוחני מבין במידה זו או אחרת. אבל אם נהיה כנים עם עצמנו, נראה בקלות שאנחנו לא שלמים לחלוטין עם ההבנה הזו. אנחנו חושבים, באופן מודע או באופן לא מודע, שאפשר להגיע למילוי ולסיפוק גם בדרכים אחרות. אחד המושגים הבסיסיים ביותר ברוחניות הוא שהמילוי שאנו רוצים מהבורא יכול להגיע אלינו רק אם נגיע לביטחון מוחלט שהוא, ורק הוא, יכול למלא את כל צרכנו. כל זמן שהביטחון שלנו איננו שלם אי אפשר לקבל את הברכה ואת האור מהבורא. זהו לקח חשוב המצריך מיקוד מחודש מצידנו ולהפנמה. למען האמת, כדי להגיע להבנה אמיתית של העניין הזה מצריך עבודה של כל החיים. דבר זה יכול לעזור לנו להבין את פעולתו של משה רבנו. הוא לא התפלל שוב ושוב כדי למלא את בקשתו. אדרבא, משה חזר על תפילתו פעם

אחר פעם כדי להביא את עצמו למודעות גבוהה יותר שכל דבר בא מהבורא ולמה שבא מהבורא אין גבול. אפשר להבין מדוע משה התפלל 515 פעמים. הוא רצה לצמוח לגדול מבחינה רוחנית. יחד עם זאת, ואולי אפילו יותר חשוב, משה רצה ללמד אותנו את המודעות הנכונה בקשר לתפילה. דבר זה הופך לברור יותר כשאנו מבינים את מהות המילה "תפילה". הערך המספרי של תפילה הוא 515 כערכה של המילה "זאתחנן". זהו לימוד נפלא ויפה ביותר והלוואי ונזכה כולנו להשתמש בידע הזה ולצמוח אתו מבחינה

ז . מה הועילה למשה ראיית הארץ בלי להכנס לארץ ולקיים

מצותיה

בקשת ממני 'ואראה את הארץ הטובה אני מראה לך את כולה שנאמר ויראהו ה' את כל הארץ (רש"י) .

פלא עצום וכי זה היתה בקשתו של משה לראות את הארץ הרי הגמ' במסכת סוטה אומרת "דרש רבי שלמאי וכי מה נתאווה משה להכנס לארץ ? וכי לאכול מפריה הוא צריך ? או לשבוע מטובה אלא כך אמר משה להקב"ה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקימין אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ ישראל כדי שיתקיימו המצוות על ידי הרי שכוונת משה היתה רק בשביל לקיים את המצוות ואם כן מה הועיל לו לראות את הארץ מראש הפסגה?

ועוד יש להקשות מרש"י במסכת ברכות אמר רבי אלעזר גדולה תפילה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים כמשה ואע"פ כן לא נענה אלא בתפילה שנאמר עלה ראש הפסגה אל תוסף דבר אלי והיכן נענה הרי את בקשתו להכנס לארץ לא נענה ?

ולמרות שבגמ' במסכת סוטה מובא שזכה שאע"פ שלא נכנס לארץ עצם זה שראה את הארץ הקב"ה חישב לו שקיים את כל המצוות מ"מ היכן רמוז מזה שהקב"ה אמר לו עלה ראש הפסגה שתפילתו נענתה ?

הפנ"י מביא שלושה פירושים נפלאים בביאור הענין:

א. הבטחה זו נרמזה במילים "רב לך" אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה והמילים רב לך משמעותם טמונה ההבטחה לתת לו רב טוב הצפון לצדיקים לעתיד לבוא (מהרש"א בחידושי אגדות למסכת סוטה).

ב. שמעצם זה שלא יעלה לארץ ויקיים את ציווי ה' רק בגלל זה יזכה לשכר גדול שיקויים בו מה שנאמר "לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות" שקיבל שכר על זה שנמנה עם מתי מדבר ונקבר מחוץ לגבולותיה של ארץ ישראל

ג. ע"פ דברי הגמ' במסכת שבת אמר רב אמי (שבת ס"ג). אפילו חישב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה והרי לא יתכן שאדם יקבל שכר עלהמחשבה כמו המעשה כי מי שעושה המצווה יש לו שכר בפועל אע"פ שלא יתכווין לעומק המצווה כי אין אדם שיכול לכוין בשלימות למצווה שהרי חמישים שערי בינה נבראו בעולם ומשה רבינו הענק שבענקים לא זכה אלא למ"ט שנאמר ותחסרהו מעט מאלוקים ועל השער האחרון כתוב עין לא ראתה אלוקים זולתך אולם כאשר אדם מקיים את המצווה בפועל זוכה לחמישים שערים שהרי עשה את דבר המלך.

ולפי זה אפשר להסביר בצורה נפלאה שמשה רבינו נתאווה להכנס לארץ בפועל בשביל לקיים את המצוות בפועל ועל זה נצטער שלא יוכל לזכות במחשבה כמו בעשייה

ועל כן השיב לו הקב"ה עלה ראש הפסגה ושא עיניך וראו וכפי שדרשו חז"ל (ילקוט שמעוני ואתחנן) עלהפסוק ויראהו ה' את כל הארץ שנתן הקב"ה כח בעינו של משה לראות מה שעין לא יכולה לראות שלפני מותו יתקיים בו עין לא ראתה אלוקים זולתך שבחייו זכה לאותו חלק בנשמה הנקראת יחידה שהיא שער החמישים ואפילו במחשבה בלבד קיבל את שכרו מושלם בכל חמישים השערים!

ח. ישיבת ארץ ישראל ואכילת פירותיה אמצעים לעבודת ה' ואתחנן אל ה' (ג, כג)

אומרת הגמ' (סוטה יד). "דרש ר' שילא: מפני מה נתאווה משה ליכנס לא"י? וכי לאכול מפריה מוא צריך?

או לשבוע מטובה הוא צריך?. אלא כך אמר מדה: הרבה מצוות נצתו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל – אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן ע"י "

"הכתב סופר" בפירושו על התורה שואל: שאלת הגמ' צריכה ביאור.

מהו הלשון "וכי לאכול מפריה הוא צריך" והרי לבאורה היה צריך לשאות וכי לאכול מפריה הוא רוצה, וגם כפל הלשון לאכול מפריה ולשבוע מטובה אומר דרשיני

ואפשר להבין את הדברים ע"פ דברי הרמב"ם שאומר שכל הברכות המוזכרות בתורה וכן ישיבת א"י מטרה אחת להן: שלא יהיו לנו שום הפרעות וטרדות העלולות להפריע

לנו בעבודת ה'. רואים איפה שהשפע והברכה וכן ישיבת א"י מהווים הכנה והכשרה לעבודת ה'.

כמו שאנו גם מברכים בברכת מעיין שלוש " לאכול מפריה ולשבוע מטובה" שע"י אכילת פירות א"י נוכל לרומם את נפשינו בארה"ק ולהחכים עצמינו בתורה, שהרי "אווירה דא"י מחכים".

תכלית זו של אכילת פירות א"י מיותרת הייתה אצל משה רבינו ע"ה שבמדרגתו הרוחנית הגבוהה יכול היה להגיע לשלמותו הרוחנית גם בחו"ל. א"כ לא היה לו איפה צורך בקדושת א"י וא באווירה המחכים.

וגם לשובע פירותיה לא נזקק כיוון שכל הדאגות והחסרונות לא הפריעוהו בעבודת ה'.

ושאלת הגמ' "וכי לאכול מפריה ולשבוע מטובה הוא צריך "מובנת א"כ כך: וכי ענק דוח כמשה רבינו זקוק היה לאכילת פירות א"י כדי לרומם את נפשו?

וע"ז באה התשובה: שצריך היה ליכנס לא"י כיוון שרצה לקיים את המצוות התלויות בארץ. וע"ז התחנן והרבה תפילה

ט . ואתחנן על ה' – מדוע התפלל משה דוקא כמניין ואתחנן?

הפני יהושוע עושה חשבון יפה מנין שמשה התפלל תפילות כמניין ואתחנן ומדוע. "והיינו לפי מאי דאיתא במדרש ובפרש"י בחומש בפרשת ואתחנן אל ה' בעת ההיא פירש"י: 'לאחר שכבש ארץ סיחון ועוג אמר דמיתי שמא הותר הנדר' נמצינו למידים שלפני זה לא היה פתחון פה למשה להתפלל שיכנס לארץ ישראל כיון שהיה ע"י שבועה של הקב"ה באומרו 'לכן לא תביאו' ולכן לשון שבועה היא, עד שהגיעה העת לומר שמא הותר הנדר והיינו ע"י כבישת ארץ סיחון ועוג כמו שמצינו בפרשת דברים שאמר הקב"ה למשה ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון האמורי ואת ארצו החל רש וגו' היום הזה אחל תת וגו' ויש במדרש ובפרש"י שכפה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה כו' נמצא שלפני"ז מאותו יום ואילך היה פתחון פה למשה להתפלל ולומר שמא הותר הנדר,

ודיבור זה בכל פרשה זו היה בט"ו באב כדאיתא בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכ"א ע"א) דהיינו ביום שכלו בו מתי מדבר דכתיב 'זיהי כאשר תמו' (ע"ש בפרש"י ותוס') וא"כ

צא וחשוב: מן ט"ו באב עד ז' באדר יום שמת בו משה, כשתחשוב החדשים על הסדר אחד מלא ואחד חסר עולה מאתיים יום (דהיינו ד' מלאים וג' חסרים ועוד ז' ימים) ואם היה מתפלל משה בכל אותן ימים ג' תפילות בכל יום היה שש מאות תפילות, רק שידוע שבשבת אין היחיד שואל צרכיו וא"כ כשתסיר כ"ח שבתות (שהיו באותן ימים של מאתיים יום) נשאר מאה שבעים ושתיים ימים, – כפול – ג' תפילות בכל יום הרי תקי"ו אמנם שתפלת ט"ו בעצמו כיון שלא היה הדיבור מתייחד עם משה אלא ביום ולא בלילה א"כ באותו יום ט"ו לא היה מתפלל כי אם שתי תפלות הרי לך חשבון מכון שתקט"ו תפלות התפלל משה מאותו יום ט"ו באב עד יום מותו שהוא ז' באדר שמת בו בשעת מנחה (כדאיתא במדרש), כן נראה לי נכון. ובדרוש העליתי עוד שזה פירוש הפסוק 'רב לך אל תוסף דבר אלי עוד' שאילו התפלל משה עוד תפלה אחת שהם תקי"ו ועולה ו' פעמים כמנין אלקים היה ממתיק בזה ו' בתי דינין האמורין בפרק במה בהמה והיה נענה בתפלתו, לכך אמר לו 'אל תוסף דבר'

” . ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (ג,כג)

פירש רש"י דאין ואתחנן אלא לשון של מתנת חינם.

ונראה דהטעם שמשה רבנו ביקש מתנת חינם, דהנה מצינו אצל אברהם שנאמר לו (בראשית טו, א) 'אל תירא אברם אנוכי מגן לך שכרך הרבה מאד', וא"י ע"כ במדרש (והובא שם ברש"י) ד'אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר שמא קיבלתי שכר על כל צדקותי לכך אמר לו המקום אל תירא אברם, 'שכרך הרבה מאד'.

כמו"כ י"ל על משה רבנו בעד הנה סמך על שכרו וסבר דמחמת כן יכנס לארץ, אך לאחר שכבש את סיחון ועוג בהשגחה מיוחדת, כמו שנאמר (לעיל ב, כה) 'היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך'. ולאחר שזכה לכך נתירא משה שקיבל כבר את שכרו ולכן ביקש רק מתנת חינם.

השיבו הקב"ה 'רב לך', אל תירא עדין לא איבדת את שכרך ושכרך הרבה מאד, אלא אעפ"כ 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה' כי אינך יכול להכנס לא"י.

י"א . ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (ג,כג)

ואתחנן אין חנון בכל מקום אלא לשון של מתנת חנם, אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם וכו'. (רש"י).

יש לדקדק מהו הלשון 'מתנת חנם' והלוא כל מתנה היא בחינם, דאילו בשכר אין זה מתנה.

וי"ל, דהנה א"י בגמ' (גיטין נ) 'אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה'.

ומבואר, דאף בנתנית מתנה יש הנאה לנותן, וכתב הרא"ש (שם פ"א סי"ט) 'דרגילות הוא כמה פעמים שאדם נותן לקרובו או לאוהבו אע"ג דלא עבד ליה נוח נפשיה מעולם, אבל אין דרך אדם לשחרר עבדו אי לאו דעבד ליה ניח נפשיה טובא'.

ובזה אפשר לפרש את הלשון דמתנת חנם. דאע"פ שיש לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים שהם יגרמו להנאה לנותן וע"ז ירצה ליתן את מתנתו לכל הפחות כעבד כנעני דעבד ניח נפשיה לאדונו, ובעבור זה משחררו, כ"ז אין תולין במעשיהם אלא מבקשים מתנת חנם. דהיינו מתנה בלא שיעשו נוח נפשיה לנותן

י"ב . ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר (ג,כג)

'בעת ההיא' לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר. (רש"י). ולכאורה אם הותר הנדר מדוע עליו לבקש עוד 'אעברה נא', הלוא אין כבר נדר האוסר.

אלא, מצינו דשני פעמים נגזר על משה רבנו שלא יכנס לארץ, דמלבד הגזירה שנגזרה עליו בחטא מי מריבה 'לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם', ונגזר עליו כבר קודם לכן כאשר אמר לקב"ה 'למה הרעות לעם הזה', השיבו הקב"ה 'עתה תראה אשר אעשה לפרעה', (שמות ו, א) ופירש"י 'עתה תראה וגו' הרהרת על מדותי לא כאברהם וכו' לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ'.

משה רבנו היה סבור דהגזירה שנגזרה עליו בחטא מי מריבה הותרה לאחר מלחמת סיחון ועוג, אולם הנדר הראשון נשאר במקומו, לפיכך ביקש והתפלל 'אעברה נא' שיותר גם הנדר הראשון. @ (משכיל לדוד) ועוד יש לומר, דהנה איתא בגמ' (רה, א) דגזר דין שיש עימו שבועה אין תפילה מועלת לבטלה, ואילו גזר דין שאין עמו שבועה מועלת תפילה לבטלו. גזר דינו של משה שלא יכנס לארץ היה בשבועה כדכתי' להלן (ד, כא) 'וישבוע לבלתי עברי את הירדן ולבלתי בא אל הארץ הטובה', וממילא לא התפלל משה כל עוד שהשבועה עומדת במקומה, שהרי גזר דין שיש עימו שבועה אין תפילה מועלת לבטלה, אבל לאחר מלחמת סיחון ועוג דמשה רבנו דימה דהותר הנדר, א"כ הוי כגזר דין שאין עימו שבועה שעדיין צריך תפילה כדי לבטלו, לפיכך התפלל משה רבנו כדי שהגזירה תבטל.

כיוצא בזה ניתן לפרש הא דמצינו דבגזירת המרגלים היו ב' גזירות. א' שימותו כולם במדבר וב' שלא יראו את הארץ, והנה על הגזירה הראשונה התפלל משה ונתבטלה הגזירה, אבל על הגזירה השניה לא התפלל, וצ"ב מאי איכא בין ב' הגזירות. אך לפי הנ"ל יבואר שפיר, דהגזירה הראשונה היתה ללא שבועה אבל הגזירה השניה היתה בשבועה, כדכתי' לעיל (א, לד-לה) 'ויקצוף ושבע לאמר. אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם, ולכן על הגזירה הראשונה התפלל דידע שתועיל לכך תפילה, אבל על הגזירה השניה לא התפלל כיון דהוי גזר דין בשבועה שלא מועיל לכך תפילה.

י"ג . ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ה' אלוהים אתה החילות להראות את עבדך (ג, כג-כה)

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ה' אלוהים אתה החילות להראות את עבדך & וכו' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה במדרש (דברים רבה פר' יא') מובא, שטענו של משה לפני הקב"ה היה – איך אתה אומר לי "לא תעבור את הירדן הזה", הרי אתה עושה תורתך פלסתר, דכתיב (דברים כד') "ביומו תתן שכרו", ואם כן, אתה עובר בלא תלין?

שאל הגה"ק בעל השואל ומשיב זי"ע – לכאורה צריך להבין, איך משמע מדברי הפסוק שזו היתה טענתו של משה?

אלא הסביר זאת על פי הקושיה המפורסמת על מאמר הגמ' (קידושין לט:): "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (בעולם הזה אין אנו מקבלים שכר על המצוות שאנו מקיימין). דהרי יש את הדין "לא תלין פעולת שכיר ביומו תתן שכרו", ואם כן, גם אנו צריכים לקבל שכר בעולם הזה? אלא מתרצים: דהרי נפסק בהלכה שלא זו עובר השוכר רק אם הוא עצמו שכר את הפועלים, אבל במקרה ששכר ע"י שליח אינו עובר בלאו, ולכן כשהקב"ה נתן את התורה, הרי נתנו ע"י שליח – משה רבינו, ולכן אין עובר בלא תלין.

אבל משה רבינו עצמו כן יכול לטעון להקב"ה טענה זו, כי הוא יכול לטעון: מילא בני ישראל קבלו את התורה על ידי – ע"י שליח, אבל אני עצמי הרי קבלתי את התורה ישירות מהקב"ה? וא"כ טענתי במקומה עומדת, איך אתה אומר לי "לא תעבור את הירדן הזה? וזה הפשט בפסוק: "ואתחנן אל ה' בעת ההיא" – בנתינת התורה 'לאמר' – הרי אני אמרתי והעברתי את התורה ממך לבני ישראל, ולכן לגבם אין אתה עובר בלאו דלא תלין, אבל לגבי, הרי אני קבלתי את התורה מהקב"ה, ואיך אתה עושה תורתך פלסתר...

י"ד . ה' אלוקים אתה החילות להראות את עבדך (ג,כד)

"אתה החילות להראות וכו'" אתה באת אלי בתחילה בסנה אעברה נא. (מדרש).

מה ענין גילוי הקב"ה למשה רבנו בתחילה בסנה, לכניסה לארץ ישראל.

ניתן לפרש זאת ע"פ מה דמצינו במדרש דמשה רבנו אמר לקב"ה, 'אתה אמרת המתחיל במצוה אומרים לו גמור, ואני שהתחלתי במצוה להוציאם ממצרים אינו מן הדין שאגמרו להביאם לארץ'.

אמנם יש להשיב תשובה על טענתו זו של משה רבנו, די"ל דיציאת מצרים אינה כרוכה לכניסה לארץ ישראל, ומטרת יציאתם ממצרים לא היתה כדי להכנס לארץ, אלא כדי שיצאו מעבדות לחירות ויקבלו את התורה במדבר, וא"כ מעשה זה כבר נגמר ע"י משה רבנו, ואין לכך שום השלכה לארץ ישראל.

והנה ביחזקאל מצינו, שדיבר עימו הקב"ה בחו"ל, והק' ע"כ בזוה"ק, דהלוא אין הקב"ה מדבר עם נביא בחו"ל, ותי' בזה שני תירוצים, א' דכיון דהיה בנהר הוי המים

כמו א"י, וב' דדוקא בתחילה אין הקב"ה מדבר עם נביא בחו"ל, אבל אם כבר התחיל לדבר עמו בא"י ממשיך לדבר עימו אף בחו"ל.

תירוץ נוסף מצינו בכוזרי, דאם הנבואה היא לצורך א"י שפיר יכולה להאמר אף בחו"ל.

מבואר במדרש, דמה הסנה גדל בלי מים בארץ ציה, כך בשעה שדיבר הקב"ה עם משה רבינו בסנה היו ישראל בלי תורה ומעשים טובים. ובזה נבין את כוונתו של משה רבינו באמרו 'אתה באת אלי בתחילה בסנה, דמזה יש להוכיח דלא כהב' תירוצים שהובאו בזוהר, דהרי בא אליו בסנה במקום שאין בו מים ואף לא היתה נבואת המשך, אלא שם בתחילה נגלה אליו הקב"ה, וא"כ בהכרח צ"ל דהנבואה בסנה היתה לצורך א"י, וא"כ שמע מינה דיצ"מ וא"י כרוכות זה בזה ומטרת היציאה ממצרים היתה כדי להיכנס לארץ, והוי מעשה אחד, וא"כ שפיר טען משה רבנו 'המתחיל במצוה אומרים לו גמור', שהרי הכניסה לארץ היא יאמר המעשה של יציאת מצרים.

ט"ו . אתה החילות להראות את עבדך (ג,כד)

ובמדרש אתה החילות וגו' אמר משה כבר התרת לי שבועה במדין, כלומר 'החילות' לשון חלול, כמו שדרשו חז"ל לא 'יחלל' דברו אבל אחרים מוחלין לו, ויש להבין מה הקשר בין בקשתו עתה לנדר שעשה משה במדין, כמו שדרשו חז"ל 'זיואל' משה לשבת את האיש, שמשה נשבע לו שלא יצא ממנו והקב"ה התיר לו את השבועת, מה זה שייך לעכשיו.

והנה במס' כתובות (עז, ב) מסופר שמלאך המות בא אל ר' יהושע בן לוי לקחת נשמתו, א"ל ריב"ל אני רוצה שתראה לי מקודם את מקומי בגן-עדן, הלך המה"מ עם ריב"ל להראות לו את מקומו, א"ל ריב"ל אני מפחד מהסכין שלך תן לי אותו, ונתן לו, כשהגיעו למקום קפץ ריב"ל ונכנס בחייו לגן עדן, והמה"מ רצה להוציא אותו משם, נשבע ריב"ל שלא יצא משם. אמר הקב"ה אם פעם נשבע והתירו לו גם עכשיו נתיר לו השבועה ויצא, אבל אם לא נשבע גם עכשיו לא נתיר לו, ובדקו שבאמת אף פעם לא נשבע, ונשאר בגן עדן והוכרח להחזיר למה"מ את הסכין.

ואפ"ל, שמשה רבינו בקש אעברה נא ואראה ואצא בחזרה לחו"ל, ויקויים גזירתך שאשאר בחו"ל, וא"ת שמא אשבע שלא לצאת מא"י כמו שריב"ל נשבע, הלא אתה

החילות אני נשבעתי ליתרו והתרת לי, גם עכשיו תתיר לי כמו אצל ריב"ל אילו נשבע והתירו לו גם בשבועה זו היו מתירים לו

ט"ז . אתה החילות להראות את עבדך וכו' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה (ג, כד-כה)

בספרי (ואתחנן כז) מובא: אמר משה להקב"ה: "כבר התרת לי שבועה במדין, על כך אעברה נא ואראה את הארץ". (כאשר משה הגיע למדין אצל יתרו בפעם הראשונה, כתוב: "ויואל משה לשבת את האיש" – אומר רש"י: נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו, ולאחר מכן היה צריך משה להתיר שבועתו). ולכאורה צריכים להבין, איזה קשר יש בין השבועה שהותרה במדין – לבין הבקשה להיכנס לארץ?

בספר "שכל טוב" להגה"ק רבי שמחה הכהן רפאפורט זי"ע אב"ד לובלין מובא הסבר נפלא, בהקדם קושיית המפרשים שהקשו: מה זה שאומר משה "אעברה נא ואראה את הארץ", וכי הענין הוא לראות את הארץ? הרי העניין הוא לגור שם? ותירצו, שמשה אמנם ידע שהקב"ה נשבע שהוא – משה, לא יביא את ישראל לארץ אלא ימות במדבר, ועל כן ביקש רק להיכנס לארץ לזמן מה, לקיים את המצוות התלויות בארץ, ולאחר מכן, כאשר יגיע הזמן להכניס את ישראל לארץ – ייצא משה לחוץ לארץ וימות שם, ובאופן זה לא תתבטל גזירת הקב"ה. משום כך ביקש בלשון "אעברה נא ואראה" – כאדם שרואה את המקום לפי שעה, אך אין בדעתו להשתקע בה.

והנה, ידוע המעשה המובא בגמרא (כתובות עז:): על ר' יהושע בן לוי, שכאשר הגיע זמנו להסתלק מן העולם, אמרו מן השמים למלאך המוות שיילך ויעשה את רצונו האחרון של ר' יהושע בן לוי בטרם הוא נוטל את נשמתו. הלך אליו מלאך המוות. ביקש ממנו ר' יהושע בן לוי שיראה לו את מקומו בגן עדן, אך התנה עימו שיביא לו את סכינו, כדי שלא יפחידו בדרך. נתן לו. כאשר הגיעו, הרים מלאך המוות את ר' יהושע בן לוי והראה לו את המקום המזומן לו. תפס ר' יהושע בן לוי את ההזדמנות וקפץ לתוך גן עדן!... תפסו מלאך המוות בקצה גלימתו בכדי להוציאו, אבל אז נשבע ר' יהושע בן לוי שלא ייצא מגן עדן! אמר הקב"ה: אם קרה מקרה וכבר נשבע פעם אחת ר' יהושע בן לוי ואח"כ הוזקק להתיר את שבועתו, אז גם עכשיו נתיר לו את

שבועתו ויצא. אבל אם לא נזקק אף פעם להתיר את שבועתו, הרי הוא יוכל להישאר בגן עדן! עד כאן דברי הגמרא

. והשתא לפי סיפור זה יובן היטב הקשר בין התרת שבועתו של משה במדין להתרת השבועה שלא יכנס לארץ ישראל, דכאשר משה רבינו ביקש רק להיכנס לארץ כדי לקיים את המצוות ואחר כך ייצא משם, היה מקום לחשוש שגם הוא יישבע שלא יצא כמו שעשה ר' יהושע בן לוי, ומשום כך מקדים משה ואומר: "אתה החילות להראות את עבדך" – כבר התרת לי שבועה במדין ואין לחשוש פן אשבע, שהרי כבר הותר לי פעם אחת שבועה שנשבעתי, ואם כן תוכל לגזור עלי להתיר את שבועתי, כפי שטענת אצל ר' יהושע בן לוי, ועל כן "אעברה נא ואראה את הארץ"...

י"ז . אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון (ג,כה)

דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה הרבה מצוות שנצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי (סוטה יד, א). ולכאורה מה השאלה 'מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל', והלוא מוטל עליו לקיים מצוות ישוב ארץ ישראל, וא"כ משום זה ביקש ליכנס. ואכן התשב"ץ (ח"ג סי' קצ"ח) ר"ל, דאזלי כמי שסובר דמצוות ישוב א"י אפשר לקיים גם בעבר הירדן, אמנם היה מקום לומר דמצוות ישוב א"י אינה אלא למי שיש לו חלק ונחלה בארץ, וכיון שבני לוי לא היה להם חלק ונחלה בארץ א"כ אף מצוות ישובה אינה מוטלת עליהם, ולכן לא אמרו דמשה רבנו ביקש ליכנס לארץ כדי לקיים מצוות ישוב א"י.

י"ח . אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב הזה והלבנון (ג,כה)

בגמ' סוטה (יד, א) איתא 'דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוה משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו הקדוש ברוך הוא כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך

כאילו עשיתם שנאמר לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל וכו', ומבואר
דחפץ היה מרע"ה ליכנס לארץ ישראל בכדי לקיים המצוות התלויות בה.
ויש להקשות בזה, חדא, שהרי משה רבינו ביקש מהקב"ה 'אעברה נא' והוא ל' מעבר
שרק יעבור בה בארץ, והרי דין הוא שהעובר בארץ אינו חייב במצוות התלויות בה,
אלא יש ליטוע בה עצים ולהמתין לשנות ערלה וכו', והאיך יתחייב במצוות בכה"ג.
וביותר צ"ב דהקב"ה משיב לו רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ויש לתמוה
בזה, מדוע אמר לו השי"ת אל תוסף דבר אלי, הרי הקב"ה מתאוה לתפילת הצדיקים
המקרבת לייחוד שמו יתברך, ואף אם לא יענה לתפילתו מ"מ מדוע לא רצה
בתפילתו, ועוד צ"ב מהו שאמר בדבר הזה, והא הו"ל למימר אל תוסף דבר אלי עוד.
ואשר נראה לומר דהא מחמת חטא מי המריבה שחטא בו מרע"ה אמר לו הקב"ה
שלא יזכה ליכנס לארץ ישראל, אולם הוסיף לו הקב"ה שאם יאמר את י"ג המדות
שהם פסגת הייחוד בהשי"ת יוכל לבקש ככל אשר יחפוץ, וממילא משראה משה רבינו
שלמרות תפילותיו הרבות כמנין ואתחנן, הן לא נענות ואין הקב"ה חפץ להכניסו
לארץ ישראל, רצה להשתמש באותה הבטחה שהבטיחו הקב"ה שאם יאמר י"ג מדות
יזכה לקבל מבוקשו.

וזהו שאמר לה' 'אעברה נא' מל' ויעבור ה' על פניו שחפץ אני לומר הי"ג מדות שהם
סוד הייחוד בהשי"ת שבזכותם ה' יעבור על פניו וימחל להכניסני לארץ ישראל, ועל
כך משיב לו השי"ת אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ו' בדבר הזה דייקא באותם י"ג
מדות, דאף שחפץ אני בתפילת הצדיקים, אבל בדבר הזה שהוא י"ג מדות אל תוסף
דבר אלי, שכן אם יאמר זאת יוכל לבקש ליכנס לארץ ישראל ואין ה' חפץ בכך.
וידוייק, דכל הי"ג מדות ובדבר הזה בגימ' קטן חן, שע"פ הקבלה זהו הסוד לאמירת
הי"ג מדות שדרכם יוכל האדם לאומרו בייחוד ולקבל כל מבוקשו, וזהו שאמר לו
השי"ת אל תוסף דבר אלי בדבר הזה אותו חן אל תוסף דבר אלי.
ונמצא דאין כוונתו רק לעבור בארץ הקודש אלא לדור בה ולהתחייב במצוות
התלויות בה, ורק אמר ל' 'אעברה' שהוא מל' ויעבור ה' על פניו שיעביר ה' על
מדותיו.

י"ט . ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף
דבר אלי עוד בדבר הזה (ג,כו)

אמר משה לפני הקב"ה כתבת בתורתך (שמות כא, ה) 'ואם אמור יאמר העבד אהבתי
את אדוני ואת בני לא אצא חפשי וגו', ואני אהבתי אותך ואת בניך ואת כל מעשה
ידיך וגו', השיבו הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה'. (מדרש).
צ"ל מה תשובה השיבו הקב"ה לטענתו של משה.

נראה לבארו ע"פ מה דאיתא בגמ' (קידושין כב, א) 'אם אמור יאמר העבד וגו' עד
שיאמר וישנה', כלומר שהעבד צריך לומר שתי פעמים לא אצא. ולפ"ז נבין את
תשובתו של הקב"ה, 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה', כיון שאם תאמר ותשנה
תצטרך ע"פ דין להשאר חי וזה לא שייך מפאת כמה טעמים, לכן 'אל תוסף'.

כ . ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלוקי לעשות כן
בקרב הארץ (ד,ה)

ופי הרמב"ן דאזיל על מצוות התלויות בארץ שכל חיובם הוא בקרב הארץ, ועוד פי'
דעיקר המצוות הרי זה חיובם בא"י, ובחז"ל הוא רק מדין הציבי לך ציונים, דאף דודאי
גם בחז"ל הוא דאורי"י אך עיקר המצוה הר"ז בארץ ישראל דוקא.

ונראה, דאין חילוק בשכר שמקבלים על המצוה, אלא דמצוה בא"י הר"ז מתקן יותר
בעולמות העליונים מאשר מצוה בחז"ל, ונר' נמי דאין זה תלוי ב'קדושת' הארץ, דאף
כשאין קדושה בא"י מ"מ אלים טפי מצוה בא"י מאשר בחז"ל.

וראיה לדבר שהרי הרמב"ן בפר' אחרי מות פי' הא דמתה רחל כשכאו לא"י משום
דהרי יעקב נשא ב' נשים, וכ"ז שהיה בחז"ל אינו כ"כ איסור, אבל בהגיעם לא"י הוא
איסור טפי ולכן מיד מתה, והרי בזמן יעקב אבינו ל"ה קדושת א"י, וע"כ דאין הקדושה
גורמת אלא המקום גורם, ועכ"פ דין זה הוא עוד סיבה לגור בא"י שהרי ערך המצוות
בה גדול טפי.

ויש לדון לפ"ז במי שנוסע במטוס והוא עדיין בחז"ל והגיע זמן ק"ש, אם יקרא מיד כדין
זריזין הקדימין למצוות, או דימתין עד שיבא לא"י שזהו מהודר טפי לקיים בה המצוה,
והוא נידון בפוסקים מה עדיף אם הידור מצוה, או דין זריזין מקדימין, (יעו"י יבמות

ע"א). גם קשה דמדוע רצה מרע"ה להכנס לא"י משום דרצה לקיים מצוות התלויות בארץ דוקא, הא בכל המצוות איכא מעלה טפי בהיותו דר בא"י, שרום ערכם רב ביותר בא"י מאשר בחו"ל, כנתבאר

כ"א . ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים (ד,ו)
זשמרתם' זו משנה. (רש"י).

מדוע לימוד התורה מתבטאת בלשון שמירה. ונראה, דבלא לימוד אצל רב מומחה, אף שירצה לקיים את כל מצוות ה', לא יקיימן כראוי כי עלול להתיר את האיסור ולאסור את המותר, ולבכר את הרע על פני הטוב, ורק ע"י לימוד התורה יוכל לקיים את מצוות ה' בשלימות, נמצאת התורה היא זו ששומרת על עשיית המצוות לפיכך נקראת התורה שמירה.

אף דור אנוש באו לכלל טעותם בסברם שצריך לעבוד את צבא השמים כפי שביארנו לעיל, משום שסמכו על דעת עצמן ולא למדו מאדם ושת.

כ"ב . רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך (ד,ט)
יש לפרש, דהתורה מצווה כאן ז'פן יסורו מלבבך כל ימי חיך' – אלו הלילות, דהיינו שהאדם צריך להגות בתורה תמיד כדכתי' והגית בו יומם ולילה. וזהו דבר שא"א שכל ישראל יעמדו בו, לכך נתנה התורה עצה ז'הודעתם לבניך ולבני בניך' שאלו התלמידים, כמו שאחז"ל שכל המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו. וא"כ ע"י שילמד לאחרים והתלמידים ישלימו על ידו, שיהיו זמנים שהוא לא ילמד אך תלמידיו ילמדו, וה"ז כאילו הוגה בתורה תמיד

כ"ג . וה' התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי את הירדן (ד,כא)
וה' התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי את הירדן ובלתי בא אל הארץ הטובה אשר ה' אלוקיך נתן לך נחלה. כי אנוכי מת בארץ הזאת אינני עובר את הירדן ואתם עוברים וירשתם את הארץ הטובה הזאת
כבר תמהו המפרשים על שייכות פסוקים אלו שענינם שבועת ה' שלא יכנס משה לאר"י, לפרשה זו המדברת מאזהרת איסור עבודה זרה, ומה ענין זה אצל זה.

ויתבאר היטב ע"פ הא דאמרו בגמ' ערכין (לב, ב) עה"פ (נחמיה ח, יז) ויעשו בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל וגו' ותהי שמחה גדולה מאד. אפשר בא דוד ולא עשו סוכות עד שבא עזרא, אלא דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכותא עלייהו כי סוכה. (דבעי עזרא רחמי איצרא דע"ז ואימסר בידיה כדאמר בסנהדרין סד, א רש"י שם) והיינו דקא קפיד קרא עילויה דיהושע, דבכל דזכותא כתיב יהושע והכא כתיב ישוע, בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה זכותא דארץ ישראל, אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל, אמאי לא ליבעי רחמי, ע"כ.

ומבואר דזכותה של אר"י בכוחה להואיל לו למנהיג העם להתפלל לבטל מהם יצר דע"ז, ובלא זכות זו אין לו אף להשתדל בענין זה. מעתה מבואר כמין חומר דברי משה, דבהיות והנני מת בארץ הזאת ואיני יכול לעבור את הירדן, באופן דליכא לי זכותא דאר"י כדי שאוכל לבטל מכם יצרא דע"ז, לכך הזהירו מאד בעבירה דעבודה זרה.

כ"ד . אז יבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן (ד,מא)

אז יבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן וגו'. לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום ונס אל אחת מן הערים האל וחי מדוע חזרה התורה ואמרה 'ונס אל אחת מן הערים' הלוא כבר נאמר 'לנוס שמה רוצח' עוד צריך להבין דבתחילה נאמר 'לנוס שמה' דמשמע מעצמו, ואילו בסוף נאמר 'ונס אל אחת מן הערים' דמשמע דזה דינו.

וי"ל דכוונת התורה למה דמצינו בגמ' (מכות י, ב) ר"י יוסי ב"ר יהודה אומר בתחילה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותם משם, מי שנתחייב מיתה הרגוהו וכו', מי שלא נתחייב מיתה פטרוהו וכו' מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו", וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מהל' רוצח ה"ז).

לפיכך, בתחילה אמרה התורה 'לנוס שמה רוצח', דהיינו דכל רוצח אף מי שרצח בכוונה צריך 'לנוס שמה' כלומר מעצמו עד שיצא דינו לאור, ואולם 'אשר ירצח את רעהו בבלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום ונס אל אחת מן הערים האל וחי', דאם רצח בשוגג הרי זה דינו ומחויב הוא לנוס אל עיר מקלט.

כ"ה . ונס אל אחת מן הערים האל וחי (ד,מב)

כתב הרמב"ם (פ"ז מהל' רוצח הל"א) וז"ל תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר וחי עשה לו כדי שיחי, וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין, וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו. והוא במכות [י,א] א"ר יצחק מאי קרא ונס אל אחת מן הערים האל וחי, עביד ל"י מידי דתהוי ל"י חיותא. תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ל"י מידי דתהוי ל"י חיותא. ונראה דהר"ם הוצרך לטעם שהוסיף דחיי בעלי חכמה וכו' הוא משום דבגמ' דרשו את הפסוק לענין חיותו הגופנית, וע"כ הוצרך לומר דזה נמי ענין חיותו הנפשית וכלול בכלל וחי. ויעוין במנחת חינוך (קומץ מנחה מצוה ת"י) שנקט דדין זה דמגלין רבו עמו לא הוי לעיכובא בחיובא דהגלות אלא למצוה וחי וכו', ושאני מאופן שאין לו כדי חיות ממש דשם הוא לעיכובא. ונמצא דבדין וחי כתוב בזה ב' דברים, א' דין העיכוב דבעינן כדי חיות, וב' המצוה דבעינן דתהוי ל"י חיותא וזה אינו לעיכובא יעו"ש. אמנם הביא שם משו"ת הרדב"ז דמשמע שהוא לעיכובא.

ובנמוק"י (ריש פרק אלו הן הגולין) כתב בטעם דינא וז"ל וחי אחיך והתורה חיים היא דכתיב כי הוא חייך ואורך ימיך חיים הם למוצאייהם, ומוסיף הנמוק"י ואע"פ שיש בעיר מקלט רב אחר שילמדנו, אפ"ה אותו שרגיל עמו עדיף טפי לפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד עכ"ל.

הקני הגרב"ד זיע"א העיר דלכאורה אמאי לענין חיות הגשמית לא מצאנו שצריך להעמיד לו חיות המרבית, וכגון עשיר שהי' חי בבית גדול ובחיי רחבות שצריך להעמיד לו כהך חיותו בערי מקלט, דלא מצאנו הלכה שנאמרה לב"ד שמחויבים לבנות הערים שיבנו כן בערי המקלט בכדי שיוכל לקלוט כל אדם ואדם כדי צרכיו, וראי' לכך מצאנו בגיטין [יב,א] בדין עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונן, ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו, ובגמ' שם ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך, הב"ע דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך, אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו, להעדפה, העדפה פשיטא, מהו דתימא דכי לית ל"י לא יהיב ל"י כי אית ל"י נמי לא לישקול מיני' קמ"ל, ומ"ש לערי מקלט, סד"א וחי עביד ל"י חיותא טפי קמ"ל. הרי חזינן דאין דין דחיותא טפי בערי מקלט אלא רק כדי חיות.

וא"כ הכא במגלין רבו הי' אפשר להבין דברי הר"ם על עצם זה דבעי רב, דבעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשובין, אבל לכאורה הרי חסר רעבס' גדולים בערי הלויים, וזה שיש שם רבי כר' חיים הלוי והאור שמח מה כבר חסר לו, ואם נאמר דמרבו שלו כבר רגיל אליו יותר וכדברי הנמוק"י בזה, מ"מ זה כבר הוי כמידה בעשיר כל כדי צרכיו שלא צריך להעמיד לו כן, וה"נ דהעיקר הוא שיש לו בערי מקלט ממי שיוכל לקבל תורה ובכלל כדי חיות, וא"כ אמאי מגלין רבו עמו. וביאר הגרב"ד זיע"א דהבדל גדול הוא, דבגשמיות, הגשמיות הוי רק הכשר לחיות, הלכך לא שייך לומר דלעצם החיים איכא איזה נפק"מ באיך נעשה ההכשר כדי לחיות, דהעיקר הוא שחיים, דהגע בעצמך האם יש נפק"מ לעצם החיים איך וע"י מה חיים דהעיקר הוא פועל החיות, וע"כ אין כאן ולא שייך בזה בענין הגשמי דרגא יותר ודרגא פחות במידת החיות, דהעיקר הוא שיהי' כדי חיות, משא"כ ברוחניות בתורה, הרי תורה היא גוף החיים, וכשדנים בעצם גוף החיים כבר שייך לומר בזה דאיכא דרגות בגוף החיים.

וע"כ אתי שפיר הא דחלוק הוחי לענין רב דגולה עמו לבין עשיר ועבד דלא נותנים להם טפי חיותא, דבעשיר הרי יתר הצרכים לא הוי יותר חיים, דמ"מ כל הדברים הגשמיים הוי רק הכשר לחיים דעיי"ז חיים, ובודאי דכלפי שמיא תענוגי העולם הזה לא נקרא וחשיב יותר חיים דהתורה תאמר בזה דהוא בכלל הוחי דהוי רק הנאת גופנית גרידא. משא"כ לענין רב דהתם כל עצם ועצם בלימודו בתורה הוא ענין חיות ממש דהתורה היא עצם החיים, א"כ צריך להעמיד לו מה שצריך ורגיל לכך ובפחות מכן נמצא שנלקח הימנו חיות ממש, והרי בענין וחי דעביד דתהוי ליי חיותא. ומבואר דברי הנמוק"י בזה שהוסיף בדינא שמגלין רבו עמו, דהוא משום העדיפות שרגיל עמו עדיף טפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד, ולפיכך הוי טפי חיות ממש.

כ"ו . לא תעשה לך פסל כל תמונה (ה,ח)

כתב השו"ע (יו"ד סימן קמא ס"ד): אסור לצייר (צורה בולטת) צורות שבמדור שכינה, כגון ארבע פנים בהדי הדדי (שהם אריה שור נשר), וכן צורת אדם לבדו, כל אלו אסור לעשותם אפילו הם לנוי. ואם גוי עשאם לו אסור להשהותם. במה דברים אמורים בבולטת אבל בשוקעת כאותם שאורגים בבגד ושמציירים בכותל בסמנין, מותר לעשותם. וצורת חמה ולבנה וכוכבים אסור בין בבולטת בין שוקעת. ובסעיף ו' כתב:

צורת הבהמות חיות עופות ודגים, וצורת אילנות ודשאים וכיוצא בהם, מותר לצור אותם ואפילו היתה הצורה בולטת. עכ"ל. הרי יש מהן שאין איסור אלא בבולטת ולא בציור בעלמא על נייר או כותל. ויש מהן אסור אף בציור בעלמא. (ונחלקו אחרונים אצל שרי כשיש חצי צורה כגון חצי ירח וחצי שמש. ואכמ"ל). לפי"ז תמונות של "צילום פוטוגרפי", אם של חיות ואילנות וכו' מותר בודאי לתלותם בבית. וכן של שור נשר אריה ואדם מותר. אבל של חמה ולבנה (בלשונינו שמש וירח), אסור לדעת השו"ע. כי נראה לכאורה שצילום הוה כציור בסמנין, ששניהם אינם בולטות.

וגם הנה גם ב"צורת אדם" כשאינה בולטת אינו ברור דמותר, כי זהו דעת הרמב"ם והשו"ע. אבל דעת הראב"ד שגם כשאינה בולטת אסור. לפי"ז, כל ציור יד על נייר וכן צילום פוטוגרפי, אסור, הן לענין צורת אדם הן שמש וירח.

אכן מדברי הבן איש חי (ש"ב מסעי אות ט) נראה דצילום פוטוגרפי קיל טפי, כלומר אע"פ שצורה שוקעת אסור והיינו ציור ממשי על נייר וכותל, מ"מ בצילום "שאיין בו ממש", שרי. ולכן כתב להקל להצטלם חצי גוף הגם שגם חצי גוף יש להחמיר מצד חסידות. ע"ש. וכן צירף סברא זו ל"ספק ספיקא" בס' הליכות עולם (ח"ז עמוד רפז).

ע"ש. וכל שכן שכאן אנו דנין לא על עשייתן אלא "להשהותם" (לתלותם בבית או בסוכה) שאז קיל טפי לפי איזה דעות, (עייין להט"ז יו"ד (סימן קמא ס"ק יב) ולהגר"א בביאוריו שם אות כא) בדעת הרמב"ם. ולפיכך אע"פ שיש מי שאסר בצילום פוטוגרפי ומשווהו לציור, (עייין שו"ת דברי מלכיאל ח"ג סימן נח וישכיל עבדי ח"ב דק"יז), מ"מ יש עכ"פ ספק ספיקא. ולכן לא רק אם קיבל תמונות כאלו, או כבר ישנם אצלו, מותר לתלותם. אלא אפילו לקנותם לכתחילה מותר. וע' בתוספות (יומא נד.) וברש"ש.

והנה גם שמש וירח וכוכבים, אשר אסורים לפי דעת השו"ע אע"פ שאינם בולטים, הרי כתב בספר יד הקטנה (הובא בדרכי תשובה יו"ד סימן קמא אות מו) שאין זה אלא כשיצייר בו "קרניים". אבל אם עשה או צייר עיגול פשוט, אין בו איסור כלל וכו'. ועד"ז הוא בצורת לבנה ובצורת כוכבים.

ויוצא כד: שציור ע"ג כותל או נייר ומצוייר בה "אדם" או "ארבעה פנים" ביחד, מותר. כי אין אסור אלא בבולטת. ומ"מ אפילו למחמירים באלו גם כשאינה בולטת, מ"מ תמונות של "צילום" מותר. וכ"ש כשאינו כל גופו.

וכן לענין "שמש וירח וכוכבים", שלדעת השו"ע אסור. מ"מ הרי יש מתירים, וכמ"ש הריטב"א שאין אסור בהם רק בבולט. וכ"ד מהר"ם מרוטנבורג ששמש וירח מותר ע"י צבעים. אלא, שלדעת השו"ע אסור. מ"מ אם הם ע"י צילום (ולא ציור ידני) יש להתיר לתלותם בבית ובסוכה. ואם הם בציור כת"י אסור, אא"כ אין בהם צורה גמורה, כגון שאין קרניים סביב השמש, וכמו כן לענין לבנה וכוכבים. וכל שכן כשהן חצי שמש וחצי לבנה. וה' יזכנו לעבדו בלבב שלם אמן.

כ"ז . ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (ו,ה)
ובכל מאודך – בכל ממונד, יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר 'בכל מאודך' [רש"י].

עוד בדרך, בטיסה, חש אי נוחות בלתי ברורה, אך הוא לא הצליח להניח את אצבעו על הנקודה המטרידה אותו. שם האולם לא היה מוכר לו. כזמר וותיק ופופולרי המוזמן לעיתים קרובות לשיר בחתונות, הכיר כמעט את כל האולמות הכשרים אשר ברחבי ארצות הברית, כולל אלו שבשיקגו, אליה מועדות פניו כעת. ובכן, זה אינו אומר דבר. יתכן שמדובר באולם חדש, שזה לאחרונה נפתח.

הוציא מכיסו את רשימת השירים ששלחה לו הכלה, אשר ניכר היה עליה כי הוכנה בתשומת לב מרבית. היא היתה מורכבת משירים מקובלים ביותר ממיטב המוזיקה החסידית העדכנית, כאלו שהוא שר בכל החתונות. לא היה בה שום דבר חשוד. אבל משהגיע סוף סוף אל האולם, למד שלא לזלזל בתחושות הבטן שלו. ההורים שקיבלו את פניו היו גלויי ראש לחלוטין, והופעתם לגמרי לא מזכירה את הדמויות שהוא פוגש בדרך כלל. "אולי החתן והכלה הם בעלי תשובה", ניסה להרגיע את הפרפרים שהחלו לעופף בחרדה בקרבו. אך התקווה היתה קצרה מועד, עד לרגע שבנו נכנס פנימה. האולם הבלתי מוכר התגלה כגן אירועים מפואר ויוקרתי. הקרואים סובבו בו מעדנות, מטורזנים ועדויים במיטב מחלצותיהם, מלהגים ומצחקקים, גלויי ראש כולם, ובתערובת מוחלטת. עיגולים שחורים החלו מרצדים לנגד עיניו של מנחם. הוא לא האמין שזה קורה לו.

"הכל בסדר, כבוד הרבאי?" שמע קול מודאג לצידו. למזלו, הם שייכו את חיזורו לטיסה המעייפת מניו יורק עיר מגוריו, ממנה נחת היישר אל האולם. "קוקה קולה או סבן אפ?" "מים קרים, תודה". מנחם אילץ את ראשו להצטלל. לא חסרה לו עכשיו גם

סצינה של התמוטטות בנוסף לשערוריה הבלתי נמנעת שתפרוץ כאן בקרוב. "זה לא הזמן לקרוס עכשיו!" גער בעצמו. קודם כל עליו לברר מה מתרחש כאן. איזו טעות איומה הביאה אותו למקום הכל כך לא מתאים הזה.

הכלה הופיעה והביעה שביעות רצון על שהגיע במועד. אז הם כן התכוונו אליו, הוא לא טעה בכתובת. בשארית קור הרוח שהצליח לגייס ביקש קודם כל לשוחח כמה דקות עם הכלה. היא היתה זו שהזמינה אותו, כך שהמפתח לפתרון התעלומה מצוי בידיה. הוא הובל לחדר צרדי, והכלה בליווי ההורים נכנסו אף הם. הוא לא הספיק לפצות פה. "אני כל כך מודה לך שטרחת והגעת לכאן" שטפו מילותיה בהתרגשות ובאושר. "כפי שאתה רואה", החלה לענות מעצמה על השאלה שטרם נשאלה "אנני באה ממשפחה קונסרבטיבית. הקהילה שלנו שכיבדה אותנו בהשתתפותה המלאה בוודאי איננה קהל היעד הרגיל שלך. אבל אני אישית, אוהבת מאד דווקא את המוזיקה החסידית מן הסגנון האורתודוקסי, עד כמה שזה ממש לא מקובל אצלנו. נתקלתי פעם בדיסק כזה אצל חברה, והוקסמתני. אני מאד אוהבת מוסיקה, אך לא יכולתי לסבול את החומר המודרני המוצע היום לנוער. הזול והצעקני, המלל המלנכולי חסר התוכן, מקצבים שדומה כאילו הם בוקעים היישר מן הג'ונגל. לפתע גיליתי משהו מסוג שאף פעם לא הכרתי. מוסיקה נעימה ועדינה, מלאה חמימות ורגש מחד & – ושמחה ורוח חיים מאידך. הטקסטים הלוקחים מכתבי הקודש והתפילות, רוויי אמונה ותקווה שכל כך חסרים היום בעולם שלנו. זה כבש אותי. מזה זמן רב שאני מטפחת בליבי חלום: בחתונה שלי, ישיר חרדי אוטנטי במקום כל האלו. יהיה זה חידוש מרענן, וכולם יהנו. מתוך אוסף הדיסקים העשיר שלי בחרתי את האיש החרדי שמצא חן בעיני יותר מכולם, והדבר הראשון שעשיתי למחרת האירוסין היה להתקשר אליך. ההורים שלי קצת הופתעו מן הרעיון החדשני, אך אני בתם יחידתם, יקירתם ומחמד עיניהם, בשבילי יעשו הכל. ואם אני רוצה טעם יהודי יותר, אמיתי יותר, לחתונה שלי – בבקשה, שיהיה כך. אז באמת תודה שהגעת", סיימה את המונולוג הנלהב "מי יודע, אולי הקהל יתלהב, והתקדים הזה יהיה סימן טוב להמשך..."

ההורים חייבו מאוזן לאוזן, ומנחם חש עצמו כאבל בין חתנים, ליבו שוקע בקרבו מרגע לרגע. ה"ברוך" הזה גדול מכפי שחשב. חתונה קונסרבטיבית, לא כשרה בכלל על פי ההלכה, ריקודים מעורבים רח"ל – איך נפל לכאן בכלל?!

"הרשי לי לשאול אותך משהו", אמר בשקט. "מה העניין?" נדרכה הכלה.

"כאשר התקשרת להזמין אותי לחתונתך, האם שאלתי אותך בקשר... כלומר, אה... האם ביררתי אם האירוע יהיה מעורב".

"לא", נדהמה הכלה, "לא זכור לי שדברנו על כך". "את בטוחה? לא שאלתי אם תהיה כאן הפרדה?"

"ממש לא. למה אתה שואל?" החיוך נמחה משפתי, למראה הצבע שאזל מפניו. ובכן, הרגע הקשה הגיע. ריבונו של עולם, אנא אני בא? איך אני הולך לבשר עכשיו לכלה המאושרת והנרגשת הזו ש... שאני לא יכול לשיר בחתונה שלה.

המקום היה לחרדת אלוקים. את מקום החיוכים הרחבים תפסו צעקות עד לב השמיים. ההורים, אדומי פנים ועיניהם רושפות אש, נופפו בידיהם בזעם. החתן שתק, חיוור והמום, והכלה... היא בכתה בכי המרורים, ודמעותיה מכתימות את שמלתה הזוהרת.

מנחם ישב שם בשפתיים מלבינות, כשאש וגפרית ניתכות על ראשו. הוא חש רצון עז להצטרף לבכייה של הכלה. כפי שהבין מראש, להוותו, הג'נטלמנים המנומסים והמהוקצעים שקיבלו את פניו כמעט בלעוהו חיים כאשר הבהיר להם שההלכה אוסרת עליו לחלוטין לשיר במקום בו מתקיימים ריקודים מעורבים. הוא ידע מספיק על

התנועה הקונסרבטיבית אליה נקלע לגמרי בשוגג, כדי להבין עד כמה נושא "שוויון הזכויות" ו"מניעת אפליות" חרוט על דגלה בגאווה והתנשאות על האורתודוקסים

"החשוכים והפנאטים" החיים כמו בימי הביניים. הוא לא יכול היה לבחור מקום גרוע יותר להסתבך בו בתקלה אשר כזו. איך יכול היה לשכוח דבר בסיסי כל כך? הן זהו הדבר הראשון שהוא דואג לברר כל אימת שמזמינים אותו להופיע במקום בלתי מוכר

- האם האירוע יהיה כשר על פי כל כללי ההלכה ודרישות הצניעות. הוא יצטרך הרבה רחמי שמיים כדי לצאת מכאן בשלום. השאלה היא איזו כפרת עוונות יהיה עליו לעבור עד אז.

משניח גרונו של המחותנים הנרגזים ועיניה של הכלה כבר היו אדומות לחלוטין, הצליח מנחם לנצל רגע של הפוגה כדי להתקשר מן הטלפון הסולולרי אל הרב איתו הוא מתייעץ תמיד. "אין מה לעשות", אישר הרב בקול רך אך החלטני. "יש כאן משום

סיוע לדבר עבירה בעניין חמור שבחמורים של "אביזריהו" רח"ל. ואם מדובר בחתונה הנערכת על ידי רבאי קונסרבטיבי, הרי הבעיה חמורה בכפליים, משום שיש בזה מעין הכרה - ולו גם עקיפה - במעשי הזיוף והמרמה הנוראים שלהם, דבר הכרוך בחילול ה

חמור, ה' ישמור". מנחם נד בראשו בעוגמה, את זאת הבין כבר מעצמו. אך מה עושים עכשיו?

"ובכן, אם אכן היתה זו שגיאה שלך בכך שלא ביררת את העניין מראש, הרי שיהיה עליך לפצות אותם, אם אכן ידרוש זאת, ואני מניח שהם אכן ידרשו, ועוד איך... חזק ואמץ", הוסיף הרב בקול מעודד, מעט חיזוק לא יהיה מיותר עכשיו בסיטואציה הקשה הזו. "נקלעת אכן למצב לגמרי לא נעים ולא קל, זה ניסיון של פעם בחיים, ניסיון גדול מאד, אך אני בטוח בחסדי השי"ת שתעמוד בו בגאון, זכור יש קונה עולמו בשעה אחת..."

בינתיים החליטו מארחיו המתוסכלים לנקוט בטקטיקה חדשה. עד מהרה הופיעה בחדר דמות מרשימה של גבר בגיל העמידה, מגולח למשעי ומחויט בקפידה. הנוכחים קיבלוהו בכבוד רב, והציגוהו לפני מנחם בתור ה"רב" של הקהילה. מטעמי נימוס, אילץ מנחם את עצמו ללחוץ את ידו. סקירה חשאית לא העלתה ולו קצה זעיר של כיפה על קודקודו של הלה. ליבו ניבא לו בעגמומיות כי עתה מצפה לו הרצאה ארוכה, אשר תעניק לו המחשה חיה לטיהור השרץ בק"ן טעמים מבית מדרשה של התנועה הקונסרבטיבית כ"פלורליזם" ו"ליברליזם", "שוויון זכויות" והתאמה לרוח הזמן. או, בתרגום חופשי לשפת בני אדם: איש הישר בעיניו יעשה. הוא לא טעה, כמובן. שעה ארוכה נאלץ לשבת ולהאזין לגיבובי הדברים, כשהוא אינו יודע אם לבכות או לצחוק. ה'רבאי' ערם את פלפוליו בלשון רהוטה ושפה עשירה ונמלצת. הוא יכול היה להיות משפטן מעולה. משסיים סוף סוף, ביקש באדיבות לדעת מה יש למנחם לומר על השיעור המאלף שהעניק לו בענייני נאורות וקידמה.

"הכל טוב ויפה", השיב מנחם בפשטות "מלבד בעיה בסיסית אחת. התורה משמיים היא, והלכותיה מחייבות כל יהודי, בכל עת ובכל שעה. בין אם קל ונוח ובין אם לאו. אם מדובר באיסור הלכתי מפורש, הרי שכל הטיעונים האחרים בטלים ומבוטלים כעפרא דארעא". עיניו של ה'רבאי' הוצפו בחרון. מזמן לא הושם כך ללעג ולקלס לעיני צאן מרעיתו.

"ובכן", מתאמץ לשלוט על קולו. "איך אתה מקבל אותו בלי לחשוב ובלי לשאול, ומבלי לתת לשום טיעון אינטלקטואלי והסבר הגיוני לחדור למוחך?"

"אין דת בעולם הדורשת כל כך הרבה לימוד ומחשבה, עיון והתעמקות בהלכותיה ומצוותיה, טעמיהן ומקורותיהן", השיב מנחם בשלווה אך בנחישות. "וזה, אם לא אכפת לך, מה שאני עושה שעות ארוכות ביום כשאני מתעמק בלימוד הגמרא, שהיא האתגר האינטלקטואלי הכי גדול שקיים בעולם, כפי שיכול לומר לך כל מי שהתנסה. אבל כל זה – רק לאחר שאני מקבל על עצמי עול מלכות שמיים ואת כל דרישות ההלכה, בין אם אני מביין אותן בשכלי ובין אם לא. הרי על כך התעטרו בני ישראל במדבר בשני כתרים, משהקדימו נעשה לנשמע". מנחם לא היה בטוח שה'רבאיי' יודע בדיוק על מה הוא מדבר, אך זה האחרון כבר ויתר לחלוטין על מסיכת האדיבות הקודמת שלמראית עין. פניו אדמו מזעם, באיבה בלתי מוסתרת סינן מביין שיניו: "ובכן, אם את זה אתה לא מוכן להביין, אז נדבר איתך בשפה אחרת". הוא עזב את החדר בחרי אף, ואת מקומו תפסו שני עורכי דין מחברי הקהילה. הם התיישבו ממולו בפנים קשוחות ועיניים קרות כקרח. "ובכן, אם אתה מתעקש לעמוד על דעתך, עשה כרצונך. אנו נודה לך אם תואיל לשחרר אותנו מנוכחותך ולעלות על המטוס בחזרה לנו יורק כמה שיותר מהר, אלא שזה יעלה לך ביוקר רב. עוד ניפגש בבית משפט. יהיה עליך לשלם את המחיר המלא על הפאנאטיות שלך. אנו נגיש נגדך תביעה משפטית שתוציא אותך נקי מכל נכסיד".

מנחם שמר על קור רוח. למזלו, הכין אותו הרב מראש לאפשרות כזו, ואף הדריך אותו איך לנהל עימהם את המשא ומתן.

"אני מסכים אתכם שעליי לפצות את המשפחה, ומוכן לעשות זאת. אך אם אתם מעוניינים דווקא להיפגש בבית המשפט, כדאי שתביאו בחשבון שגם אני אגיע לשם מלווה בעורך דין. לא יקשה עליי להוכיח לשופט כי אין המדובר בסתם גחמה פאנאטית שלי, כי אם באיסור מפורש, ידוע ומפורסם המגובה על ידי כל גדולי הפוסקים. אין זה סוד, אפילו בקרב הגויים, שיהודים חרדים מקפידים מאד על הפרדה מלאה בכל אירוע ציבורי. השופט עשוי אפילו לשאול אתכם מדוע לא חשבתם על כך מראש ולא דאגתם ליידע אותי לאן אני מוזמן. כידוע לכם, בקרב הציבור הכללי בארה"ב קיימת אהדה רבה וכבוד לשמירת המסורת, כך שיש סיכוי טוב שהשופט יקבל עמדה זו. הטענה הממשית היחידה שאתם יכולים לטעון נגדי תהיה מדוע לא ביררתי את העניין מראש, דבר שנבע משכחה או כפי שאפשר להגדיר זאת 'טעות

אנוש'. ועל כך בית משפט עוד לא פוסק מיליונים. כך שאני חושב כי מוטב יהיה אם נגיע להסכמה כאן בינינו, מבלי להיגרר למערכת משפטית".

* * *

"בכמה אתה מוכן למכור לי אותה?" הפתיע הרב בשאלה כשהוא מחווה בידו לעבר פיסת הנייר עליה מספר בן חמש ספרות, אשר שימשה כקבלה על סכום הפיצויים ששילם מנחם אמש. מנחם פקח זוג עיניים נדהמות, עד שקלט את חיוכו הרחב של הרב. "הבעיה היא, שכל חמודות תבל לא ישוו את ערכה של פיסת נייר זו. לא יכולת להכין לך צידה לדרך טובה יותר לאחרי מאה ועשרים. היתה לך הזכות לגרום לקידוש ה' גדול מאד, ולקיים את המצווה של "ואהבת את אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". מנחם נד בראשו, אך מבטו היה עדיין מוטרד.

"מה העניין?" שאל הרב רכות. "זה לא ההפסד הכספי שמטריד אותי. באמת שלא מדובר אמנם בסכום עתק עבורי, אך כסף בא וכסף הולך, על דברים שהם בגדר של אביזרייהו ד'יהרג ועל יעבור' שווה לשלם כל סכום שבעולם. וכל הביזיונות שספגתי שם – נו, שיהיה לכפרת עוונות. צערה הגדול של הכלה, זה מה ששובר את ליבי. היא לא היתה אשמה, היא בת ישראל תמימה, תינוק שנשבה, אשר בסך הכל רצתה לתת צביון מעט יותר יהודי לחתונה שלה, מבלי להעלות בדעתה איזו תסבוכת תיגרם כתוצאה מכך. והרי מגלגלים זכות על ידי זכאי, וגם ההפך, חלילה. במה חטאתי שנגזר עליי לגרום עוגמת נפש שכזו לכלה ביום חופתה?". הרב נשא אליו את עיניו המאירות. "גם עבורה זוהי זכות שתשפיע עליה ברבות הימים".

* * *

"שלום, כאן גברת סנדר משיקגו. האם כבודו זוכר אותי?". "שמך מוכר לי מאד", הודה מנחם, "התואילי לרענן את זכרוני?". "ובכן, את החתונה שלי אתה בוודאי זוכר..." "אווה, בוודאי!" כזה דבר לא שוכחים עד מאה ועשרים... בכי התמרורים של הכלה ביום חופתה עודנו חי בזיכרונו כאילו היה זה רק אתמול. "אני מקווה שהצלחת כבר לסלוח לי", אמר בזהירות. "ההורים שלי עדיין לא. אבל אני... ובכן, זה כבר סיפור אחר, אם עיתותיך בידיך כדי לשמוע אותו". "בוודאי!" מנחם היה אחוז סקרנות. "ובכן, כך. בהתחלה זה באמת היה קשה. לא היה זה כל כך הכעס, כמו האכזבה, עמוקה וצורבת. אך עם הזמן החלה להחליף את מקומם תחושה עמוקה של...

התפעלות, שהלכה וגברה ככל שחשבתי על כך יותר. את הורי לא יכולתי לשתף בתחושותיי אלו, הם היו כעוסים מדי. אך אצל בעלי הצעיר, מצאתי אוזן קשבת. בעצם, כך גילינו בתדהמה, גדלנו בקהילה שמליצות ודברי גבוהה גבוהה נישאו שם ברמה ובאין ספור דרשות, על מוסר וערכים ויושר ומצפון ומה לא. אך מעולם, אבל באמת מעולם, לא פגשנו שם ולו בן אדם אחד שיהיה מוכן לוותר למען עקרונותיו על... דולר אחד. הכל היה טוב ויפה, עד אשר נגעו הדברים לנוחותו האישית ותועלתו הפרטית של מישהו. או אז התגלו, מתחת לפני השטח או מעליו – מידות רעות ואגוצנטריות, תככים ושנאה ועוד גילויים מכוערים, למן ראשי ה'רבאיים' ועד אחרון החברים. ההלכה היהודית – אין צורך לומר – היתה שם כמין... פלסטלינה, שאפשר ללוש אותה ולעצב אותה בהתאם לרצון איש ואיש. כל אחד מוזמן לאמץ מה שמוצא חן בעיניו, ומה שלא – אפשר להשליך מן החלון, ואיש לא יאמר לו מה לעשות. זה נוח מאד למי שמחפש לו חיים קלים, בלי עודף נקיפות מצפון, אך לאנשים קצת יותר חושבים – הסתירות הפנימיות וחוסר העקביות מעוררים הרבה תמיהות ותחושה פנימית עמוקה שמאחורי כל המילים היפות מסתתר בלוף אחד גדול. ואז מופיע לפתע מישהו, ומצהיר בראש מורם ובלי לחשוש מאיש, כי התורה משמיים היא והלכותיה שרירות וקיימות בין אם אנו מבינים אותן ובין אם לא, אם זה קל ואם זה קשה. ובאה הצהרה זו, ומוטטה כמגדל קלפים את כל הבניינים שבנו ה'רבאיים' שלנו באוויר בפוליהם והתפתלויותיהם. משום האמת שבה, שהיכתה בפנינו ללא רחם. ואז התחלנו, בעלי ואני, שואלים את עצמנו מה יש בה, בהלכה יהודית זו, שאלו האוחזים בה מוכנים להפסיד הון תועפות, לספוג עוגמת נפש שכזו, להצטער באמת ובתמים בצערנו – ובלבד שלא לזוז ממנה. ואז התחלנו לגשש, להתעניין, לקרוא ספרים, להאזין להרצאות ולחפש כל חומר אפשרי שיעשיר את ידיעותינו על ההלכה, פרטיה וטעמיה. וכך מצאנו את עצמנו מתחילים לשמור שבת, כשרות, ועוד עניינים בסיסיים שגדרו זה את זה. אנו עדיין בהתחלת הדרך, פסיעותינו איטיות ומהוססות, אך אנו מרגישים שאנו בכיוון הנכון". מנחם היה המום מכדי להגיב.

"אלא שעליי לומר לך, כי אנו עדיין איננו מוותרים... אתמול, חגגנו בשעה טובה ומוצלחת את ברית המילה של בננו בכורנו".

"אווה, מזל טוב!"

"תודה, תודה. מן הידע שרכשנו בשנה האחרונה, למדנו לדעת כי עלינו לערוך עבורו גם 'פדיון הבן'. ובכן, אם לא בחתונה – נשמח אם תכבד אותנו בהשתתפותך לפחות הפעם... אל תדאג – אנחנו כבר יודעים בדיוק מה נדרש. הזמנו אולם כשר למהדרין, הישיבה תהיה נפרדת לחלוטין – תוכל לשיר שם בלי כל חשש!"

כ"ח . שבת נחמו

השבת שלאחר תשעה באב נקראת שבת נחמו היות ואנו קוראים בהפטרה הלקוחה מספר ישעיהו פרק מ'. "נַחֲמוּ נַחֲמוּ, עַמִּי יֹאמֶר, אֱלֹהֵיכֶם. דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַם, וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מְלֵאָה צָבָאָה, כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ. שבת זאת פותחת סדרה של שבע הפטרות שכולם עוסקות בנחמה ובגאולת ישראל לעתיד לבוא.

ב"ט . נחמו נחמו עמי

בהסבר כפל הלשון מובא משל לשני אנשים שנטשו את נשותיהם ונסעו למרחקים.

האחד – הלך מחמת דחקו לבקש לו מחיה לפרנסתו, והשני היה עשיר גדול, אבל אשתו היתה אשת מדנים ולכן עזב אותה והלך לארץ מרחקים יחד עם העני.

ויהי כי ארכו להם הימים ולא היה לנשותיהם שום ידיעה מהם מרוב הדרך, הלכו הנשים לדרוש את פי הסוחרים המחזרים בעיירות אולי יש להם ידיעה מבעליהן, והנה בא סוחר אחד ובישר לשתיהן: ראיתי את בעליכן ודיברתי עמהם וגם נתנו לי אגרות אליכן. הנשים ביקשו שיתן להם את האגרות, אך הוא אמר להן שאין לו פנאי כעת לחפש את המכתבים והבטיח שלמחרת יתן להם המכתבים.

אשת העשיר הלכה לביתה בשמחה, אבל אשת העני הפצירה בו מאד שיחפש אחר האגרת ויתן לה. שאל אותה הסוחר: מדוע את מפצירה בי יותר מחברתך ששמחה והלכה לביתה?! ענתה האשה: יש הבדל רב ביני לבין חברתי, היא יושבת בביתה שלוה כי הון מועושר בביתה, והסיבה שבעלה עזב אותה מחמת ריב וקטטה שהיו ביניהם, וכל דאגתה היא שמא בעלה עדיין כועס עליה, ולכן עתה ששמעה שבעלה שלח לה אגרת, די לה במה שנודע לה שבעלה חפץ בה וישוב אליה, אבל אני, עניה וחסרה, משתוקקת מאד לדעת מה כותב בעלי, האם כבר מצא לו מקור פרנסה?

כך אומר הנביא לבני ישראל: "נחמו" – דבר זה בלבד עשוי לנחמכם, כי "נחמו עמי
יאמר אלוקיכם" – הקדוש ברוך הוא שולח לכם דברי נחמה ומכריז כי אלוקיכם הוא
זוהי הנחמה הגדולה ביותר בגלות, שיש תקוה. &

ל'. ט"ו באב

במשנה בסוף מסכת: "אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל
כחמשה עשר באב וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין,
שלא לביש את מי שאין לו. כל הכלים טעונין טבילה, ובנות ירושלים יוצאות וחולות
בכרמים..."

חז"ל מנו ששה אירועים היסטוריים הקשורים לט"ו באב:

א. יום שפסקו בו מתי מדבר: בתלמוד ירושלמי מתואר שבכל ערב תשעה באב הודיע
משה רבינו שיצאו לחפור קברים. בלילה היו ישנים בקברים אותם חפרו לעצמם,
ובבוקר היו קמים ומוציאים שחסרו מהמנין חמשה עשר אלף שמתו בליל תשעה באב.
בשנה האחרונה של הגזירה שנגזרה כתוצאה מחטא המרגלים שלא יכנסו לארץ, גם
עשו כך, אך בבקר קמו וראו שלא נפקד איש ולא מת אף אחד. סברו שאולי טעו
בחשבון ימי החודש. משהגיע ט"ו באב – ליל הירח המלא, הבינו שהונש תם וחגגו את
סיומו. ביום זה חזרה הנבואה למשה וזה היה גם סימן לסיום גזירת נדודי דור המדבר
ופתיחת תקופת דור באי הארץ.

ב. הותרו השבטים להנשא זה לזה: בסוף פרשת מסעי מסופר שלבקשת בני שבט
מנשה בעניין בנות צלפחד, נקבע שבת יורשת נחלה תתחתן רק עם חתן משבטה כדי
שנחלה לא תעבור בין השבטים. בכניסת ישראל לארץ נתבטל האיסור.

ג. הותרו נישואין עם שבט בנימין: מעשה פילגש בגבעה המובא בספר שופטים, גרם
למותה. בני ישראל נלחמו בבנימין ונדרו לא להתחתן עם בני שבט בנימין. צעירי
בנימין מצאו את הדרך והגיעו אל כרמי שילה, כנאמר: "ויצוו את בני בנימין לאמר
לכו וארבתם בכרמים, וראיתם והנה אם יצאו בנות שילו לחול במחולות, ויצאתם מן
הכרמים וחטפתם לכם איש אשתו מבנות שילו והלכתם ארץ בנימין". התקופה של
בציר הענבים היתה בט"ו באב שבו בוטלה הגזירה.

ד. יום שפסקו לכרות עצים למערכה: כשעזרא ונחמיה עלו מבבל לבנות את הבית השני, מצאו את הארץ שוממה. עציה נעקרו על ידי האויבים והיה מחסור בעצים לבנין הבית ועבור המערכה לצורך נדבת המזבח. נדבת העצים נחשבה לנדבה גדולה וכל הזוכה במצוה הביא קרבן שנקרא 'קרבן העצים' מתוך שמחה גדולה. היום האחרון לכריתת העצים מידי שנה היה בחמשה עשר באב, לפי שהעצים הכשרים למזבח חייבים להיות יבשים וללא תולעים, ומט"ו באב ואילך תשש כחה של חמה ואינה מייבשת את העצים הכרותים במהירות ונכנסים בהם תולעים ונפסלים למזבח, והיות וביום זה השלימו את המצוה בכך שהיו העצים מוכנים למערכה עד הקיץ הבא, עשו אותו יום שמחה. סיבה נוספת לשמחה ביום זה, היות ובשל העיסוק בכריתת עצים לא יכולים היו ללמוד תורה, משסיימו את העבודה שמחו על הזמן הפנוי.

ה. יום שביטל הושע בן אלה פרדיסאות: כשקרע ירבעם בן נבט את מלכות ישראל מירושלים, העמיד עגלים בדרך ובבאר שבע והיה מביא לשם את העם שיעבדו עבודה זרה. עיני העם היו נשואות רק לבית המקדש שבירושלים, ועקב כך העמיד ירבעם "פרדיסאות" – מחסומים ושומרים בכל הדרכים המובילות לירושלים שלא יעלו לשם ויעבדו את ה' וישתחוו למלך יהודה שבירושלים. המחסומים הוסרו בט"ו באב, עת עלות הושע בן אלה מלוך על ישראל.

ו. יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה: כשהחריב אדריאנוס את ביתר, התעלל בהרוגים באכזריות נוראה, ובגופות החללים גידר כרם גדול שהיה לו מכל רוחותיו. לאחר זמן בא מלך אחר והתיר להביא את ההרוגים לקבורה, ואותו היום היה חמשה עשר באב באותה שעה תקנו חכמים ברכת 'הטוב והמטיב' בברכת המזון. 'הטוב' – שלא הסריחו, 'זהמטיב' – שניתנו לקבורה. אותה ברכה תיקנו גם לשותה יין משובח, זכר לאותו הנס שהיה אצל כרם היין.

השמחה הגדולה במילואה של הלבנה ביום ט"ו באב היא מפני שבני ישראל נמשלו ללבנה, ויום זה מסמל את שיא העלייה שלאחר הצער והירידה הגדולה של ימי בין המצרים ותשעה באב.

ט"ו באב משמש בהלכה כיום האחרון לנטיעה וכל נטיעה לאחר מכן נחשבת לנטיעה של השנה הבאה, וכגון, לצורך "נטע רבעי" מהראוי להקדים ולנטוע לפני שעובר ט"ו באב.

בין אדם לחבירו

אונאת דברים – האיסור לצער חבר בדברים / הרב שמעון בוחניק

בשבוע שעבר הבאנו את המקור מהתורה לאיסור לצער את החבר בכל דרך, והדגשנו שהאיסור לצערו בדברים, חמור יותר מאיסור אונאת ממון והבאנו מספר דוגמאות הנכללות באיסור זה. להלן מספר נוסף של דוגמאות:

אמרו חז"ל (בא מציעא נח): לא יאמר בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח, וכן, אל יתלה עיניו על המקח (לגלות עניין במחיר ולהתמקח) בשעה שאין לו דמים (כסף) במה לשלם. כלומר אסור לאדם שאינו מתכווין כלל וכלל לקנות מחנות כלשהי להתעניין במחירי המוצרים או להתמקח עם המוכר בחנות, מפני שהדבר גורם להעלאת התקווה של המוכר בחנות לעשיית עסקה, כשמראש האדם המתעניין יודע שהמוכר בחנות ותאכזב כי הוא אינו מתכווין כלל וכלל לקנות. ומפני שדבר זה מסור ללב, כמו בכל דבר המסור ללב נאמר בו "ויראת מאלוקיך".

לכן אסור לאדם להיכנס לחנות למדוד חליפה או שמלה או כל בגד אחר ולהתעניין ולברר מה מחירו, בעת שאין לו כוונה לקנותו. אבל מותר לאדם המעוניין בקניית החפץ להיכנס ולברר מחירים במספר חנויות כדי למצוא את המוצר הטוב והמחיר הנוח ביותר.

אסור להזכיר לאדם שהוא בעל תשובה את מעשיו הקלוקלים לפני שחזר בתשובה. וכן אם היו יסורים באין עליו אל יאמר כדרך שאמרו חבריו לאיוב: "זכור נא מי הוא נקי אבד".

אדם שהוא מכוער או בעל מום או שיש בו או באשתו או באבותיו, חיסרון כלשהו אסור לומר לו: כמה מכוער אתה או ראה מומך וחסרונך או חסרון אשתך ואבותיך. שליח ציבור או קורא בספר תורה שטעה, יש להעמידם על טעותם בדרך כבוד.

כתב החינוך: כאשר בא ישראל אחד והתחיל לצער ולחרף חברו בדברים רעים מותר למצטער לענות לו, שאי אפשר להיות האדם כאבן שאין לה הופכים, ועוד שיהיה בשתיקתו כמודה על החירופים. אולם יש אנשים הנוהגים בחסידות, עליהם אמרו חז"ל: הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

אין להסתכל בפני אדם שאוכל או במנתו, כדי שלא לביישו.

אסור לאדם להבהיל את חבירו ובפרט ראוי להזהיר את הקטנים הרגילים בכך. הבאים לסעודת ברית מילה או נשואים בסוף הסעודה, לא יפה הם עושים, מפני שלפעמים אין לבעל השמחה די מאכלים לתת לפניהם ונמצא מתבייש. המצער קטן עובר על איסור אונאת דברים, ויש נכשלים בכך, כגון הגוערים בקטנים מתוך כעס, וכך הלועגים להם והמקניטים אותם או מכאיבים להם דרך שחוק. אם אבד איזה חפץ בבית, יזהר בעל הבית לא לעשות המולה על כך ליד האורחים, אפילו אם יש מקום לחשוד אותם, מפני שבזה גורם להם צער על לא חמס בכפם, אלא יחפש את האבידה בשקט וצינעה.

על האורח להיזהר להיכנס בשלום ולצאת בשלום, שלא יגרום בזמן שהוא מתארח למחלוקות או מריבות וכדומה בין בני הבית, ולא יתנהג בגאווה וגדלות כלפי מארחיו, כגון לספר ולהשתבח בתהילותיו, אלא ינהג כבוד בבעל הבית ובני ביתו, שיחתו תהיה נעימה ויזכיר שבחם של מארחיו.

5 . מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1. לקראת ט"ו באב – אומרים אהבה יש בעולם, מה זאת אהבה?/ניר אביעד

יום ט"ו באב היה בעבר אחד מהחגים היפים והחשובים ביותר במסורת היהודית, עד כי נאמר עליו במשנה במסכת תענית: "לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים". למרות זאת, ולמרבה הצער, כיום נשאר ממנו מעט מאוד, ולראייה אם יערך סקר אקראי בקרב האוכלוסייה נגלה שרבים כלל לא יודעים מהם מקורותיו ועל שום מה זכה דווקא יום זה להיות מקושר עם אהבה וזוגיות. יתר על כן, כמו בתחומים רבים נוספים הקשורים למסורת שלנו בהם שכחנו את המקור והתבלבלנו בין עיקר וטפל, נראה כי אין דבר שרחוק יותר מהמהות הפנימית והאופי של יום ט"ו באב מאשר המנהג שחלחל בשנים האחרונות בחברה הישראלית לפיו מנוצל יום זה לטובת אווירה של מתירנות מוחצנת ושל אהבה רדודה וחסרת עומק ותוכן.

כדי להבין טוב יותר את מהותו של יום מיוחד זה, ומתוך כך את התפיסה של היהדות למונח של "אהבה", יש להזכר במקורותיו השונים:

1 . מחילה למתי-המדבר

מחילה למתי-המדבר: במשך 40 שנות הנדודים במדבר, מידי ט' באב, ביום בו ארע חטא המרגלים החמור, היו קבוצה גדולה של אנשים חופרים לעצמם קברים ומחכים למותם, כחלק מהעונש שהעם קיבל. בט' באב בשנה הארבעים לא נפטר אף אחד, ולכן הם המשיכו לחכות בקברים מחשש שטעו בספירה של היום עד שבט"ו באב היה ליל ירח מלא, הם הבינו שהעונש תם ושמחתם לא ידעה קץ. כך, מסמל ט"ו באב את היום בו סלח ה' לישראל על חטא המרגלים, בדומה ליום הכיפורים, בו מחל הקב"ה לבני ישראל על חטא העגל. שני החגים מייצגים יום של מחילה והתאחדות מחודשת של עם ישראל עם בוראו.

2 . התרת נישואים בין השבטים

התרת נישואים בין השבטים: במשך תקופה ארוכה, עד להתבוססות בני ישראל בארץ, הותרו הנישואים אך ורק בין בני אותו השבט. ביום ט"ו באב בוטל איסור זה

ועלמות החן משבט גד או מנשה יכלו, לדוגמא, למצוא לעצמן גברים גם משבטי זבולון, אשר, דן, וכו'. היום שבו הותרו מחדש השבטים לבוא אלו באלו מבטא יום שבו פרץ נהר האהבה הפנים-ישראלי את סכר הבדלנות והשייכות המגזרית של "אנחנו" ו"אתם".

3. הותרו נישואים עם בני שבט בנימין

הותרו נישואים עם בני שבט בנימין: לאחר הסיפור הטראגי והאכזרי של "פילגש בגבעה" העם נדר נדר שלא להתחתן עם בני שבט בנימין, אולם לאחר שהבינו ששבט שלם עומד להעלם מהעולם הותר ביום ט"ו באב לגברים של שבט בנימין לצאת ולהכיר את בנות השבטים האחרים שחוללו בכרמים. גם כאן הרצון לאהוב כל אדם מישראל ולא לאפשר חלילה לשבט שלם להיכחד היה חזק יותר מכל המחסומים האחרים. "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה" (שיר השירים), ואכן אהבת ישראל, שפעמה באותו הדור, והתפיסה שכולנו בסופו של דבר אחים ושותפים לאותו הגורל, הביאו לביטול הנדר.

4. קבורת הרוגי ביתר

קבורת הרוגי ביתר: כל אותם לוחמים אמיצים שנהרגו במהלך מרד בר כוכבא בביתר הובאו לקבורה ביום זה, וחרף העובדה שגופותיהם היו מונחות זמן רב מחכות לקבורתן, הקב"ה באהבתו אותנו חולל נס והן לא נרקבו והסריחו.

5. חיזוק הקשר בין העם ובית המקדש

חיזוק הקשר בין העם ובית המקדש: ביום ט"ו באב סולקו שומרי הדרכים שמנעו מעם ישראל להגיע לבית המקדש ולבצע בו את מלאכת הקרבת הקורבנות (מלשון קירבה), כמו גם הסתיימה תקופת כריתת העצים ששימשו לטובת העבודות במקדש. אם נחפש את המכנה המשותף בין כל האירועים הנזכרים כאן נוכל לראות שמעבר לעובדה שכולם אירעו ביום ט"ו באב, חוט השני שמקשר ביניהם הוא לא אחר מאשר האהבה – אהבה של הקב"ה לעמו, כפי שבא לידי ביטוי במחילה ובחיזוק הקשר, אהבה של העם לקב"ה, כפי שבא לידי ביטוי במאמצים לעבדו במקדש ולזכות במחילה ובכפרה, אהבה בין חלקי העם ובין איש וזולתו, כפי שבא לידי ביטוי בחיפוש

אחר האחדות ואחר המשותף במקום אחר המבדיל, וכמובן באהבה בין גבר ואישה, כפי שבא לידי ביטוי בריבוי ההיכרויות ומהפתיחות שאפשרה לזוגות להיפגש ולהתחיל לבנות את ביתם.

רק שישה ימים מפרידים בין צום ט' באב לחג ט"ו באב, ואם בוחנים את מהותם של שני ימים סמוכים אלה, ניתן לראות שט"ו באב הוא למעשה התיקון של ט' באב. בתשעה באב חרב בית המקדש השני בגלל שנאת חנם ובגלל פלגנות ו"סקטוריאליזם", ולעומתו, ט"ו באב הוא יום של חיבור, התחלה חדשה ואהבה. על כך כתב רבי נחמן מברסלב ושר אהוד בנאי: "תאמין שאם קלקלת אתה יכול גם לתקן".

מתוך העיסוק במקורות ט"ו באב עולה ומתחדדת השאלה שהיא אולי העתיקה בעולם: "מה זאת אהבה?". רבים ניסו להגדיר את הרגש הזה, את מצב הצבירה הנפשי הזה, את היופי הזה שאנו כה נכספים אליו, אולם נשארו חסרי מילים. על ההגדרה המדויקת אנו עוד חלוקים, אבל כולם יסכימו שאהבה, תשומת לב, הכרה בערכינו וקבלתנו חשובים לנו כבני אדם לא פחות מאשר צרכים פיזיים כאוכל ושתייה. כשאדם לא זוכה לכל אלה הוא מרגיש שחיייו אינם חיים. אנו זקוקים לאהבה בדמות פרגון מהבוס, משוועים לאהבה בדמות חיבוק ומילה טובה מההורים וכמובן מייחלים לאהבה ואינטימיות זוגית, אולם מעל לכל אלה זו האהבה לבורא ומהבורא שהנשמה שלנו (מבלי בכלל להבין זאת או אפילו לחשוב על כך) משתוקקת להרגיש. זוהי פסגת הפסגות של האהבה האפשרית.

מי שחסרה לו אהבה אינטימית עם אדם אחר, אהבת אמת בה הוא יכול פשוט להיות הוא עצמו מבלי הצורך להתחפש ולמצוא חן, מבקש למצוא לה תחליפים זולים. ואכן, לצערנו, במיוחד בדור שלנו קיים מחסור חמור באהבה. אנו שבויים בעולם בו התקשורת צינית ומנוכרת, משוחחים דרך איי-פונים, מסכי פלזמה ורשתות חברתיות מטופשות בהן לכל דרדק יש "אלפיים חברים", ובכך מאבדים את הקשר הבין-אישי ואת האהבה האנושית. אהבה נכספת זו לא מתגלה במסיבות רועשות, בצ'טים אנונימיים באינטרנט או בסביבה עסקית צינית וקרה. אהבה אמתית אפשרית רק בחיבור אמתי מלב אל לב, במסירות, בוותור, בהתחשבות ממקום של בחירה ובנתינה. רבים מתבלבלים ומתוך הרצון שלהם בהכרה בערכם מהסביבה הם פועלים

ההפך מהדרך הנכונה. לא, את לא צריכה ללכת חצי ערומה כדי ששימו אליך לב ויחשבו שאת "שווה"! השווי שלך הוא בפנימיות שלך – באישיות הנעימה, ברגשות העדינים, באינטלקט החד. וגם אתה חביבי, אתה לא צריך לקרוע את עצמך בעבודה כדי להרוויח יותר כסף על מנת שיחשבו כמה מוצלח אותה או לעקוף את כולם בכביש ולהגיע ראשון אל הרמזור כדי שיראו שאתה אחלה גבר שבעולם! לא בזכות זה יעריכו אותך יותר. תפרגן יותר לאשתך, תשמח אותה בכל הזדמנות שאתה יכול, תחבק את הילדים שלך, תעשה איתם שיעורי בית או פאזל. ככה תגלה אהבה אמיתית מה היא, ככה תזכה לכבוד אמיתי – כזה שלא חולף כעבור רגע ומשאיר אותך ריק.

חלום ה"אהבה", שמוכרת לנו הוליווד, הוא בדר"כ יפה ומתקתק. הגבר שרירי ומסוקס והאישה בלונדינית ורזה. מה לעשות שבמציאות לא כולנו נראים כך והדיסוננס גורם לתסכולים רבים! לא רק זאת, אלא גם שהסרטים האלה תמיד נגמרים בנשיקה רומנטית על רקע השקיעה או בחופה חגיגית ומקושטת לעילא ולעילא. למה הם לא מראים את שמחה לנו אח"כ? למה הם לא מספרים על החיתולים והקימות בלילה? על החובה להיות תמיד סבלני ונעים הליכות כדי שהקשר יצליח? על הוויתורים האינסופיים שיש לעשות בחיוך ובשמחה כדי לא ליפול לסטטיסטיקה הנוראה? את ההתמודדויות החשובות של הזוגיות משום מה לא מראים שם, כך שהמונח "אהבה" מקבל תדמית של פלקט חסר משמעות שרק גורם לתסכולים ובעיות בשלום בית כשנתקלים בפער בין המצוי לבין מה שמכרו לנו.

רובנו מאמינים כי אהבה היא תחושה המבוססת על משיכה גופנית ורגשית הנוצרת ספונטנית כשמופיע האדם הנכון. למרבה הצער, באותה הקלות אותה התחושה יכולה גם להילקח מאתנו כשהקסם "מתפוגג ונעלם". כיצד, אם כך, ניתן לאהוב יותר ולשמר את אותה האהבה כמה שיותר זמן? התשובה היא שאהבה אמיתית, כזו שנמשכת לאורך זמן ורק הולכת ומתגברת, פרושה יציאה מעצמך, חשיבה מה האחר צריך, מה יכול לעשות לו טוב, נתינה בלי אינטרס ובלי התחשבנות מה אנחנו מקבלים בחזרה. ביהדות "אהבה" זה משהו מאוד מעשי. אנחנו לא מדברים בסיסמאות ריקות של "אהבה ושלום" בסגנון "ילדי הפרחים". לאהוב זה לתת בפועל לאחר.

אם יש לנו, לדוגמא, עציץ שדורש טיפול מוקפד על ידינו (השקיה ידנית, גיזום, דישון, וכו') סביר להניח שיהיה אכפת לנו ממנו ואף נאהב אותו יותר מאשר עציץ שמושקה אוטומטית או מטופל על ידי גנן מקצועי, ולכן אם יאונה רע לאותו העציץ זה יפריע לנו יותר. ההסבר לכך הוא שאל אותו עציץ נקשרנו. העשייה, הנתינה, הדאגה והאכפתיות עוררו בנו כלפיו רגשות עמוקים יותר מאשר אל העציץ השני. כך זה עובד גם עם בני אדם – אהבה היא לא משהו אקראי או הורמונאלי. האקראיות עוברת ואיתם גם ההורמונים, שמשכו אותנו בהתחלה. אהבה אמיתית היא אהבה שנובעת מדאגה שלנו למישהו אחר, מאכפתיות, מרצון לעשות לו טוב. זה נכון ביחס לעציץ ונכון שבעתיים ביחס לבן אדם אחר. בעוד שרוב האנשים מאמינים כי אהבה מובילה לנתינה, האמת הפוכה לחלוטין – נתינה מובילה לאהבה. רוצים לאהוב את בן/בת זוגכם, ילדיכם והורכם יותר? תתאמצו מעבר לרגיל שלכם בעבורם. "אחרי המעשים נמשכים הלבבות".

הקב"ה קובע כבר בפרשת "בראשית" כי "לא טוב היות האדם לבדו", ולכן עשה לו "עזר כנגדו". יש אנשים שיטענו כי תפקידו של מוסד הנישואין הוא לקיים את העולם ולוודא שתהיה רבייה והמשכיות. יש אנשים שגורסים כי מטרת הנישואין היא לדאוג שהעולם לא יהיה הפקר מבחינה חברתית ואנשים יוכלו לנתב את יצר המין שלהם למסגרת מוגדרת ומסודרת, ויש אנשים שממשיכים להאמין ברומנטיקה וטוענים כי מטרת הנישואין היא לאפשר לרגשות החיבה, הידידות והאהבה מקום להתבטא. כל התפיסות הללו בהחלט נותנות תשובות חלקיות מדוע אנחנו כה זקוקים אחד לשנייה ואחת לשני, וזאת למרות שבעידן הציני בו אנחנו חיים יש שחושבים כי אין שום פסול ב"נישואין פתוחים", שתחלופת בני זוג היא דבר נורמאלי ואף מבורך, ושאהבה זה רק דגש חולף שלא ניתן לסמוך עליו ומקורו בהורמונים שמופרשים מאיזו בלוטה במוח. ובכל זאת, נראה כי גם כיום, בעולם המנוכר בו אנו חיים, הכמיהה לזוגיות אקטואלית מאי פעם. התשובה לשאלה מדוע זה כך חזקה וגדולה הרבה מאתנו. האמת המופלאה היא שהחיבור בין איש לאישה הוא מהות אלוקית וכי כל העולם מורכב מכוחות זכריים וכוחות נקביים ששואפים להתחבר. מדובר בתכונה עולמית הטבועה בבריאה כמו תכונה גנטית. האיש והאישה, הזכר והנקבה חייבים להתאחד. בקבלה זה מכונה "אור" ו"כלי". היצר המיני וההסדרים החברתיים הם רק טריגר שברא הבורא כדי למשוך אותנו אחד אל השני. כמו מגנט וכמו חשמל. איש לחוד ואישה לחוד – חייהם

אינם שלמים. זהו חוסר שלמות המביא לחוסר הרמוניה, ולכן זוגיות היא משמעותית גם אם אין לבני הזוג ילדים. מצוות פרו ורבו היא מטרה משנית לעצם החיים בזוגיות משותפת וקבועה, וכמוה כל מה שקשור לערך של הקמת מוסד חברתי משפחתי מסודר, תשלומי משכנתא משותפים או כל הסבר שכלי אחר שנעלה בדעתנו. גם אם הזוגיות היא בעליות ובירידות, גם אם היא נדמית כדרך מליאת חתחתים ומכשולים, מדובר בדרכו המתוכננת של הבורא. זו הדרך בה אנו משיגים שלמות ושווה לנו להשקיע בה את מירב מרצנו וכוחנו.

מעבר לכך, זוגיות זו הסדנא הכי משמעותית והכי אינטנסיבית לגילוי הכוחות הפנימיים הגנוזים בכל אחד ולתיקון המידות. בזוגיות אנחנו חשופים לחלוטין ובן/בת הזוג רואה אותנו ללא המסכות, שאנחנו נוטים לעטות בחוגים חברתיים שונים מחוץ לבית. לפיכך, אדם נבון, שהשכיל להבין שתפקידנו פה בעולם הוא להפיץ אור ולהטיב לסובבים אותנו (מבחינת "ואהבת לרעך כמוך"), רואה בזוגיות ככר ההשפעה והנתינה האולטימטיבי. בזוגיות יש אפשרות (ואפילו חובה) אמיתית לחשוב על הצד השני ולחפש בכל רגע נתון כיצד ניתן לעשות לו/לה טוב יותר, כיצד ניתן לפנק, לספק צרכים ולהוות אוזן קשבת ולב מביין. לא חסרים מקומות וסיטואציות בהם אנחנו יכולים וצריכים לשמח את הסובבים אותנו, אבל אין מקום כל כך עמוק, חשוב ומחייב כמו בזוגיות לעשות את זה. כדי שהקשר יצליח אין לנו ברירה אלא לוותר על הילד הקטן והקטנוני שקיים בתוך כל אחד מאתנו ושרוצה רק לינוק מהעולם לעצמו. אין בכוונתי חלילה לומר שרווק/ה הם בהכרח אנוכיים יותר, אולם ההזדמנויות שלהם לעבוד על מידת הנתינה לזולת קטנות משל מי שהמציאות הזוגית מחייבת אותו להתגמש, להתפשר ולהתחשב בלי הרף כדי לקיים מערכת יחסים אמיתית ובריאה. וכמה מילים לכל הרווקים והרווקות שממתינים בלב מלא כיסופים למצוא את שאהבה נפשם ושעבורם יום זה לא אחת נחוה דווקא כיום קשה שמחדד ומזכיר את שכואב וחסר – בפרשת השבוע הקרובה, פרשת "ואתחנן", אנו קוראים על תפילותיו הרבות של משה רבנו לה' שיכניס אותו לארץ ושנענו בשלילה. בתור אנשים מאמינים אנו שואלים לא אחת מדוע ישנם מצבים בהם אנו נמצאים בצרה ומתפללים מעומק הלב לקב"ה, מבקשים ומתחננים שיעזור לנו, ובכל זאת, ולמרות הכל, הוא לא עונה בחיוב לתפילות? לשאלה גדולה זו תשובות רבות, כאשר אחת היפות שבהן (לדעתי) היא תשובתו של רש"י בפרשנותו על הפרשה הנוכחית באומרו כי לעיתים האדם מבקש

דבר מסוים שבעיניו נראה גדול, ראוי ונכון בעבורו, אולם ה' הטוב מכין לו משהו גדול יותר, ולכן לא נענה עדיין לבקשתו הפחותה. במקרה הזה, אי קבלת התפילה היא דווקא לטובת המבקש, אשר רק בעתיד יבין ויגלה זאת. נראה לי שבדברים אלה ניתן אולי למצוא נחמה כלשהיא גם לקושי שבעיכוב בזיווג, מתוך האמונה הפשוטה והתמימה כי יש משמעות וסיבה לעובדה שאנו עדיין לבד. כנראה שעד עכשיו לא התחתנו, חרף כל הניסיונות והתפילות, משום שהגבר או האישה שהקב"ה מייעד בעבורנו, שבאמת מתאים לנו ושאינו/ה באמת נהייה שלמים, עדיין צריך לעבור בעצמו תהליך (כפי שגם אנחנו היינו צריכים מבחינה רוחנית לעבור את מסלול החיים שעברנו), ולכן עלינו להתחזק באמונה ובאופטימיות שהוא/היא ממתינים לנו ממש מעבר לפינה ושהקשר צפוי להיות עמוק ומשמעותי דווקא בזכות אותו עיכוב. כל שעלינו לעשות כעת זה להמשיך להאמין שיהיה לנו טוב ולא ליפול לעצבות או חלילה לייאוש.

לסיכום, ניתן להעביר את ט"ו באב הקרוב כמו עוד יום סתמי, כשכל שמבדיל בינו לבין היום שקדם לו או שיבוא אחריו הוא הבונבוניירה או הפרח שקנינו לאישה/לבעל בדרך מהעבודה הביתה, או שלחלופין ניתן למנף אותו להבנה חדשה ומרעננת מה היא אהבה אמיתית, לחיזוק הקשרים בתוך המשפחה עם הילדים, ההורים והאחים, לשיפור התקשורת הזוגית, ללקיחת התחייבות אישית לעשיית עוד מעשה טוב אחד בימים הקרובים, וכו'. "יום האהבה" יכול להיחפך מ"ולנטיין דיי" ליום משמעותי באמת – יום של החלטה שאנחנו מתחילים לתת לעולם קצת יותר ומוכנים להתאמץ בשביל זה.

מעבר לכל זאת, ט"ו באב מסמל בחסידות גם את ראשיתה של תקופת חשבון הנפש והחזרה בתשובה לקראת הימים הנוראים. בעבר היו כאלה שנהגו לשלוח כרטיסי ברכה ולברך זה את זה ב"כתיבה וחתימה טובה" כבר מט"ו באב, כפי שאנחנו נוהגים היום במשך חודש אלול. הלוואי ונשכיל להתחבר למהות הפנימית של יום מיוחד זה ולהרגיש את אבקת האהבה שהקב"ה מפזר לנו במהלכו באוויר.

5.2 . השר משה מונטיפיורי

שר משה חיים מונטיפיורי (Sir Moses Haim Montefiore, 1st Baronet, Kt) 24 באוקטובר 1784, ליורנו, איטליה – 28 ביולי 1885, רמסגייט, קנט, אנגליה) היה נדבן ושתדלן יהודי מאנגליה, שהקדיש את חייו לסיוע ליהודים בארצות שונות. ידוע גם בתואר "השר משה מונטיפיורי" – שר במשמעותו העברית המקורית, כתואר כבוד לאיש ציבור נכבד ורם מעלה, וכן כתרגום לתואר האצולה שהוענק לו על ידי המלכה ויקטוריה בשנת 1846.

ראשית חייו

מונטיפיורי נולד בשנת 1784 בעיר ליורנו שבאיטליה למשפחה יהודית-ספרדית אמידה, ובגיל צעיר עבר עם משפחתו לאנגליה, בה גדל והתחנך. בבגרותו השתלם במסחר, והיה אחד מ-12 הברוקרים היהודים בבורסה של לונדון. הוא נכנס לעסקי מסחר עם אחיו אברהם ועשה חיל בעסקיו. ב-1812 נשא את יהודית כהן, בתו של לוי

ברנט כהן, בתו של היהודי העשיר ביותר באנגליה וגיסתו של איל ההון נתן מאיר רוטשילד. כספרדי, היה בנישואים אלה עם בת משפחה אשכנזית מיוחסת משום שבירת מוסכמה בקהילה היהודית האנגלית. מונטיפיורי נכנס לעסקי בורסה וביטוח עם משפחת רוטשילד והתעשר מאוד, עד כי בשנת 1824, בגיל 40, יכול היה לפרוש ולהקדיש את כל זמנו לעשייה ציבורית.

פעילות ציבורית

חלק מצוואת יהודה טורא שהופיע בעיתון "המגיד" ב-1859. הקטע המודגש מציין את העיזבון שניתן למשה מונטיפיורי, שבו השתמש להקמת משכנות שאננים

כראש עדת הספרדים בלונדון דאג להקדיש את זמנו לעסקי הציבור והקים מוסדות צדקה. הוא ייסד קרן התיישבות יהודית, שנקראה "מזכרת משה", ואף תרם כספים לאנגלים לא יהודים. בין השנים 1835-1874 עמד בראש ועד שליחי הקהילות (Jewish Board of Deputies) – הארגון החשוב ביותר של יהודי אנגליה; הייתה זו הכהונה הארוכה ביותר של אדם אחד בתפקיד זה. בין השנים 1837-1838 כיהן כ"שריף של לונדון" (מעין סגן ראש עיר). באותה שנה העניקה לו המלכה ויקטוריה תואר אבירות. עושרו, ייחוסו, מעמדו, הופעתו המרשימה וקומתו התמירה פתחו לו דלתות בכל אשר פנה, והוא השכיל לנצל נתונים אלה לשתדלנות למען קהילות יהודיות. מונטיפיורי התקבל אצל ראשי השלטון ברוסיה, במרוקו ובגרמניה, וסייע ליהודים נרדפים.

בשנת 1840, כשנודע למונטיפיורי על עלילת דמשק, פעל בהצלחה לביטולה, ואף קיבל מן הסולטאן העות'מאני התחייבות בכתב ("פירמאן") להגנה על היהודים. שש שנים אחר כך נסע להיפגש עם הצאר ניקולאי הראשון, בניסיון שנכשל, לבטל פקודת גירוש נגד יהודים במערב האימפריה הרוסית, ולסייע לשיפור חייהם של כלל יהודי רוסיה.

בשנת 1846 היה מצב היהודים באימפריה בשאלת "החינוך מטעם" כה רע, עד שמונטיפיורי נסע לרוסיה כדי לשנות את רוע הגזרה. במהלך ביקורו נפגש מונטיפיורי עם נציגי השלטון וניסה להשפיע עליהם לבטל את תוכנית "החינוך מטעם" של השלטון הרוסי, אך ללא הועיל. התוכנית פורסמה בשנת 1851, אולם מותו של ניקולאי הראשון ב-1855 שם קץ לתוכנית ולביצוע.

בשנת 1859 בא לרומא ועזר למשפחת מורטארה שבנם אדגרדו בן השש נחטף על ידי כמרים קתולים ועל אף התנגדותם של ההורים הוכנס תחת הדת הנוצרית. בין היתר התכתב בסוף שנות ה-50 עם הרב קלישר בעניין ההתיישבות בארץ ישראל כאשר יהודי מרוקו היו צפויים לפרעות בשנת 1863, פעל מונטיפיורי להשגת כתב הגנה ושוויון זכויות ליהודים. באופן דומה פעל למען יהודי רומניה בשנת 1867 ובמקומות רבים אחרים. גם כשהיה כבר כבן תשעים היה מוכן לצאת בשליחותן של קהילות יהודיות נרדפות. בפעולותיו למען יהודי התפוצות פעל מונטיפיורי מתוך הרגשת אחווה עם כל היהודים בעולם, ועל-פי העיקרון של ערבות הדדית – "כל ישראל ערבים זה לזה".

פעילות בארץ ישראל

שרידי הכתובת בקבר רחל לזכר משפחת מונטיפיורי ששיקמו את המצבה מעל הקבר. פרטי הכתובת: "הבית אשר בנה השר הגדול בישראל סיר משה מונטיפיורי נ"ר ואשתו חגבית הגב' בת המלכים, סניורה יהודית, יזכו לראות משיח צדקנו. שנת רא"ת (1841)" [2]

שטר של שקל אחד, ועליו מתנוסס דיוקנו של מונטיפיורי

מונטיפיורי ביקר בארץ ישראל שבע פעמים. במאה ה-19 היו סיורים אלה רצופים בקשיים ובסכנות, הן בשל תנאי הביטחון והן בשל מצב הדרכים. בתקופה זו שררו בארץ ישראל עוני ומחלות, וביקורו של מונטיפיורי תרם רבות לקיומן של הקהילות בארבע ערי הקודש: ירושלים, צפת, טבריה וחברון.

1. באוקטובר 1827 נסע בפעם הראשונה לארץ ישראל, באוניית מלחמה בריטית שהביאה אותו לאלכסנדריה. במצרים נמסר לו על מצב הביטחון בארץ, תקופה שבה היו מרידות נגד השלטון. בנוסף לכך הוא חלה וסבל משינויי האקלים. בכל זאת שמח "לצאת ממצרים" והגיע ליפו. בירושלים הוא מצא "50 משפחות ספרדים, 40 אשכנזים

- 1-200 אלמנות זקנות – בעוני ובחוסר כל". [3] הוא ורעייתו הרימו תרומה לתושבי העיר ומוסדותיה. בדרך חזרה תקפו אוניות מלחמה עות'מאניות בטעות את ספינתו, והפסיקו את ההתקפה רק בהגיע האונייה לאלכסנדריה.
2. במאי 1839 הגיע לארץ כאשר היה לו מושג על מצבה. הפעם הקדיש את תשומת הלב לשיפור מצבם של היהודים. הוא שמע מהם כי "עבודת האדמה היא הפתרון היחידי למצבם". הוא הגיע לארץ דרך נמל ביירות, עבר בצפת ובטבריה ונתן לכל אחד מהתושבים מענק כספי; ביקר בחברון; בירושלים נאלץ לחנות בהר הזיתים בשל המגפות שפרצו בעיר. הפעם החליט לקדם בנייה של מפעלי הרפואה, ולשם כך שלח רופא מגרמניה (ד"ר שמעון פרנקל) וארגן חלוקת תרופות בחינם. כן החל ליזום הקמת בתי מלאכה ומפעלי חקלאות. הוא החליט כי יבקש עזרה למפעלו מיהודי העולם, אך ללא הצלחה. במסע זה החלה אשתו לכתוב את יומן המסעות שלה. בנוסף הוסיף חלק למבנה של קבר רחל הקיים עד היום.
3. בשנת 1849 התקבל בשמחה על ידי תושבי ירושלים. בשובו החלו לפעול המפעלים הבאים: קופת תמיכה ליולדות עניות, אריגים לתפירה ומכונת דפוס עבור ישראל ב"ק. בשנת 1854 שלח לעיר מכונות להקמת בית אריגה, אך הנסיון לא הצליח.
4. בשנת 1855 הגיע לארץ עם ירושה שקבל מהנדבן היהודי יהודה טורא. על אדמה שקנה מכספו בנה טחנת קמח, על מנת להזייל לתושבי ירושלים את ייצור הקמח. הניח אבן פינה לבית חולים, בנה בית ספר לבנות וקנה פרדס גדול ליד יפו מידי יהודה הלוי מרגוזה וקרא לו "גן מונטיפיורי", לימים תוקם עליו "שכונת מונטיפיורי". [4] בנסיעתו גם קידם את רעיון עבודת האדמה: 35 משפחות מצפת נבחרו להתיישבות, קבוצה דומה התארגנה בטבריה, וכן קבוצת יתומים הוכשרה לעבודת האדמה.
5. בשנת 1857 גילה כי ניסיונות ההתיישבות החקלאית נכשלו. הוא הביא עמו רישיון לבניית בית חולים בירושלים, אך היות שהיה כבר בעיר בית חולים שבנה רוטשילד, החליט לבנות את שכונת משכנות שאננים.
6. בשנת 1865 ניסה לקדם שוב את היישוב החקלאי בארץ, כולל בפקיעין.
7. בשנת 1875 הייתה הנסיעה האחרונה לו לארץ ישראל. הוא כבר היה בן 90 והספיק רק לבקר במקומות הקדושים. היה מרוצה מהקמת השכונות בעיר ומהקמת בית הספר החקלאי במקוה ישראל.

בחמישה ביקורים מתוך שבעת הביקורים של מונטיפיורי בארץ ישראל, ציווה על קיום מפקד בקרב תושביה היהודיים בעיקר בערי הקודש: מפקד ראשון בשנת 1839, ואחרון ב-1875. [5] על עריכתם של חלק מהמפקדים פיקח עוזרו ומזכירו של מונטיפיורי אליעזר הלוי.

בכל מסעותיו סייע להתפתחות היישוב העברי בארץ ישראל ולהקלת תנאי החיים של היהודים בה. בין השאר הודות לכבוד שרחשו לו השלטונות העות'מאניים והקונסולים הזרים בארץ הודות למעמדו בבריטניה. מונטיפיורי קידם את התיישבות היהודית מחוץ לחומות ירושלים. סייע לפרנסת תושבי העיר ועודד את העבודה היצרנית ואת עבודת האדמה. כמו כן פעל לשיפור שירותי הרפואה בירושלים. מוכרת במיוחד טחנת הקמח שהקים ועומדת עד היום בשכונת ימין משה, הנקראת על שמו. הטחנה משכנת היום מוזיאון קטן על מונטיפיורי ופועלו, ובצדה העתק משוחזר של מרכבתו.

שלט משפחת מונטיפיורי המקורי

בשנת 1846 קיבל תואר אצולה מן המלכה ויקטוריה, אשר אישרה לו גם לקבוע על סמל משפחתו את הכיתוב "ירושלים" באותיות עבריות.

חיים אישיים

משה מונטיפיורי ורעייתו יהודית פעלו יחדיו; יהודית התלווה אליו במרבית מסעותיו בעולם לרבות לארץ ישראל, ועל שמה נקראו שדרות יהודית במרכז שכונת מונטיפיורי בתל אביב. יהודית נפטרה בשנת 1862, חודשים ספורים לאחר יובל לנישואיהם. לזוג לא היו צאצאים.

בצעירותו לא היה מונטיפיורי יהודי שומר מצוות. אך למן ביקורו הראשון בירושלים התקרב מאוד לדת ולמסורת. מאז קיימו בני הזוג אורח חיים אדוק. בין השאר היה הרב הראשי האשכנזי של לונדון, נתן אדלר, מהאנשים המקורבים ביותר למונטיפיורי. הוא הקפיד לקחת עמו שוחט למסעותיו בעולם כדי שיוכל לספק בשר כשר, ולאירועים ונשפים אליהם הוזמן עם שועי עולם נהג להביא מזון וכלים משלו. בבית שהקים בעיר רמסגייט בקרבת לונדון בנה בית כנסת, ובשכונת משכנות שאננים אותה

בנה בירושלים דאג שיהיו שני בתי כנסת לשימוש 16 המשפחות שהשתכנו בה –
אשכנזי וספרדי.

זמן קצר לפני מותו של מונטיפיורי חגגו קהילות יהודיות ברחבי העולם את יום הולדתו
ה-100.

משה מונטיפיורי בגיל 100
הוא נפטר בגיל 101, בשנת 1885 בעיר מגוריו רמסגיי

הנצחתו

חמש שכונות נקראות על שמו בירושלים: מזכרת משה, זיכרון משה, אוהל משה, ימין משה – בנחלאות ובעיר הישנה, וקרית משה, שהפכה לשכונה גדולה בכניסה לירושלים.

טחנת הקמח שהקים ועומדת עד היום בשכונת ימין משה, הנקראת על שמו. הטחנה משכנת היום מוזיאון קטן על מונטיפיורי ופועלו, ובצדה העתק משוחזר של המרכבה שבה נהג לתור את הארץ.

בתל אביב הוקמה שכונת מונטיפיורי כשהרחוב המרכזי בשכונה הוא שדרות יהודית על שם אשתו. בקצה השכונה שוכנים מגדלי עזריאלי.

שיר מיוחד נכתב על השר בידי חיים חפר ובהלחנת דובי זלצר ובביצוע יהורם גאון השיר זכה לפרסום רב.

בניו יורק נקרא בית הקברות היהודי הגדול בעיר השוכן ברובע קווינס על שם השר. המקום הפך למוקד משיכה ענק ולמרכז יהודי גדול עקב המצאות אוהל הרבי מלויבאוויטש במתחם בית הקברות.

מרכבתו של מונטיפיורי

המרכבה של מונטיפיורי

עם מותו של מונטיפיורי, זכה במרכבה בה השתמש למסעותיו באירופה ג'ון אגברט בנגוך (Bengough), ידיד משפחת מונטיפיורי שכיהן כמנהל הסניף הווינאי של תאגיד הגז הבריטי שהוקם על ידי מונטיפיורי. בנגוך העניק או מכר את המרכבה לכומר הציוני-נוצרי ויליאם הכלר, שעסק באיסוף פריטים שונים על מנת להקים את המוזיאון הציוני בארץ ישראל. בנוסח צוואה שכתב הכלר ב-28 באפריל 1900 רשם:

לפני שאממש את כוונתי להעביר את המוזיאון והספרייה שלי לפלסטינה אני מעניק כבר עתה את עזבוני, לרבות ההרמוניום וכרכרת מונטיפיורי שקיבלתי מאדון בנגוך... העזבון יישאר לעולם במוזיאום בארץ ישראל, לברכת הכל ואסור למכרו.

על אף נוסח הצוואה, המרכבה הועמדה למכירה פומבית בווינה ב-1909. בוריס שץ, שנודע לו על כך בעת ששהה בעיר הפציר בהכלר שלא למכור את המרכבה (שממילא לא היו עליה קופצים) וקיבל אותה ממנו עבור "בית הנכות בצלאל" [7] [8].

השר משה מונטיפיורי / השיר
מילים: חיים חפר/ לחן: דובי זלצר / בביצוע יהורם גאון

וכשהיה השר מונטיפיורי בן שמונים
אז באו לביתו המלאכים הלבנים
עמדו על מיטתו וכך אמרו אליו:
"הקדוש ברוך הוא רוצה אותך אליו"

וכך ענה השר מונטיפיורי בדיוק:
"סלחו לי רבותי, אך באמת אני עסוק
כי יש הרבה צרות לאחינו בעולם
הנה פוגרום ברוסיה, איך לא אבוא אצלם?
כי מי אם לא אני יעזור פה לכולם?"

והוא עלה למרכבה ו"דיו" לסוסים אמר
ופה מתן בסתר ושמה נדבה
פה צביטה בלחי או ליטוף של אהבה
ולכל היהודים שמחה וגאווה
וכל הכבוד לשר, וכל הכבוד לשר!

וכשהיה השר מונטיפיורי בן תשעים
אמרו לו: "תעלה, כי שם למעלה מבקשים"
שאל אותם השר: "הגידו איך אוכל?
איך עלילת הדם בדמשק תבוטל?"

הלא צריך ללכת לפחה הנבזה,
ל'גיד לו: תתבייש ואיך מרשים דבר כזה
ואם צריך לשים לו ביד איזה בקשיש
מן מתנה גדולה, אך שאיש בה לא ירגיש

אז מי אם לא אני לתורכי את זה יגיש?"

והוא עלה למרכבה...

וכשהיה השר מונטיפיורי בן מאה
אמר: "מספיק לי כבר, הנשמה שלי שבעה
הלכו מליונים לירות ופרנקים ובישליק
אבל ליהודים זה אף פעם לא מספיק"

אמרו לו: "כבודו, רק יבוא ויסתכל
צריך לבנות עוד חדר לקבר של רחל
להגביה ת'כותל המערבי
לנווה שאננים יהודים יש להביא
ומי אם לא אתה יא מורי, יא לבבי?"

והוא עלה למרכבה...

וכשהיה השר בן מאה ועוד שנה
נשקוהו מלאכים בנשיקה האחרונה
וכך את העיניים עצם הוא בבקשו
רק אבן ירושלמית מתחת לראשו.

עטוף טלית של משי ונח בתוך ארון
גמר השר משה את מסעו האחרון
אך יש עוד אנשים המוכנים להישבע
שלפעמים בלילה כשחושך בסביבה
ראו את מונטיפיורי על יד המרכבה

והוא עלה למרכבה...

6.1 . שלום לעם / מבט לחיים

ניסיון מושחת / הרב אבי בן אבנר

מאז שאולריך התמנה לתפקיד בכיר במשרד האוצר, הוא הציק לכל העובדים ללא הרף בבדיקות שונות ומשונות. בתחילה, כשהבטיח לבער את נגע השחיתות מהמדינה, הכול צחקו ולגלגלו עליו, אבל תוך זמן קצר הפך לאימת עובדי המדינה.

אולריך היה בקי להפליא במספרים ובחישובים כלכליים, וכך יכול היה לעקוב אחרי כל מטבע שיצא מקופת המדינה ולגלות מה וכמה נעלם בדרך. כשהבחין בחשד למעילה או לאי סדרים כספיים, הוא ידע להדליף את הדבר לעיתונאים שהיו עמו בקשר והפכו כל סיפור כזה לסנסציה. גם מבקר המדינה שיתף איתו פעולה והפך כל פרשייה שאולריך חשף לחקירה מעמיקה שזכתה לכותרות.

ה'יבול' של אולריך כלל שני שרים שישבו בבית הסוהר בעוון גניבה, עוד כמה שהיו בחקירות בחשד לשחיתות, והיו באמתחתו עוד כמה וכמה פרשיות עסיסיות שהוא המתין לזמן הנכון כדי לשחררן לאוויר העולם. אין פלא אפוא שהוא נחשב ללוחם אמיץ בשחיתות וזכה לכבוד רב בכל אשר פנה, לא תמיד משום שאהבו אותו, אלא לפעמים משום שחששו ממנו ומידו הארוכה...

יום אחד זומן אולריך לפגישה אישית בלשכת ראש הממשלה, ושם הופתע לגלות שגם ראש הממשלה מבקש לקפוץ על הנושא הפופולארי.

'שמעתי על הצלחתך הגדולה בתחום ביעור השחיתות, ואני מבקש להודות לך על פועלך שתורם רבות לחיזוק כלכלת המדינה,' פתח ראש הממשלה בדברי חנופה, ועד

מהרה הגיע לנושא של שמו הזמין את אולריך. 'למרות כל החוקים הקפדניים, יש עדיין בכירים במדינה שמבריחים כספים לחו"ל ומפקידים אותם בחשבונות סודיים'. 'כיצד זה ייתכן?' שאל אולריך.

'ישנו בנק באיי קיימן שבאוקיינוס השקט, שאינו כפוף לחוקי הלבנת ההון ומנהליו שומרים על הסודיות הבנקאית כעל בבת עינם. ניסינו בכל דרך לגלות מי מבכירי המדינה מנהל שם חשבון סודי, אבל לא הצלחנו. החלטתי לשלוח אותך בשליחות רשמית להנהלת הבנק כדי לברר את העניין. לשם כך תקבל את כל העזרה הדרושה מכל מוסדות המדינה'.

אולריך הרהר רגע והודיע שהוא מקבל בשמחה את השליחות. 'אצטרך רק דרכון דיפלומטי, כדי שלא יעכבו אותי בשדות התעופה', אמר, וראש הממשלה הסכים בלי בעיה.

ארבעה ימים לאחר מכן ישב אולריך במשרד מרהיב ביופיו, מול מנהל הבנק המרכזי של איי קיימן שהסביר לו בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים כי הנהלת הבנק לא תחשוף לעולם את שמות לקוחותיה. 'אנשים משקיעים אצלנו רק מפני שהם יודעים שהסודיות היא המוטו של הבנק, ואין סיכוי שנפר זאת', הבהיר המנהל למרות טענותיו ודרישותיו של הנציג הרשמי.

אולריך הביט בו בכעס. 'עד עתה נהגתי בצורה מכובדת, אבל כדאי שתדע שראש הממשלה שלי ממתין לתשובה, וכשהוא ישמע כי דחיתם את דרישתו תתעורר תקרית דיפלומטית חמורה'.

מנהל הבנק לא אהב את הדברים, אך לא הסכים לסגת מעמדתו.

'נראה לי שאינך מבין את משמעותה של תקרית דיפלומטית', המשיך אולריך.

'ראשית, שגרירכם יגורש מארצנו, ואנו נסגור את השגרירות שלנו בבירתכם. כל הפעילות הכלכלית בין המדינות תושעה וכל האחריות תיפול עליך'.

אולריך היה משוכנע כי עתה ירכך הבנקאי את עמדתו, אבל הלה פרש את ידיו לצדדים. 'מצטער', אמר, 'אבל זו מדיניות הבנק ואינני יכול לזוז ממנה'.

גם כשאולריך איים להתלונן אישית בפני ראשי המדינה, הדבר לא עזר. 'אני מעדיף להיות מפוטר, ולא למעול באמונם של הלקוחות', אמר המנהל.

אולריך חיכה מספר שניות בשקט ופניו הפכו אדומות מרגע לרגע, 'אני חושב שאינך מבין עד כמה המידע חשוב למדינתנו', אמר. הוא שלף מכיס מזוודתו מעטפה גדולה.

'העדפתי לא להגיע לכך, אך אינך מותיר לי כל ברירה', הבהיר כשהוא מושיט הבנק את המעטפה.

המנהל פתח את המעטפה והחוויר. בתוך המעטפה היו ארבע תמונות: בראשונה נראתה אשתו בדרכה למכולת, בתמונה השנייה ראה את בתו הקטנה משחקת בגינת גן הילדים שבו למדה, ובשתי התמונות הנותרות ראה את שני בניו.

בעיניו של אולריך עלה מבט זדוני והוא דיבר בקול שקט. 'מאחוריי עומדת מדינה שלמה עם כל מנגנוני הביטחון שלה, אם חיי יקיריך יקרים לך, כדאי שתיתן לי את המידע, לפני שיהיה מאוחר...'

המנהל הביט בפנים חתומות באולריך. 'כל איום לא יעזור. אני לא בוגד באמון לקוחותיי', אמר בפסקנות.

לפתע עלה חיוך רחב על פרצופו של אולריך. הוא הרים את מזוודתו ופתח אותה. לעיני המנהל נגלו מליון דולר במזומן ואולריך הצהיר בפניו: 'לאחר שעמדת בכל הניסיונות שהצבתי לך, אני מרגיש בטוח להפקיד בבנק הזה מעט כסף שצברתי לעצמי לעת זקנה...'

במהלך חיינו אנו מתמודדים עם ניסיונות רבים, חלקם קלים וניתן להתגבר עליהם בלא מאמץ, וחלקם קשים מאוד ואנו מתמודדים איתם בקושי. אברהם אבינו התנסה בעשרה ניסיונות ועמד בכולם, בזכות זה הפך להיות אוהבו של הקב"ה, חשוב שנזכור שכל ניסיון מקרב אותנו יותר לה'. הניסיון לא נועד כדי שנכשל בו, אלא כדי שנתגבר עליו... למנהל

6.2 . סיפור לשבת – שלום לעם

החייל שהודח פעמיים / אריה תומר

כשגיא הודח מקורס הטיס, היה כל הקיבוץ בהלם. גיא לא היה סתם אחד מבני הקיבוץ, אלא המוצלח והמושלם שבהם. הוא היה בנם של מיקי שהיה סגן אלוף נערץ ומעוטר, ושל שרונה שגם היא עשתה כמה דברים עלומים למען עם ישראל בשנות שירותה במוסד. שני אחיו הגדולים של גיא שירתו בשתי יחידות מובחרות, כאילו מישהו חילק את יכולותיה המופלאות של המשפחה הזו שווה בשווה בין כל החילות, ועתה הגיע תורו של חיל האוויר.

ולכן הייתה התדהמה גדולה כל כך כשנודע שגיא הודח מקורס הטיס. התדהמה גדלה כשמישהו עם קשרים בחיל האוויר בירר מה הייתה סיבת ההדחה: 'אי ציות להוראות', והתדהמה הפכה לכעס כאשר פרטי הסיפור התבררו. היה זה בעת אימוץ בסימולטור שמדמה תנאי טיסה. גיא תרגל קרב אוויר מול חניך אחר, בסימולטור נוסף, שדימה מטוס אויב. בשלב מסוים ספג מטוסו הדמיוני של גיא פגיעה שחוררה את מכל הדלק שלו, והוא החל לאבד דלק במהירות. המפקד הורה לו לשוב על עקבותיו ולנחות בשדה התעופה הקרוב, אבל גיא לא ציית. הוא המשיך לטוס באומץ רב על טיפות הדלק האחרונות, והצליח 'להפיל' שני מטוסי אויב ולהנחית את מטוסו בשלום שנייה אחת לפני שהמנועים כבו.

גיא יצא מהסימולטור מזיז ומותש למרות שכל הקרב התנהל רק על מסכי המחשב ולא במציאות. כל החברים שצפו בביצועיו הריעו לו, אבל המפקד לא היה שותף

לשמחה הגדולה. הוא הזמין את גיא לשיחת בירור נוקבת, ובסיומה הודיע לו שהוא מושעה מהקורס.

'אבל למה?' שאלו כולם בקיבוץ. 'הרי אם דבר כזה היה קורה במלחמה, גיא היה מוסיף עוד צליש לרשימה הארוכה שכבר יש למשפחה, ועכשיו הוא עף על דבר כזה?' כל הקשרים והפרוטקציות לא הועילו, וגיא נאלץ לעבור ליחידה אחרת, ששמחה כמובן לקלוט חייל בעל פוטנציאל גבוה כמותו.

שנה וחצי חלפו. גיא כבר הספיק להתקדם ביחידתו החדשה ולהגיע לעמדת פיקוד. יום אחד הוא נשלח בראש כיתת חיילים לתוככי רצועת עזה, במטרה ללכוד מבוקש בכיר ביחידת משגרי טילים לעבר ישראל. גיא היה כל הזמן בקשר אלחוטי עם החפ"ק שהיה בשטח ישראל, כשהשיחה מתנהלת כמובן בקודים מחשש שהאויב מאזין.

במשך שעתיים צעדו חייליו של גיא בשטח מסוכן. בשעה ארבע לפנות בוקר הם כבר היו במרחק 50 מטרים מביתו של המבוקש. ההוראות מהחפ"ק היו להסתער, אבל גיא סקר ובחן את השטח והבין שזו מלכודת אש. אם יתקרב לביתו של המבוקש, הוא ושבעת חייליו יהפכו לברווזים במטווח. סביב ביתו של המבוקש סבבו פעילי טרור חמושים, וגם על הגבעות שמסביב הוא הבחין בצלפים.

'אי אפשר להיכנס, דיווח גיא בקשר אחורה.

'זה בסדר, אתה יכול להיכנס, אמר המפקד.

'אני אומר לך שאי אפשר להיכנס, חזר גיא ואמר בקשר.

'זו הזדמנות שלא תחזור, הורה המפקד מהחפ"ק. 'תיכנס בכל הכוח ותביא אותו חי או מת.'

'אני לא הולך להתאבד עם עוד שבעה חיילים, אמר גיא.

גיא חזר לבסיס, ושם נודע לו שהמחיר של אי תפיסת הבכיר עלתה בשיגור טיל ליישוב גדול בדרום הארץ, שבו נפגעו תושבים רבים.

'אבל זו הייתה מלכודת אש. צה"ל היה מאבד שמונה חיילים אם הייתי נכנס, טען גיא בתחקיר.

וזה היה הרגע בו נודע לו שכל פעילי הטרור שהוא ראה מסביב לביתו של הבכיר היו מסתערבים ומשתפי פעולה. את הדבר הזה המפקד לא יכול היה לומר לו בשעת מעשה, אבל אם גיא היה סומך עליו, הוא היה חוזר עטור תהילה כשהמחבל הבכיר בידיו. עכשיו גיא 'זכה' להיות מודח גם מהיחידה השנייה תוך תקופה קצרה...

כשהדבר נודע למפקד קורס הטיס, הוא לא התפלא. הוא כינס את החניכים וסיפר להם את סיפורו של גיא. 'אני חשתי בחיסרון שלו כבר אז. כי מי שאינו מוכן לציית להוראות ועושה יותר ממה שאומרים לו, יסרב יום אחד פקודה ויעשה פחות ממה שנדרש ממנו. חייל צריך לעשות בדיוק מה שאומרים לו. מי שמוסיף היום – יגרע מחר.'

*

פרשת השבוע מלמדת אותנו בדיוק את הרעיון החשוב הזה. בפרשה כתוב 'לא תספון על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו'. לא רק שאסור לגרוע, אלא אסור גם להוסיף! כי מי שמחליט על דעת עצמו להוסיף איסורים וחומרות, מצהיר בעצם שהוא דתי יותר ממוריו ורבותיו. אדם כזה אינו כפוף לדעת תורה, אלא הולך אחרי שרירות ליבו, וכאשר הדבר יהיה נוח לו, הוא גם יפחית ויגרע, ונמצא עובר על דברי תורה.

"לא המדרש עיקר אלא המעשה" (מרקי אבות)

החיים הבריאים

על מינרלים, ויטמינים ומה שביניהם / עמי עיני

רבות נכתב ונאמר על חשיבותה של תזונה מאוזנת הכוללת אספקה מספקת ושוטפת של אבות המזון (פחמימות, חלבונים, שומנים, ויטמינים ומינרלים). במאמר זה אסקור את המקורות הטבעיים (מזונות ולא אבקות וקפסולות למיניהם) והתפקיד של כל אחד מאבות מזון אלו... על מינרלים, ויטמינים ומה שביניהם

מבוא

רבות נכתב ונאמר על חשיבותה של תזונה מאוזנת הכוללת אספקה מספקת ושוטפת של אבות המזון (פחמימות, חלבונים, שומנים, ויטמינים ומינרלים). במאמר זה אסקור את המקורות הטבעיים (מזונות ולא אבקות וקפסולות למיניהם) והתפקיד של כל אחד מאבות מזון אלו.

CARBOHYDRATES פחמימות

קבוצת תרכובות, הכוללות חד-סוכרים (גלוקוז, פרוקטוז וכד'), דו-סוכרים (סוכרוז, מלטוז וכד') ורב-סוכרים (עמילן, גליקוגן וסיבים תזונתיים). הפחמימות מורכבות מפחמן, ממימן ומחמצן. כל גרם פחמימות שהגוף מעכל מספק כ-4 קילוקלוריות אנרגיה. הפחמימות שאנו אוכלים מיוצרות על-ידי הצמחים, והאדם ובעלי החיים מקבלים אותן במזון. הפחמימות מתפרקות בגוף לחד-סוכר גלוקוז (למעט סיבים תזונתיים שאותם גוף האדם אינו מעכל), שמשתתף אחר-כך בתהליכים מטבוליים שמייצרים אנרגיה. עודפי הפחמימות מאוחסנים בכבד ובשרירים בצורת גליקוגן (רב-סוכר המקביל לעמילן בצמחים, והמורכב מהרבה יחידות גלוקוז). יש המחלקים את הפחמימות לפחמימות פשוטות (חד-סוכרים ודו-סוכרים שזמן עיכולם מהיר יחסית - 15 עד 40 דקות) ולפחמימות מורכבות (רב-סוכרים שזמן עיכולם איטי יחסית - 60 עד 120 דקות).

• מקורות: קמח, דגנים, לחמים, עוגות, קרקרים, אורז, אטריות, פסטה, פירות, קטניות (שעועית, אפונה, פולים, עדשים, חמוס), תפוחי אדמה, תירס, סוכר, סירופים, ג'לי, דבש וריבות.

• פעילות: מקור אנרגיה לפעילויות הגוף. פחמימות מסוימות (כגון קטניות ודגנים מלאים) מהוות מקור טוב לסיבים תזונתיים.

סיבים תזונתיים (FIBERS) נחשבים לפחמימות מורכבות שגופנו אינו מעכל (חסר בגופנו האנזים המפרק את רב סוכר זה למרכיביו), אך הם בעלי ערך תזונתי רב משום שהם מסייעים בתהליך העיכול ובמניעת עצירות ומחלות מעיים. הסיבים התזונתיים מצויים בפירות וירקות, בעיקר כאשר אוכלים את הזרעים והקליפות, בדגנים ובלחמים מלאים, בסובין ובקטניות.

שומנים FATS

חומר המכיל חומצות שומן. יש המחלקים את השומנים לשומנים רוויים (סוג של שומן שמצוי בבשר ובמוצרי חלב. כמות גדולה שלו במזון עשויה לתרום להתפתחות מחלת לב כלילית) ולשומנים בלתי רוויים (סוג של שומן, בעיקר שמן, שמקורו מן הצומח, ואשר אכילתו במידה הרצויה מסייעת בהפחתת הסיכון של מחלת לב כלילית; כולל שומן חד-בלתי-רווי, שבמולקולה שלו קשר לא-רווי אחד, ושומן רב-בלתי-רווי, שבמולקולה שלו קשרים לא-רוויים רבים).

• מקורות: חמאה, מיונז, טחינה, מרגרינה, שמן צמחי, שומן מהחי (שומן פרה, כבש, חזיר, עוף, דגים, חלב, גבינות וביצים), זיתים, אגוזים, שקדים, מזונות מטוגנים, מאפים, שוקולד וקינוחים עשירים.

• פעילות: מאגר האנרגיה הגדול ביותר בגוף. מסייעים לגוף לשמור על הטמפרטורה שלו. מעניקים הגנה לרקמות פנימיות. דרוש לספיגה יעילה של ויטמינים מסיסי שומן מן המעי, השומן משפר את הטעם של המזון ותורם לתחושת השובע.

חלבונים PROTEINS

תרכובת אורגנית הבנויה משרשרת אחת או שרשרות רבות של חומצות אמינו, המחוברות ביניהן בקשרים פפטידיים. מתוך 22 חומצות האמינו הקיימות, 9 הן חיוניות ("חומצות אמינו חיוניות") וגופנו אינו מסוגל ליצרם, לכן הן חייבות להיות מסופקות במזון. החלבונים נוצרים בגוף בסינתזה (הרכבה) של חומצות אמינו המתקבלות מפירוק של חלבונים במזון. בגופנו אין מאגר של חלבונים, לכן עודפי החלבון שאנו

אוכלים ושאינם דרושים לגוף הופכים לגלוקוז או לשומן. ערך ביולוגי הוא אחד המדדים הנפוצים ביותר המשמשים למדידת איכותו של חלבון. הערך הביולוגי של חלבון נתון מחושב לפי כמות החנקן הנשמרת בגוף חלקי כמות החנקן הנספגת לגוף מאותו חלבון. בכך לוקחים בחשבון את מידת העיכול של אותו חלבון. ולכן: ערך ביולוגי של חלבון = $100 * (\text{חנקן שנספג בגוף} / \text{חנקן הנשמר בגוף})$ ערך ביולוגי 100 משמעו ניצול מלא של אותו חלבון, בכך ש 100% של החלבון שהתעכל בגוף נשמר וכלום לא הלך לאיבוד. חלבון ביצה נחשב לבעל הערך הביולוגי הגבוה ביותר (יחד עם חלבון מי גבינה) ומהווה את הסטנדרט שאליו מושווים החלבונים האחרים.

• מקורות: חלבון מלא (המכיל כמות גדולה של חומצות האמינו החיוניות) – בשר, דגים, עופות, ביצים, חלב וגבינות. חלבון שאינו מלא (שאינו מכיל כמות גדולה של חומצות האמינו החיוניות) – קטניות, חמאת בוטנים, אגוזים ושקדים, לחם ודגנים.

• פעילות: מהווים את המרכיב העיקרי בבניין תאי הגוף. מהם מורכבים, בין השאר, תאי הדם האדומים, הנוגדנים הנלחמים בזיהומים ובמחלות, האנזימים וההורמונים המווסתים את התהליכים בגוף. החלבונים אף אחראים על הגדילה ועל שמירת תקינות הרקמות השונות. החלבונים עשויים לשמש גם כמקור אנרגיה אם נוצר מחסור בפחמימות או שומן.

ויטמינים VITAMINS

חומרים אורגניים הנחוצים להבטחת פעילות מטאבולית, לתפקוד המערכות השונות, לפעילות אנזימים, ליצירת הורמונים ועוד. הויטמינים הכרחיים לאדם בכמויות מועטות בלבד. קיים הכרח לקבל את הויטמינים מהמזון משום שחלקם אינו מיוצר על ידי הגוף והחלק האחר אינו מיוצר בכמויות הנחוצות. קיימים ויטמינים המסיסים בשומן, וויטמינים המסיסים במים.

ויטמין A

משפחה של ויטמינים מסיסים בשומן, המשמשים כנוגדי חמצון המגנים על הגוף מפני תהליך ההזדקנות, מחלות לב, כלי דם וסרטן. ויטמין A משתתף בתהליכי התמחות של תאים, תורם לתפקוד התקין של הרקמות הריריות, העור ומערכת החיסון. רטינול

הוא הצורה הפעילה ביותר של ויטמין A. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: חלב, ביצים, כבד, דגים, אגוזים, ירקות ופירות צהובים וכתומים.

תיאמין (ויטמין B1)

ויטמין המשמש כקואנזים במטאבוליזם של הגוף, מקדם את השימוש בפחמימות כמקור אנרגיה ומסייע בשמירה על תקינות מערכת העצבים. מחסור בויטמין זה גורם למחלת הברי-ברי. ויטמין B1 מצוי בעיקר במזונות הבאים: כבד, בשר, חלמון ביצה, דגנים מלאים, קטניות אגוזים, שמרים ונבט החיטה.

ריבופלבין (ויטמין B2)

ויטמין החיוני לתגובות הקואנזימים. ויטמין זה מסייע לגוף בשימוש בחלבונים, שומנים ופחמימות ביצירת אנרגיה ובניית רקמות ומסייע בשמירה על עור הפנים. מחסור בריבופלבין גורם לדלקות במשטחים הפנימיים של הפה והעור. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: איברים פנימיים, מוצרי חלב, שמרים, ירקות עליים, חלמון ביצה, אגוזים וקמח חיטה מלא.

ויטמין B3

ויטמין המגיע בשתי צורות עיקריות, ניאצין וניאצינאמיד. השפעתם דומה כאשר הם נלקחים בכמויות קטנות, אך כאשר הם נלקחים בכמויות גדולות השפעותיהם שונות: הניאצין מסייע להורדת רמות הכולסטרול ואילו הניאצינאמיד מסייע במניעת סוכרת מסוג 1 (סוכרת נעורים) ובצמצום הסימפטומים של אוסטאוארתריטיס. הניאצין נחוץ גם לשמירה על תקינות מערכת העצבים, עור בריא ועיכול תקין. מסייע לתאים להשתמש בחמצן לשחרור אנרגיה ומסייע בשימוש בפחמימות. יחד עם זאת, לקיחה של כמות גדולה מדי של ניאצין עלולה לגרום לדלקת בכבד. מחסור בניאצין עלול לגרום למחלת פלאגרה. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: איברים פנימיים, בשר, דגים, ביצים, גרעינים, שומשום, קטניות, אגוזים, סובין ונבטים.

חומצה פנטוטנית (ויטמין B5)

ויטמין המסייע במטבוליזם של פחמימות, חלבונים ושומנים בייצור אנרגיה והמסייע בסירתזה (הרכבה) של חומצות אמינו, חומצות שומן והורמונים. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: בשר, ביצים, קטניות, דגנים מלאים, ירקות וחלב.

פירידוקסין (ויטמין B6)

ויטמין בעל תפקיד חשוב ביצירת חלבונים, הורמונים וניורטרנסמיטורים. ויטמין זה מסייע במניעת מחלות לב, בשימוש של חלבון בגוף ובשימוש בנחושת וברזל. מונע צורות מסוימות של אנמיה. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: איברים פנימיים, בשר, דגים, ביצים, דגנים, שמרים, פירות וירקות.

ביוטין (ויטמין B8)

ויטמין הנחוץ למטבוליזם תקין של פחמימות, חלבונים ושומנים. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: חלמון ביצה מבושל, איברים פנימיים, שמרים, קטניות, אגוזים, דגים, פירות וירקות. חומצה פולית (ויטמין B9) ויטמין הנחוץ להתפתחות כדוריות הדם האדומות ולמטבוליזם תקין של פחמימות, חלבונים ושומנים. מחסור בוויטמין זה גורם לאנמיה. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: איברים פנימיים, ירקות עליים ירוקים, קטניות, אגוזים וחלב.

קובלמין (ויטמין B12)

ויטמין הנחוץ לתהליך יצירת כדוריות הדם האדומות במח העצם, לבניית חלבונים חדשים בגוף ולתפקוד תקין של רקמת העצבים. חסר גורם לאנמיה והפרעות בתפקוד מערכת העצבים. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: בשר, דגים, ביצים וחלב.

ויטמין C

ויטמין מסיס במים הפועל כנוגד חמצון רב עוצמה המגן על הגוף מפני תהליך ההזדקנות, מחלות לב וכלי דם וסרטן. האדם אינו מייצר ויטמין C בגופו, וחייב לקבלו דרך המזון. קיימים שני סוגי ויטמין C:

1. חומצה אסקורבית שהעודפים שלה מופרשים תוך כ- 3 שעות מהגוף.

2. אסטר C שמשך פירוקו בגוף נמשך 8 שעות.

ויטמין זה משתתף בתהליך ייצור חלבון הקולגן (החלבון העיקרי ברקמות החיבור), מסייע בספיגת הברזל במעי, עוזר בשמירה על תקינות רקמות החיבור ומסייע בריפוי פצעים. ויטמין זה משפר גם את תפקוד המערכת החיסונית. ויטמין C הוא הפחות יציב מכל הויטמינים, והוא רגיש מאוד לחמצן, עוצמתו יכולה להיפגע על ידי חשיפה לאור, חום ואוויר המעוררים את פעולת האנזימים המחמצנים. מחסור בויטמין זה גורם למחלת הצפדינה. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: פירות הדר, קיווי, כרוב, כרובית, ברוקולי, פלפל, תפוחי אדמה, תות שדה וירקות עליים ירוקים.

ויטמין D

ויטמין מסיס בשומן החשוב לספיגת הסיידן והזרחן (החשובים להתפתחות התקינה של העצמות והשיניים) ואיזון רמותיהם בדם. ויטמין זה מצוי בעיקר בשמן דגים ובביצים, אך חשיפה של 10 דקות לשמש מדי יום תספק את כל הכמות הדרושה.

ויטמין E

ויטמין מסיס בשומן המשמש כנוגד חמצון המגן על הגוף מפני תהליך ההזדקנות, מחלות לב וכלי דם וסרטן. ויטמין E חיוני לפעילות שרירים ועצבים, והכרחי לתפקוד תקין של מערכת החיסון. ויטמין זה מעורב גם בייצור של תאי דם אדומים. ויטמין זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: שומנים מהצומח, נבט חיטה, תירס, קטניות, חמאה, ביצים וכבד.

ויטמין K

ויטמין מסיס בשומן המהווה גורם חיוני להיווצרות פקטורי קרישה. מחסור בויטמין זה עלול לפגוע בתהליך קרישת הדם. ויטמין זה מצוי בעיקר בירקות ירוקים ושורשים אך הוא מסופק גם על ידי מספר חיידקי מעי.

MINERALS מינרלים

יסודות בעלי תפקידי מפתח בגוף, המשתתפים בתהליכים שונים בגוף, כגון: בניית עצמות השלד והשיניים, תאי הדם האדומים העור והשיער, איזון משק הנוזלים בגוף, מעבר הדחפים העצביים ועוד.

סידן

מינרל המהווה מרכיב חשוב במבנה העצמות והשיניים, מינרל זה משתתף בהעברת הדחפים העצביים בין תאי עצב, ובתהליך התכווצות שרירי השלד ושריר הלב. הסידן אף מזרז את תהליכי הפירוק של השומנים והחלבונים בתאים, ומהווה גורם הכרחי לתהליך קרישת הדם. חסר עלול לגרום למחלת האוסטאופירוזיס. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: אגוזים, גרעינים, חלב ומוצריו, סרדינים (כולל העצמות), כרוב, ברוקולי וסויה ומוצריה.

נחושת

מינרל המרכיב והמפעל אנזימים המשתתפים בתגובות עם חמצן. לנחושת תפקיד גם בחילוף החומרים של הברזל. חסר עלול לגרום לאנמיה. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, אגוזים, זרעים, נבטים, מאכלי ים וקקאו ומוצריו.

יוד

מינרל המהווה מרכיב בהורמון התירוקסין (הורמון המיוצר בבלוטת התריס). הורמון זה קובע את קצב חילוף החומרים בגוף, והכרחי לגדילה וחילוף חומרים (בעיקר של פחמימות) בכל הרקמות. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים מן הים (אצות ים ודגי ים).

ברזל

מינרל המרכיב את מולקולת ההמוגלובין שתפקידה להוביל חמצן מהריאות לתאי הגוף, ואת המיוגלובין הנושא את החמצן בשרירים. הברזל מהווה גם מרכיב בחלבון המשתתף בתהליכי הפקת אנרגיה (ציטוכרום), ומרכיב באנזימים. חסר בברזל גורם לאנמיה. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, ירקות עליים, אגוזים, איברים פנימיים ובשר.

מגנזיום

המגנזיום מהווה מרכיב בעצמות, חיוני להפעלת אנזימים רבים המזרזים תהליכי ייצור אנרגיה ומוססת את פעולת השרירים והעצבים. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, דגנים מלאים, אגוזים, זרעים, חלב ומוצריו, בשר, ירקות ירוקים וקקאו.

זרחן

מינרל המהווה חלק ממבנה העצם, מחומצות הגרעין, מקרומי התאים וממולקולות עתירות אנרגיה (קריאטין פוספט, ATP). הזרחן הוא היון השלילי העיקרי בנוזל התוך תאי, ויש לו חלק בשמירת מאזן החומציות והאלקטרוליטים בגוף. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, דגנים מלאים, פירות יבשים, אגוזים, גרעינים, חלב ומוצריו, בשר, איברים פנימיים וביצים.

אשלגן

מינרל המהווה את היון החיובי העיקרי בנוזל התוך תאי, כתוצאה מכך, משפיע על הלחץ האוסמוטי של נוזל זה. האשלגן משתתף בשמירה על מאזן החומציות, מאזן האלקטרוליטים ומאזן הנוזלים בגוף. כמו כן, הוא הכרחי לתפקוד תקין של השרירים ותאי העצב. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, חיטה מלאה ומוצריה, תפוח אדמה, בשר ופירות וירקות.

נתרן

מינרל המהווה את היון החיובי העיקרי בנוזל החוץ תאי, וכתוצאה מכך, משפיע על הלחץ האוסמוטי של נוזל זה. הנתרן משתתף בשמירה על מאזן החומציות, מאזן האלקטרוליטים ומאזן הנוזלים בגוף. כמו כן, יש לו חלק בתפקוד השרירים ותאי העצב. הנתרן משתתף גם בתהליך ספיגת הגלוקוז במעי. מינרל זה מצוי במזונות המכילים מלח (בעיקר מזונות משומרים ובמזונות מעובדים).

אבץ

מינרל המהווה מרכיב באנזימים. האבץ גם מפעיל אנזימים הקשורים בבנייה ופירוק החומר התורשתי, ייצור חלבוני התא ואנזימים הקשורים למניעה של תגובות חמצון מזיקות. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, דגנים מלאים ומוצריהם, שמרים, אגוזים, חלב ומוצריו, בשר וביצים.

גופרית

מינרל המהווה מרכיב בחומצות אמינו ובמבנה מרחבי של חלבונים (קשרים די סולפידים). יש לה תפקיד בנטרול רעלים ובסילוקם, והיא חיונית בתהליכי ייצור אנרגיה. הגופרית משתתפת בשמירה על מאזן החומציות והאלקטרוליטים בגוף. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, בשר, אגוזים וחלב ומוצריו.

כרום

מינרל המשתתף בחילוף החומרים של גלוקוז ובקליטתו על ידי התאים. הכרום מווסת את פעולת האינסולין, ויש לו חלק בחילוף החומרים של חומצות גרעין ושומנים. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, אגוזים ושמרי בירה.

מנגן

מינרל המרכיב והמפעיל מספר אנזימים הקשורים בחילוף חומרים של גלוקוז. למנגן תפקיד גם במניעה של תגובות חמצון. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: קטניות, דגנים מלאים, אגוזים וירקות ירוקים.

סלניום

מינרל המשמש כנוגד חימצון, על ידי היותו חלק מאנזים המגן מפני תהליכי חמצון. מינרל זה מצוי בעיקר במזונות הבאים: אגוזי ברזיל, דגנים מלאים, ירקות ופירות, איברים פנימיים וביצים.

פלואור

מינרל המהווה מרכיב בציפוי השניים ובחומר האנאורגני של העצמות. חסר עלול לגרום לעששת. מינרל זה מצוי במים ובתה.

8. אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים

י"ד אב תש"ז 29.7.1947 – תליית שני קצינים בריטים על ידי האצ"ל ב-16 ביוני ניתן גזר-הדין של עונש מוות בתלייה לאבשלום חביב, מאיר נקר ויעקב וייס אשר נתפסו לאחר הפריצה לכלא עכו. כדי לנסות ולהציל אותם נתנה מפקדת האצ"ל לחטוף קצינים בריטים כבני ערובה ואולם הממשלה הבריטית התעלמה מאזהרות האצ"ל וב-8 ביולי אושר גזר הדין. כמה ימים לאחר מכן תפסה יחידה של האצ"ל בנתניה שני סרג'נטים בריטיים בשעה שיצאו מאחד מבתי הקפה. הסרג'נטים הוכנסו למכונית שחיכתה בקרבת מקום ונלקחו למקום מחבוא שהוכן במיוחד למטרה זו.

מיד בהיוודע דבר החטיפה, הוטל עוצר על נתניה וסביבתה והוחל בחיפושים מבית לבית. גם כוחות ההגנה אשר חששו מתגובת הבריטים ואשר היו בעימות עם כוחות האצ"ל הצטרפו לחיפושים, אולם לא הצליחו לגלות את מקום המחבוא. שני הסרג'נטים הוחזקו בבונקר שנחפר בבית-חרושת ליהלומים בקצה העיר בשכונת "טוברוק" ובו מזון ומכלי חמצן, שהספיקו לתקופה ארוכה. החזקתם של בני-הערובה בידי האצ"ל לא הרתיעה את הממשלה הבריטית, ובשעות הבוקר המוקדמות בי"ד אב תש"ז הועלו לגרדום בכלא עכו שלושת לוחמי האצ"ל. לאחר החלטה לביצוע את גזר הדין שהתקבלה בישיבה מיוחדת של הקבינט הבריטי בלונדון למרות ידיעתם הברורה כי בכך הם חורצים את דינם של שני הסרג'נטים שנלקחו כבני ערובה. הבריטים לא הותירו בפני האצ"ל כל בררה ובאותו הלילה תלו את שני הבריטים.

למחרת היום נמצאו שני הסרג'נטים תלויים בחורשה ליד נתניה (המקום נקרא חורשת טוברוק ונמצא כיום בדרום מערב נתניה ליד מלון כרמל). האצ"ל גם מיקש את האיזור שמסביב לעצי התליה וכך נפגעו חילים בריטים נוספים כאשר באו לקחת את שני הסרג'נטים. ההחלטה שקיבל מנחם בגין, מפקד האצ"ל היתה לא קלה ואולם מאז תלייתם של שני הסרג'נטים הפסיקו הבריטים להעלות לגרדום אסירים נוספים. תליית הסרג'נטים זיעזעה את ממשלת בריטניה ואת העם הבריטי. העיתונות לא פסקה מלגנות את המעשה, שהשפיע יותר מכל פעולה אחרת על ההחלטות של הממשלה בכל הנוגע לעתיד ארץ-ישראל. בגין כותב בספרו "המרד" כי "המעשה האכזרי", כלשונו, היה אחד הצעדים

שהכריעו את הכף להסתלקותם של הבריטים מן הארץ. גם הקולונל ארצ'ר קאסט, מפקידה הבכירים של ממשלת ארץ-ישראל אמר בהרצאה שנשא ב-1949 כי: "תליית הסרג'נטים עשתה יותר מכל ליציאתנו מארץ-ישראל".

ט"ז אב תרס"ג 9.8.1903 – הרצל מציג את תוכניתו "הצעת אוגנדה"

בשנת 1903 לאחר הפרעות והפוגרום שאירע בקישינב ולאחר שהרצל התייאש מהבטחותיהם של שליטי גרמניה ותורכיה החליט הרצל לאמץ את ההצעה הבריטית לכונן מושבה יהודית באפריקה המזרחית לקידום מצב העם היהודי. ממשלת בריטניה הסכימה להחכיר לציונים אזור גדול (כיום דרום קניה וחלק מאוגדה). באיזור זה הסכים צ'מברליין (שר המושבות הבריטי) להעניק ליהודים "ממשל עצמי" באזור גדול דיו לקלוט מליון מתיישבים. הרצל הגיע לכלל החלטה שלמרות שאוגנדה איננה "ציון" קיימת סכנה קיומית לעם היהודי ואסור לבזבז זמן. הרצל שיתף רק ממקצת ממקורביו בתוכנית זו ולאחר נאום הפתיחה שבה תיאר את כשלון שיחותיו עם התורכים והגרמנים זרק הרצל "פצצה" לאולם הועידה וכך הוא אמר "הטריטוריה החדשה (אוגנדה) אין לה ערך היסטורי, פיוטי דתי וציוני, שהיה אפילו לסיני (תוכנית "אל-עריש") אבל איני מטיל ספק כי הקונגרס, כנציג ההמונים היהודים, יקבל את ההצעה ברגשות תודה חמים ביותר. הממשלה הבריטית יודעת היטב כי מטרתה הסופית של הציונות היא שיבת העם לארץ ישראל. אוגנדה איננה ולעולם לא תהיה ציון. אוגנדה תשמש כאתר ארעי להתיישבות על בסיס לאומי".

הרצל ציפה להתנגדות אך לא שיער את עוצמתה. חלק מצירי רוסיה הכריזו שביתת רעב. מקס נורדאו ניסה לתמוך בהרצל והכריז שתוכנית אוגנדה הינה זמנית וכל תפקידה הוא "מקלט לילה" על מנת לפתור מיידית את מצוקת היהודים במזרח אירופה וברוסיה. היות והיה חשש רב לפילוג בתנועה הציונית התקבלה החלטת פשרה ובה הוחלט על שיגור משלחת לאיזור המוצע ואשר תעביר את רשמיה לצירי הקונגרס. הרצל בנסיון נוסף לשכנע את צירי הקונגרס הכריז שהוא רואה את אוגנדה כפתרון זמני ולפני כל באי הוועידה הרים את ידו הימנית ונשבע בעברית ש"אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". לא לחינם בחר הרצל להגיד פסוק זה הלקוח מתוך ספר תהילים פרק קל"ז: "אם אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לֶחְפֵי אִם לֹא

אֶזְכְּרֶיךָ". פסוק זה מבטא יותר מכל את הקשר שלנו כעם יהודי לארץ ישראל וירושלים ובכל הדורות מאז חורבן בית שני (בתשעה באב, שנת 70) נהגו היהודים גם בימי שמחה להזכיר פסוק זה גם בעת טקס הנישואים בעת שבירת הכוס אומר החתן פסוק זה שגם מבטא שהקמת בית יהודי קשורה לבניין ירושלים.

התנגדות לתכנית הגיעה גם מכיוון המתיישבים הבריטים שהיו בקניה שלא כל כך אהבו את הרעיון לראות את היהודים באיזור (ובאיזה איזור כן שמחים לראות אותנו??). לאחר שצ'ברליין הודיעה להם על הצעתו כתבו בעיתון המקומי שלהם שאין ברצונם לראות "רוכלים יהודים שיציעו למכירה, מתוך האוצרות שבכיס סחבותיהם, כל דבר החל במסרק וכלה בחפיסת סבון שאין הם נזקקים לו". סופה של תוכנית אוגנדה היה כשמסקנות המשלחת היו שהפתרון אינו ישים ובקונגרס השביעי ירדה תוכנית זאת מהפרק ושוב הופנו כל המאמצים למימוש הפתרון ליהודים בארץ ישראל.

ט"ז אב תרמ"ה 28.7.1885 נפטר משה מונטיפיורי

על משה מונטיפיורי ניתן לכתוב ספר שלם עיקר פועלו היה בתמיכה ביהודים ככלל וביהודי ארץ ישראל בפרט. משה מונטיפיורי ביסס את התיישבות היהודים מחוץ לחומות העיר העתיקה תמך בהם על ידי מתן תשתיות לפרנסה ולא על ידי נתינת כספים, דאג למנוע פוגרומים ופרעות ביהודים ועוד ועוד אך נראה לי שכדי לתמצת את פעילותו מספיק שאביא ככתבו ובלשונו את שירו הידוע של חיים חפר והמושר על ידי יהורם גאון.

וכשהיה השר מונטיפיורי בן שמונים אז באו לביתו המלאכים הלבנים
עמדו על מיטתו וכך אמרו אליו: הקדוש ברוך הוא רוצה אותך אליו...
וכך ענה השר מונטיפיורי בדיוק: סלחו לי רבותיי, אך באמת אני עסוק
כי יש הרבה צרות לאחינו בעולם הנה פוגרום ברוסיה, איך לא אבוא אצלם?
כי מי אם לא אני יעזור פה לכולם?

וכשהיה השר מונטיפיורי בן תשעים אמרו לו: תעלה, כי שם למעלה מבקשים
שאל אותם השר: תגידו, איך אוכל איך עלילת הדם בדמשק תבוטל
הלא צריך ללכת לפחה הנבזה, ל'גיד לו תתבייש ואיך מרשים כזה דבר
ואם צריך לשים לו ביד איזה בקשיש מן מתנה גדולה, אך שאיש לא ירגיש

אז מי אם לא אני לטורקי אז יגיש?

וכשהיה השר מונטיפיורי בן מאה אמר: מספיק לי די, הנשמה שלי שבעה הלכו מיליונים לירות ופרנקים ובישליק אבל ליהודים זה אף פעם לא מספיק אמרו לו: כבודו, רק יבוא ויסתכל צריך לבנות עוד חדר לקבר של רחל להגביה את הכותל המערבי, לנווה שאננים יהודים יש להביא ומי אם לא אתה, יא מורי, יא לבבי

וכשהיה השר בן מאה ועוד שנה נישקוהו מלאכים בנשיקה אחרונה וכך אתה העיניים עצם הוא בבוקשו רק אבן ירושלמית מתחת לראשו עטוף טלית של משי ונח בתוך ארון גמר השר משה את מסעו האחרון אך יש עוד אנשים המוכנים להישבע שלפעמים בלילה כשחושך בסביבה ראו את מונטיפיורי על יד המרכבה

** אגב, המרכבה של מונטיפיורי שעליה מדברים לא נסעה אפילו מטר אחד בחייה

י"ז אב תרפ"ט 23.8.1929 – החלו מאורעות תרפ"ט

במאורעות תרפ"ט תקפו הערבים את אנשי היישוב היהודי בארץ ישראל כשהטענה העיקרית היתה ויכוח על מקום תפילה ליהודים בכותל המערבי. בתאריך זה שהיה יום ששי החלה הסתה המונית של כוהני הדת המוסלמים בהר הבית והחלו מהומות שבמהלכן ניסו הערבים לפרוץ לשכונות היהודיות בעיר החדשה. למחרת פשטו התנגשויות אלימות על פני כל הארץ ונמשכו שבוע ימים, ובמהלכן הותקפו יהודים בעיקר בערים המעורבות ובכמה יישובים קטנים. בימי המאורעות נהרגו למעלה מ-130 יהודים ומאות נפצעו. ההתפרעויות החמורות ביותר אירעו בחברון שבה נטבחו ביום השני למהומות 66 יהודים ושאר יהודי העיר פונו בחסות הצבא הבריטי לבית רומנו ולאחר מכן מחוץ לעיר. חלק מהישוב היהודי בחברון כיום יושב בבתים הרשומים בטאבו על שמם של נרצחי ומפוני חברון כמו: בית הדסה, הבתים בשכונת אברהם אבינו ועוד. גם העיר צפת סבלה מפרעות אלו שבהם נרצחו ביום השביעי 18 יהודים.

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת שבת שלום ומבורך
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 נ"ד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

